

Oskar Baum

Pokus o život (Cesta slepcova)

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
e-kniha / Plzeň / 2024

**Studijní a vědecká knihovna
Plzeňského kraje**

Znění tohoto textu vychází z díla *Pokus o život (Cesta slepčova)* tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Pokrok v roce 1927. Pro potřeby vydání [Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje](#) byl text redakčně zpracován.

Text díla (*Oskar Baum: Pokus o život*), publikovaného [Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje](#), není vázán autorskými právy.

Překlad díla (Jaroslav Grmela) je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno Autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, citační stránka, předmluva a grafická úprava), jehož autorem je [Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje](#), podléhá licenci [CC BY-NC-SA 4.0](#).

OBSAH

Boj naslepo – příběh Oskara Bauma 4

Slepcův svět 15

Pokus o život (Cesta slepcova)

1. 23

2. 42

3. 56

4. 73

5. 100

Boj naslepo – příběh Oskara Bauma

Pál Veiden, Tomáš Kobes

V lednu loňského roku uplynulo 180 let od narození Oskara Bauma (1883–1941). Německy píšící spisovatel, hudební kritik a učitel hudby zaujímal přední místo v rámci Pražského kruhu. Jeho život byl stejně dramatický, jako doba, v níž žil. Narodil se do multikulturního, národnostně rozděleného a antisemitismem zmítaného Rakouska, aby se z něho stal vážený občan Československa a svůj život zakončil ve fašizmu. Byl rakouským občanem, Židem, tak trochu Němcem, Čechoslovákem a také Plzeňákem, z něhož se stal pražský básník, aby byl jeho plzeňský původ zapomenut.

Potíž je v Baumově případě s tím, že většina pozdějších příběhů věnujících se jeho osobě je vlastně o Franzi Kafkovi, jehož adorace dodnes staví ostatní členy Pražského kruhu do stínu. Díky nespočtým knihám a článkům o Kafkovi se z nezávislých a talentovaných lidí staly dvojjediné osoby poměřované jejich vztahem ke Kafkovi. O Baumovi to platí obzvlášť. Například v *Hovorech s Kafkou* vkládá Gustav Janouch (2009: 139) Kafkovi do úst následující větu: „Žid Oskar Baum ztratil svůj zrak jako Němec, jako někdo, kým vlastně nikdy nebyl a co mu nikdy nebylo přiznáno. Snad je Oskar jen tragickým symbolem takzvaných německých Židů v Praze.“ Problém je v tom, zda je vůbec tato věta autentická a zda ji takto Kafka kdy vyslovil. Věta je rovněž zajímavá tím, jak z Baumova života zmizel jeho plzeňský

původ a stal se z něho pražský, německy píšící Žid. Pro Baumův život je takové upozadování typické a existuje jen velmi málo textů věnujících se systematicky jeho tvorbě. Výjimku tvoří práce Sabine Dominikové (1988), sborník textů editovaných Vierou Glosíkovou, Ilse Nagelschmidt a Kilianem Thomasem (2020) a samozřejmě kniha *Pražský kruh* Maxe Broda, v níž lze nalézt nejen poznámky k Baumově životě, ale také reflexi jeho literárních děl.

Co tedy o Baumovi samém vlastně víme? Narodil se 21. ledna 1883 v Plzni s již poškozeným zrakem. Vyrůstal v rodině asimilovaného židovského měšťana, obchodníka s textilem. Jeho obchod stál na dnešním náměstí Republiky s výhledem na kostel sv. Bartoloměje. Město se v té době stalo významným průmyslovým centrem a prošlo také rapidní národnostní proměnou týkající se i židovských obyvatel. V roce 1853 byla v Plzni obnovena židovská obec a jednačtyřicet židovských rodin zde dostalo povolení ke stavbě školy a synagogy. Tito obyvatelé mluvili převážně německy. V době Baumova dětství byla němčina v Plzni ještě úředním jazykem a rovněž místní noviny vycházely převážně německy. Nicméně již v Plzni rostl počet česky mluvících obyvatel a pod vlivem nacionálních hnutí se z Plzně stalo ohnisko národnostních konfliktů mezi Němci a Čechy. Pro židovské obyvatelstvo byla situace o to složitější, že pro ně nebylo vůbec jednoduché se rozhodnout, ke které národnosti by se měli hlásit. Židovská národnost ještě nebyla uznávána. Byla spojována především s konfesí a jediný možný identifikační princip byl na základě jazyka. Při sčítání lidu se sledovala tzv. obcovací řeč – jazyk používaný obyvateli ve svém každodenním životě. Nacionalisté ji vnímali jako přihlášení se k neměnné, narozením určené národnosti. Kdo mluvil českým jazykem, byl jednoduše Čech, kdo mluvil německým jazykem, byl Němec. Tehdejší Židé chápali hlášení se k německému jazyku spíše jako projev loajality k rakouské monarchii, jež byla pro židovské obyvatelstvo garantem náboženské svobody. Pravděpodobně toto byl jeden z důvodů, proč Baum navštěvoval plzeňské německé gymnázium a také proč

definitivně oslepl. Cestou domů ze školy, nesa si s sebou německé knihy, došlo po krátké rvačce se svými vrstevníky k poranění druhého (zdravého) oka tak, že po krátké nemoci, jež byla následkem úrazu, oslepl definitivně (srov. Brod 1993: 114; Dominik 1988: 14).

Studium na německém gymnáziu v Plzni již nedokončil. Vzdělání se mu dostalo až ve Vídni v Izraelském ústavu pro nevidomé. V devatenácti letech zde složil státní zkoušku jako učitel hry na klavír a varhany, aby se stal varhaníkem v pražské Jubilejní synagoze. Ve dvaceti čtyřech letech se oženil s Margarete Schnabelovou (1874–1943), s níž měl jediného syna Lea (1909–1946). Lze se domnívat, že mu Margarete byla důležitou pomocnicí při čtení a psaní, jež mu vypomáhala při zpracování a úpravách jeho textů či scénářů rozhlasových her pro německý rozhlas. V archivních materiálech lze nalézt několik Baumových rukopisů a v nich opravy, které nemohl dělat on sám ani jeho nakladatel. Též dle kondolencí, které obdržela Margarete po Baumově smrti, není pochyb o tom, že jeho manželka byla okolím považována za nepostradatelnou pomocnici a oporu svého manžela. Baum zemřel v roce 1941, Margarete o dva roky později v koncentračním táboře v Terezíně. Jejich syn Leo zahynul v roce 1946 při teroristickém útoku v Jeruzalémě.

Rovněž je známo, že Baum stál u zrodu literárního fenoménu nazvaného později jedním z jeho zakladatelů – Maxem Brodem – *Pražský kruh*; fenoménu bez ucelenějšího literárního programu, jenž byl spíše přátelským uskupením, v němž měl Baum své jedinečné místo. Nejen proto, že Brod popisuje vztah k Baumovi, podmíněný jeho slepotou, jako „*tak trochu jiný*“ (Brod 1993: 111), než byl mezi ostatními členy užšího kruhu, ale také co do námětu jeho děl. Zatímco pro Broda byly typické humor a ironie, pro Kafku absurdita a surreálno, pro Bauma to byla především psychologizace vycházející ze zkušenosti nevidomého, již opakovaně vkomponovával jak do svých kritických esejů, tak i románů a novel.

Zřejmé je to již v jeho první knize *Uferdasein (Život na pobřeží)* z roku 1908, která je souborem povídek pojednávajících o životě nevidomých. S podobným námětem pracuje i jeho druhá kniha *Das Leben im Dunkeln (Život v temnotě)* vycházející o rok později. Jde již o klasický román s autobiografickými rysy, v němž se vrací k události vedoucí k jeho oslepnutí, stejně jako k obtížným podmínkám v institutu pro nevidomé. Podobně vepsal svoji životní zkušenost do románu *Die Böse Unschuld (Zlá nevina, 1913)*, pojednávajícím o životě a postavení Židů v českém maloměstě pravděpodobně inspirovaném Plzní. Brod o románu napsal: „*Kdo bude kdy chtít poznat, jak to před první světovou válkou chodilo mezi Čechy, Němci a Židy v malém provinčním městečku, bude si muset tuto knihu přečíst*“ (Brod 1993: 117). Je to román, který vykresloval vše jiné, jen ne idylické vztahy mezi různými národnostmi ve starém Rakousku. Tak trochu předznamenával i příští vztahy mezi Čechy, Židy a Němci v budoucím Československu. To nebylo národnostně homogenní a vlastně zdědilo problémy Baumem popisovaného maloměsta. V roce 1918 německy mluvící obyvatelstvo tvořilo 23 % tehdejších obyvatel nově vzniklého státu. Mezi ně patřil také Baum. Psal německy, ztotožňoval se s německou kulturou, ale nebyl Němec v národnostním či nacionálním smyslu slova, podobně jako nikdy nebyl Čechem, i když v roce 1932 přebíral československou Státní cenu za literaturu jakožto nevidomý německý básník. Svým židovským původem byl vždy mezi tím vším, vždy oddaným zastáncem československé demokracie plně se ztotožňujícím s humanizmem jejího prvního prezidenta. Národnosti rozuměl spíše jako překážce plnohodnotného demokratického rozvoje. Zároveň pod vlivem silného nacionalismu a také silícího antisemitismu se stále více zajímal o program sionismu.

Intenzivně s tímto tématem pracuje především v knize *Das Volk des harten Schlafs (Lid tvrdého spánku, 1937)*. Pojednává o Chazarech z jižního Ruska, kde vládce kolem roku 740 konvertoval spolu s mnoha lidmi k judaismu. Dílo je více než jen historickým románem, je také

příběhem naděje a tolerantního judaismu. A nikoliv pouhou náhodou – Brod, Weltsch i Kafka měli blízko k aktivitám pražského sionismu a sám Kafka v době, kdy již bojoval s tuberkulózou, si pohrával s myšlenkou emigrace do Palestiny. Brod utekl tamtéž před nacisty v roce 1939; Baumův syn Leo zde později tragicky zahynul.

Mezi nejzajímavější Baumovy texty patří román *Die Tür ins Unmögliche* (*Dveře do nemožna*). Vyšel v roce 1919 a je to jeden z mála Baumových textů, který je opakovaně vydáván. Jde o zvláštní, fascinující příběh o vině a utrpení, v němž rozvíjí filozofickou úvahu o tom, co může udělat člověk jako jedinec ve světě plném zla a lidské bolesti. Základní dějová linie je spojena s hlavní postavou románu Krastikem přitahovaným chudou ženou s postiženým dítětem. Dítě náhle zemře a jeho matka Helrit je obviněna ze zabití. Pod vlivem zamilovanosti bere Krastik vinu za smrt dítěte na sebe a je uvězněn. Později se však zjistí, že dítě zemřelo přirozenou smrtí, Krastik ale odmítá opustit vězení. Mění svůj názor na vinu a postuluje otázku viny lidstva a jeho možné záchrany. Krastikova úvaha o vině se šíří dál a stává se z ní masové hnutí. Sám Krastik se však cítí nepochopen. Nejde mu o kolektiv, ale o správné individuální rozhodnutí. Jákýkoliv *ismus*, tak typický pro moderní dobu, je Baumem vnímán jako ohrožení humanisticky koncipované individuality, jež může podle Bauma přispět k lidskému soužití mnohem lépe než jakékoliv kolektivně utvářené dogma sloužící člověku jako alibi, odebírající mu však jakoukoliv autenticitu včetně svědomí a zodpovědnosti za sebe a druhé.

Jak taková zodpovědnost vypadá, ukázal Baum v románu *Zwei Deutsche* (*Dva Němci*, 1938) situovaného do německých reálií 30. let minulého století. Dva přátelé se politicky vydají různými cestami. Jeden je fascinován bolševismem, druhý nastupujícím nacistickým hnutím. Jde o konec výmarské éry, pocit začátku konce. Ale konce čeho? Baum nebyl primárně politickým myslitelem, který by si v tomto románu všiml ničení německé demokracie. Bauma zajímá „lidský“ faktor. Nacista zachraňuje svého přítele komunistu. Všimněte si, že

v tomto vztahu je lidskost připsána nacistovi, nikoliv komunistovi tak, jak se tento humanizující stereotyp pokoušeli vnutit poválečné komunistické režimy všem obyvatelům střední a východní Evropy a který v tomto regionu stále hluboce rezonuje. Jako by lidskost mohla být výhradně spojena jen s určitými humanizujícími či humanistickými ideologiemi. Může však být ideologie skutečně humanistickou? Baum naznačuje něco jiného a mnohem podstatnějšího: v ideologicky vyhraněném světě je to lidskost, jež může zrudnost dogmat zlomit, a Bauma zajímá ve všech jejích možných variantách.

Zatímco Kafka glosuje nesmyslnost moderní společnosti, v níž je jedinec vhnán do absurdních situací, které nelze jednoduše opustit, Baum nabízí vizi, v níž lidskost je nástrojem překonání úzkostí a nástrah moderní doby. Jenže co je „lidskost“ a jak jí rozumí Baum? S tímto motivem si pohrával již ve svých prvotinách týkajících se života nevidomých. Obzvláště to platí pro jeho novelu *Der Weg des blinden Bruno*, která byla do češtiny přeložena v roce 1927 v překladu Jana Grmely pod názvem *Pokus o život – cesta slepcova*, jež je nyní součástí tohoto kompletu jediných do češtiny přeložených Baumových románů, které vyšly v nakladatelstvích Pokrok a Sfinx a jež nyní čtenáři předkládáme v elektronické formě.

Hlavním hrdinou této novely je Bruno Görnitz. Narodil se slepý a čtenář může sledovat jeho životní příběh od narození, přes pobyt v ústavu pro nevidomé až po dospělost a dosažení samostatnosti. Naznačuje v něm, že člověkem se člověk nerodí, ale stává. Člověk je podle Bauma proces, jenž se odvíjí od interakce s okolním světem a od toho, jak skrze ni v tomto světě funguje. Pro nevidomého je však tato zkušenost s okolním světem odlišná, v některých případech zásadně. Na tento aspekt se autor snaží upozornit v úvodu textu, jenž je jakousi stručnou historií významných nevidomých osobností. Neznámou, skrytou historií, již chce Baum zviditelnit a upozornit veřejnost na významné nevidomé osobnosti, které spoluutvářely naše dějiny, podobně jako význační politici, vědci či vynálezci a svého úspěchu

dosáhly především skrze vynalézání různých technik spojení s okolním světem a jeho překladu do světa nevidomých. Braille je jen jedním z nich. Jde o prolog, v němž se Baum snaží čtenáře upozornit jak na význam nevidomých při formování našeho světa, tak na problém budování vztahu nevidomých s okolním světem, který následně rozvíjí v samotném textu novely.

První část knihy se věnuje narození slepého chlapce a problémy, s nimiž se nevidomý chlapec musí potýkat. Zrak nahrazuje sluchem, jenž se mu stává základním smyslem, prostřednictvím něhož poznává okolní svět. Přiřazení zvuku určitému objektu, které je pro nás samozřejmé, je však pro slepého chlapce problematické a stává se zdrojem celé řady nedorozumění, obav a úzkostí.

Baumovi se zde podařilo zachytit problém, který začal být v průběhu 20. století označován termínem „teze mnohočetných světů“. Teze se dotýká otázky, zda lidé rodící se a vyrůstající v odlišných kulturních prostředích vnímají svět stejně nebo odlišným způsobem a zda jde o tentýž svět vysvětlovaný odlišným způsobem či o světy odlišné? Jak vysvětlit nevidomým, kde se bere teplo od slunce? Zatímco vidomým lze problém jednoduše vysvětlit poukázáním na slunce jako objekt na nebi, pro slepého je slunce takovým způsobem nedostupné a v zásadě nevysvětlitelné.

Žijí nevidomí ve stejném světě, nebo jde o jiný svět? Baum naznačuje, že nejde o tak úplně totožné světy a že má-li dojít k plné integraci nevidomého do světa vidomých, potřebuje nevidomý překladatele, který by mu zprostředkoval vztah k okolnímu světu. Ten se však neskládá pouze z objektů, jež v důsledku těžké uchopitelnosti přerůstají do různých fantazmat a jsou zpětně korigovány do jejich konsenzuálních významů prvků, jež tvoří námi sdílený svět, ale také z pravidel, která konstituují a korigují vztahy mezi lidmi včetně způsobů nakládání s emocemi. Takových překladatelů najdeme v Baumově novele mnoho. V dětství to byla jeho matka, dívka Anna ze sousedství nebo jeho otec. Později Alvin, který zavedl Bruna do chodu Institutu pro nevidomé,

ale také hudby a světa mimo institut, kam spolu podnikali výpravy za hudbou v ústavu nepřijatelnou. Ale také okolí Lizzi Geikové, jež Bruna uvedlo do velké společnosti a pomohlo mu získat samostatnost.

Cesta to však nebyla jednoduchá. Po smrti matky je Bruno umístěn od ústavu pro nevidomé, kde má být připravován na život. Ústav se vyznačuje vnitřními pravidly, vymezujícími možnosti chovanců, ale také statusové rozdíly nejen mezi personálem a nevidomými, nýbrž i rozdíly mezi chovanci navzájem. Co přispívá k uznání lidství? Síla, nebo intelekt? Nebo jsou daleko důležitější empatie, soucit a respekt ke druhému jako předpoklad uznání a zachování lidské důstojnosti?

Hudba v ústavu není příliš vítána a pokud, tak jen na úrovni hudby chrámové. Ostatní hudba vede v očích vedení ústavu k povalečství a zahálce. Bruno a jeho přítel Alvín nejsou s touto situací spokojeni a snaží se nalézat i jiné hudební zdroje a vzory, které nejsou součástí ústavní výchovy. Zatímco Alvín se však cvičení věnuje povrchně, spoléhaje se na svůj talent, Bruno se naopak snaží nedostatek talentu odčinit pílí. Ta mu přinese pozornost vedení ústavu a je to Bruno, kdo stále častěji reprezentuje ústav při různých hudebních produkcích. Bruno však studium v ústavu nedokončí; po falešném obvinění ze znásilnění slepé chovanky Franci ústav dobrovolně opouští. Díky podpoře přátel mimo ústav Bruno našel podnájem a trvalé živobytí jako varhaník a učitel hudby. Brunovým protikladem je jeho přítel Alvín. Ten setrvává u svých rodičů jako nechtěný syn, jehož Bruno při jedné návštěvě shledává v neutěšeném, pološileném stavu, sužovaného svým neštěstím. Bruno naopak přemýšlí, jak si zajistit samostatnost. Co to však znamená? Baum klade nezávislost do souvislosti s láskou. Může být člověk nezávislý a zároveň milovat? V jiném Baumově příběhu *Der Geliebte* (*Milenec*, 1918. skryje dívka svého milence před válkou ve sklepech, v důsledku čehož však milovaný zešílí a stane se z něho takřka zvíře. Není to však záznam kafkovské proměny, je to ilustrace lásky a závislosti, jež ve svém důsledku znelidšťují.

Poslední část Baumovy novely se však vydává opačným směrem. Bruno je zamilovaný a zmítaný mezi možnostmi vstoupit do manželství, nebo být plně nezávislý a nebýt nikomu na obtíž. Podstupuje horskou túru, při níž projde existenciální proměnou a změní své představy o svém budoucím směřování. Toto je asi jedním z nejzajímavějších momentů celé knihy. To, co bude plně rozvinuto v existenciálním románu, je zde jen naznačeno, zato s větší naléhavostí. Lidství je u Bauma neustále vrhán se do pokusů být člověkem. Nejde jen o slepce, ale o nás všechny. Brunův „pokus o život“ je alegorií cesty nás všech, kterou v různých obměnách musíme všichni vykonat, vážíce neustále možnosti a jejich možné následky, jež jsou tak neurčité a zároveň tak děsivé, jak nám naše fantazie dovolí. Baum to vyjádřil zřetelně:

„Lidé a věci se v sobě navzájem zrcadlili jako vybásněné smyslové obrazy hravé fantazie. Nebyla doba, kdy tato volná plocha plná strážlivé, živné úrodnosti byla divoký prales a kdysi před tím mrtvý, ztrnulý led? Neměnily se také pokusy o život ve hmotě a nevyplatily se také ve vývoji aeonů těchto pokusů? Nebyl nikdo menší v oběhu, i když mnoho mu uběhlo z možnosti druhých.“ (s. 138)

Málokdo si v době Baumova narození dokázal představit, že rakouská monarchie jednou zanikne, ani že děsivý nacionalismus a anitsemismus přerostou v holokaust, jenž vymaže 6 milionů Židů; že Masarykovy humanitní ideály budou zrazeny sevřením poválečného Československa železnou oponou nebo že Baumův syn jednou nešťastně zahyne v důsledku teroristického činu usilujícího o svobodný stát Izrael, bezpečný přístav pro všechny další Židy. Jestli lze nějaký Baumův odkaz vyzdvihnout, je to jeho důraz na *hledání světla za každou tmou*. Natolik autobiografický a tak vystihující jeho životní postoj, v němž odmítal podvolení člověka okolnostem a naopak akcentoval vývoj lidství, jemuž lze rozumět jako boji naslepo, prosvětlujícímu temnotu lidské beznaděje, třebaže v něm nelze nikdy předem odhadnout výsledek.

Literatura:

Brod, Max. 1993. Pražský kruh. Akropolis, Praha.

Dominik, Sabine: Oskar Baum. Ein Schriftsteller des Prager Kreises, disertační práce, Universität Würzburg 1988.

Glosík, Viera, Ilse Nagelschmidt, Kilian Thomas (eds.). 2020. Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin

Oskar Baum

Pokus o život
(Cesta slepcova)

Přeložil: Jan Grmela

Slepcův svět

Šalamoun, když se ho tázali, kde se naučil moudrosti, odpověděl: „U slepců, neboť neučiní kroku, aby neohledali půdu, po níž kráčí.“ Jak nepatrné jest na světě až do dnešního dne mínění o slepících!

Se vši vážností se tvrdí (Batzkovy memoiry), že pro slepce jsou dva jediné neomezené pocity štěstí: „Dobrá tabule a naděje na odškodnění na onom světě. Nebo se jeho méněcennost posuzuje z jiného hlediska a pokládá se za daleko šťastnějšího než člověk se všemi smysly, za spokojeného a bez přání ve svém zajetí, i bez jakékoli schopnosti, již by toužil rozvinouti.

To jest, co ví o slepci vzdělanec, na to myslí, když ho vidí, o něm slyší; v nejlepším případě na to. A lidé sečtělí snad si vzpomenou, že Schopenhauer nazývá oko „orgánem rozumu“, a odborníci, že vychovatelé slepců zjistili, že jen tři ze sta slepců mají větší inteligenci. Při této statistice se jistě nepočítá s tím, že daleko větší polovina – na světě jest přes dva miliony slepců – musí se obejít bez veškerého školního vzdělání.

Kdysi přišla k řediteli ústavu slepců choť generála a prosila ho, aby našel pro jejího osleplého manžela nějaké povzbuzující zaměstnání. Radil, aby starý pán hrál šachy na zvláště upravené šachovnici, naučil se bodovému písmu nebo aby provozoval matematiku s tak duchaplně sestrojenou Taylorovou počítací tabulkou. „Ano, ano,“ pravila dáma, „ale tu zpozoruje, že jest slepý. To přece nejde!“

Tento strach před slovem „slepý“ jest jistě nejvýznamnější výraz pro názor, který jest všude rozšířen o slepících, a to i v nejvzdělanějších

kruzích. Představují si ubohého, bezmocného člověka, který jest uzavřen ve své temnotě jako ve vězení a odtud pronikají do světa jen prosby a nářek, a svůj život vleče líně a bez radosti dále, jsa břemenem sobě i svému okolí.

A přece v kulturním životě všech národů bylo dosti slepců, kteří se vypracovali k nejvyšším stupňům cti a vážnosti a významem a cenou svých výkonů zavázali si k díkům svůj národ i veškeré lidstvo, a tak zřejmě dokázali, co zmůže vnitřní síla proti vnějšímu omezení, soustředěná duchovní vůle proti fyzickým překážkám.

Fawett, který oslepl v jednadvaceti letech, byl významným odborným spisovatelem a parlamentním činitelem, byl 1880 Gladstonem jmenován generálním poštmistrem Anglie, tedy v našem smyslu ministrem. Jest téměř nepochopitelné, jak tak moderní, spletitý provoz jako v Anglii mohl býti řízen slepcem a Fawettova doba úřadování všeobecně platí za šťastnou a bohatou na reformy. Již jako student v Cambridgi vyznamenal se zvláštním matematickým nadáním a obdržel více cen. Při honu zasáhl ho do oka brok z otcovy pušky a on oslepl docela.

Přes to však pokračoval ve studiu a byl činný i literárně. Po uveřejnění velkého národohospodářského díla „Manual of political economy“ byl povolán na cambridgskou universitu za profesora národního hospodářství! Několik jeho nejvýznamnějších děl bylo přeloženo do němčiny. Žil ve velmi šťastném manželství s paní Garrett Millicentovou, vůdkyní anglického ženského hnutí.

Zajímavý, téměř dobrodružný byl život **Mad'ara Gabriela z Hertelendy**. Narodil se roku 1800 v Budapešti jako syn advokáta, ve dvanácti letech oslepl, byl vychován ve vídeňském slepeckém ústavě, a projevil velké nadání k mechanickým pracem, roku 1836 vynalezl stroj na vrtání artézských studní a jako prvý přeložil Homéra do maďarštiny. Když byl činný jako slepecký učitel v několika městech, odešel do Vídně, aby tam předvedl svůj stroj na vrtání, později odejel do Terstu a Benátek a všude bez průvodu. Živil se dílem vyučováním, dílem

spravováním hodin a jiných strojů. Roku 1838 byl učitelem na ústavě v Padově, ale i zde dlouho nevydržel a vrátil se do Vídně, kde prodal vše, co měl, aby sehnal větší sumu peněz na velkou cestu. V Hannoveru vyučoval osleplého korunního prince Jiřího různým hmatům a mechanickým pracem, začež mu vděčný žák dal roční cestnou rentu. Ale slepý byl tak hrdý a ctižádostivý, že, když náhodou uslyšel výrok úředníka, že jeho renta jest zbytečný státní výdaj, ihned se jí vzdal. Odešel do Paříže. V tamějším ústavě zřídil truhlářství. Ale i zde nevydržel dlouho. V Itálii se oženil a svůj pohnutý život skončil ve velké bídě ve své vlasti.

Geniální hlava byl ve třech letech osleplý **Udalrich Schönberger** (1601–1648), proslulý profesor filosofie na universitě v Královci, který, ačkoliv teprve ve dvanáctém roce byl poslán do vesnické školy, ještě mladý získal na lipské universitě gradus magistri, ovládal sedm řečí, a znal matematiku, hudbu a mechaniku. Sláva jeho nadání, již zvětšil Simon Dach v učené básni, dala vzniknouti pověstem, které se dodnes zachovaly v učených dílech jako ověřené skutečnosti: střílel tak dovedně z pušky, a tak jistě zasáhl cíl, že často odnesl cenu těm, kdož měli nejlepší oči. Také prý rozeznával hmatem barvy, což se vypravuje i o jiných slavných slepících dřívějších století. Na jeho čestném hrobě v regenburkské katedrále jest nápis: Schönbergerus hic est, qui lumine captus utroque, Argos philosophus pectore mille tulit. (Zde odpočívá Schönberg, který ač oloupen o obě oči, jako učenec měl v svých prsou tisíce očí.)

Jako jinoch osleplý Švýcar **František Huber** z druhé polovice 18. století od mládí zabýval se přírodou, vlastnostmi a zařízeními včel a přivedl to tak daleko, že učinil nové objevy, na př.: že oplodnění včelí královny se neděje v úle, nýbrž vysoko ve vzduchu. O jeho velmi šťastném manželství s krásnou Marií Aimer Bullinovou se velmi často zmiňuje Voltaire ve svých dílech. Pracovala s ním v jeho oboru a podporovala ho v jeho studiu.

Podivuhodnou cestou dospěl k vědě slepý pasák husí **Jakob** z Ne-try v Hessensku, kolem r. 1750. Tehdy ovšem neexistovaly žádné školy pro slepce a také ne slepecké písmo. Navštěvoval místní školu, aby alespoň slyšel slovo boží; jinak byl pověřen pasením hus. V nudě to-hoto zaměstnání přemýšlel o prostředcích, které by mu umožnily, aby mohl čísti a učit se právě tak jako ostatní děti. Pokoušel se vyřezat do dřevěné hůlky svá vymyšlená označení pro slova, která by mohl kdykoli poznati, vysloviti a – jak my říkáme – čísti. Zdařilo se mu to, a když v tom nabyl zručnosti, musili mu hoši předčítati ze svých škol-ních knih, vyřezával si svá slova, a tak se naučil všemu, čemu se učilo ve škole. To, jak přirozeno, vzbudilo rozruch; byl přibrán k vyučování šlechtických dětí a farář naučil ho latině, již, jak se praví, ovládal jako řeč živou. Nikdy nepropásl příležitosti, aby mu některý přítel něco předčítal. Posadil se a horlivě psal svým nožem na hůlky. Hůlky byly na prst silné a loket dlouhé a po straně byla jím vyřezaná znamení. Takovým způsobem založil si Jakob celou knihovnu. Hůlky byly očís-lovány, svázané ve svazky a tyto opět označeny. Mimo něho nikdo ne-dovedl čísti toto písmo, poněvadž nepsal nic do slova, nýbrž jen smysl řeči a to velmi krátce. Zvykl si také tak přednáseti, takže mu bylo těžko rozuměti. Jakob vyučoval matematice a byl také činný jako lékař.

S jeho knihovnou se stalo totéž co s alexandrijskou: lidé, u nichž ji měl uschovánu, s ní topili. Jakob měl nadmíru bohatou fantasií; a vel-ké znalosti. Říká se, že nebylo na světě ničeho významného, aby toho neznal. Zemřel roku 1771.

A dokonce existoval i významný slepý sochař: **Vidal**, narodil se r. 1832 v Nimes ve Francii. Jako hoch přišel do Paříže, aby se věnoval umění a studoval v atelieru slavného Barya. Jeho studium mohlo se pokládati za dokončené, když ve dvaadvacátém roce oslepl následkem šedého zákalu. Neštěstí však ho neodvrátilo od plánu a idejí a tak si zvykl na práci bez zraku, že přece se rozhodl zůstatí sochařem. V jeho paměti od dřívějška uchovalo se věrně množství vjemů a poněvadž nyní nemohl srovnávati očima, studoval vše rukama. Žádný slepec

nebyl při ohmatávání tak myšlenkově činný jako Vidal. Jest podivuhodné, jak dovedl z jednotlivých dotyků pochopiti jednotu formy, ba ji vychutnávat. Navštěvoval zvěřince, dotazoval se krotitelů zvířat, ano, dokonce s nimi vstupoval do klecí šelem. Velmi vhod mu nyní přišla dřívější přírodovědecká studie, neboť přesně tu pozoroval jednotlivé orgány, hru svalů, aby mohl se vši pravdivostí podati všecky proporce a postoje. Dal si také vystřihati fotografie, aby ohmatal tyto siluety. Jeho vytrvalost byla odměněna bohatým výsledkem. Jeho díla – byl jako jeho učitel výhradně sochařem zvířat – byla znovu a znovu vystavena v Paříži a vyznamenána mnoha medailemi. Poněvadž mu nechtěli věřiti, že, jsa slepý, vytvořil tato díla, odebrala se do jeho atelieru zvláštní komise, aby ho viděla při práci. Zemřel roku 1892.

Mohl bych uvést ještě celou řadu takových lidí, kteří přes svůj nedostatek se domohli platnosti, aniž by nějak změnili mínění o slepcích.

Není to úplně správné, posuzovati na vyvolených, nad průměr vyrostlých zástupcích schopnosti a nadání této společnosti, národa, lidského druhu. Ne jednotlivce, množství musíme pozorovati, chceme-li získati všeobecně platného přehledu. Musíme jíti do **ústavu slepců** a vmísiti se mezi chovance. Poučnější než přednášky a tlusté knihy o tomto tematě jest půlhodina strávená mezi těmito živými, veselými školáky, na nichž není pozorovati nic z tíživého pocitu odstrčených výjimek.

Jak běhají po schodech nahoru a dolů! Jejich veselý hluk naplňuje všecky chodby; nikde ani nejmenší nejistota, váhající krok, nikde tápající ruka, nebo něco podobného. Horlivá činnost v pracovnách a jídelnách by nemohla býti různější u lidí se všemi smysly. Nejradostnější však jest ten obraz ve velké zahradě, jež obklopuje všecky tyto ústavy. Ve dvou nebo ve třech procházejí se chovanci po dlouhých, přímých hlavních cestách a jistě a volně procházejí sem a tam po pěšinách mezi

kvetoucími záhony! Nikdy se nesrazí hlouček s hloučkem. Všichni se baví, mnozí se smějí, vyprávějí anekdoty, mnozí se hádají. Někteří mají na prsou otevřený sešit a jemné jejich prsty sklouzají po dlouhých řádkách přísně rovných řádek proměnlivého bodového písma: jest to jejich písmo (vynalezl je slepec Louis **Braille** r. 1830). Učí se i na procházce.

V zadu v zahradě jest kousek pole, na němž v prázdných chvílích pracuje několik větších chlapců. Téměř celou jednu stranu zahrady zaujímá kuželník, odkud vesele zní koulení a chřestot kuželek. Na jiném, volném místě stojí tělocvičné náradí, kde se chovanci houpají na kruzích, lezou po žebříku nebo tyči.

V zimě běhají chovanci sem a tam, křičí, koulují se a míří vždy tam, odkud zní hlas. Jezdí na malých saních, třou velké hromady sněhu a valí se s velkým pokřikem jako laviny po měkkých, svěžích sněhových plochách louky a cesty.

Kdybychom nepřihlédli blíže a nezpozorovali hranatější, neobratnější pohyby, na nichž se vidí, že nejsou odkoukány, kdybychom nepozorovali zde umělé, tam zavřené či polootevřené oči, věřili bychom, že jsme se ocitli mezi lidmi se všemi smysly, ba lidmi velmi temperamentními, žáky to nějaké všeobecné školy. Největší jejich radostí je, když mohou za letních a podzimních večerů lézti na stromy. Učitelé to zakázali, poněvadž to pokládají za příliš nebezpečné. To propůjčuje této zábavě půvab dobrodružství. V pozdější hodině, když vše v ústavu se oddalo klidu, zaharaší v zahradě sem a tam štěrk pod kradnými kroky. V určité vzdálenosti jest postavena stráž, aby hlásila blížící se nebezpečí. Jeden třese stromem a dole stojí kruh plný očekávání a když vesele prší jablka nebo ořechy, horlivě sbírá a plní si všechny kapsy, aby se později poctivě rozdělil se strážcem i tím, kdo byl v koruně stromu.

Není-li návštěvník příliš dotěrný, získá si brzy důvěry mladých lidiček a lehko se najde někdo, kdo mu ukáže i vnitřek domu a veškerý provoz i zvláštnosti vyučování. Vysvětlí vše, co návštěvníka zajímá; má pro to jemný cit. Klidně hovoří o tom, že jest slepý, a to že jest pro něho

lehké, ono těžké. Nikdo nemá dojmu, že snad zde jest život tlumenější, že jest to život z druhé ruky. Ne, radostným napětím sil se dobývá z přírody vše, o co slepce oloupila, a horlivě se soutěží s vidoucím.

V učebním sále vedle bohaté sbírky vycpaných zvířat jsou nápadné plastické mapy a globus.

Pro názorné vyučování jsou zde věrně napodobeny malé modely (mlýn, parní stroj, kovárna, potápěčský zvon, vysoká pec). Jest to náhrada za obrazy na elementární škole, které seznamují děti s věcmi, jež se denně kolem nich neodehrávají. Když jest takový malinký mlýn uveden v činnost a mlýnské kolo vesele klope, kola drtí, a děti to slyší a mohou ručkama chytati jemně umletý prach, pak mají daleko živější dojem než vidoucí z barev a čar nejlepších ilustrací.

Vedle jest kreslárna. Kresliti! Vidoucí nebude příkládali snad tomuto druhu plochého zobrazení podobné označení. Na měkkých, mořskou travou plněných polštářích, napjatých ve vysokém, jemném, dřevěném rámu, potaženy černým plátnem, jsou natahovány bílé, elasticke šňůry a přiipevňovány jehlami tak, jak si slepec přeje. To se musí viděti, co se dá na tom dokázali: listy a květiny, celé koruny stromů, girlandy, motýli a zvířecí hlavy. Ovšem i při největší obratnosti dá se těžko docílití úplného zakulacení; bohatě rozseté jehly i když jsou sebe lépe rozděleny, tvoří přece jen více či méně hranaté hrany a napjaté gumové šňůrky chtějí docílití rovnosti. Ale kresba není tím méně krásná, jen zvláštní; má přímo něco exotického.

Tyto prázdné plochy, takové podobné kresby, připomínají návštěvníku holé, smutné představy, jež měl o světě slepců, dříve než vstoupil do ústavu. A vzpomene si na slova hluché a slepé Heleny Kellerové: „Básníci nám řekli, jak bohatá jest noc zázraky. Jediná, úplně bezsvětelná noc jest noc nevědomosti a bezcitnosti. Zda slepý či vidoucí: nerozlišujeme se navzájem našimi smysly, nýbrž jejich použitím, fantasií a odvahou, s níž hledáme moudrost na druhé straně našich smyslů.“

Oskar Baum

Pokus o život
(Cesta slepcova)

1

Ranní úsvit kreslil roletami pruhy na podlaze úzké, podlouhlé ložnice.

Paní Görnitzová sklouzla z lože a neslyšně se oblékla. Její muž spal tak klidně! Vrátil se pozdě večer domů, unavený a rozzlobený z nějaké schůze; nechtěla ho proto olupovati o noční klid. A tak sama bděla a plakala v temnotě po dlouhé hodiny.

Polekán strhl nyní se sebe pokrývku a vyskočil rovnýma nohama z postele. „Kolik je již hodin?“ Věděl, že jeho žena spíše dopustí, aby zameškal školu, než aby ho vzbudila.

„Ještě dosti pokdy, Pavle!“ Oddychovala zhluboka. Nyní mu to musila říci. Mechanicky chodila kol toaletního stolku před sebou. Kulatá, hladká plocha ulevovala jejím prstům.

„Poslyš, doktor Glaser byl tu ještě včera večer.“

„Proč?“

„Aniž bych ho byla volala!“

„Co chtěl?“

S těžkým srdcem hleděla na jeho nepozorné, spěšné pohyby, jichž nepřerušil při hovoru. Důležitost, již dnes mělo oblékání, škola, hodiny, byla strašná! Uchystala se přepadnouti zákeřně člověka smrtící zbraní, již mu musí přervat všechny radosti dalšího života? Škrtilo jí to, tváře se jí chvěly, ale mohla se ještě opanovati:

„Týká se to maličkého!“

„Bruna?“ Profesoru Görnitzovi vypadla bota z ruky, již právě si chtěl obouti. Obrátil k ženě svůj polekaný obličej.

Nemohla na to hleděti. Vypukla v křečovitý vzlykot a to, co chtěla říci, bylo roztrháno jejími nepravdělnými vzdechy; znělo to ve své nesrozumitelnosti voláním po soucitu.

Povstal; obešel postele, stůl a židle, ale když došel k ní, neobjal, nepohladil ji. „Mluv přece! Mučíš mne!“ Znělo to téměř surově, vyraženo jeho nervosním neklidem. A přece věděl, co mu řekne; musil to přece věděti!

Její nejmladší dítě, hoch Bruno, starý teprve několik měsíců, narodil se slepý.

Lékař zprvu řekl plnou pravdu jen otci. Lorenc a Melli, větší sourozenci a matka to jen tušili. Neštěstí, které se zdálo tak nečekané, úplně nemožné, vtíralo se mezi členy malé rodiny a rozdvojovalo je. Nikdo s druhým neodvažoval se mluvit více než bylo třeba. Každý se přesně pozoroval a obával se, že shledá druhého nyní příliš veselého, nebo opět příliš smutného. V každé neškodné větě viděli ihned narážku. Viselo to nad nimi příliš těžce! Věděli dobře, že příští týden nebo měsíc bude to nazváno pravým jménem, bude se o tom hovořiti a tíživá úzkost se od nich nehne.

Oči malého Bruna byly jasné a i když nepříliš pohyblivé, přece úplně ne bez výrazu. Když dolehl k jeho uchu hluk, nebo když při probuzení pozvedl svá víčka, mohlo se přísahati, že na člověka hledí.

Každý výkřik, každé zavržení nemluvnátka naplnilo malý byt ve čtvrtém poschodí úzkostí a rozčilením. Když onemocněl střevním katarom, všichni se třásli strachem, byli nadmíru starostliví a každý, zmučen, bránil se té možnosti, že snad by někdo v hlubinách svého srdce pokládal za lepší, kdyby děcko zemřelo.

Stal se však z něho silný a zdravý hoch plný života. Když se cítil zdráv – a to bylo velmi často – tloukl ručkama a nožkama v divokém pospěchu bez rytmu a k tomu měkce a jemně vrčel zvuky, které již ani v nejmenším nebyly podobné mechanickému hluku nebo zvířecím způsobům, nýbrž byly již docela lidské. Největším štěstím pro něho bylo, když se nad jeho ložem houpalo zavěšené stříbrné chrastítko.

Okamžitě ztichl ať ležel, jakkoliv a s tichým úsměvem vytržení naslouchal hlasitě zachrastivšímu a pak pomalu utichnuvšímu znění. A netrvalo to ani tak dlouho a již objevil souvislost mezi svým kopáním a zvoněním.

Paní Görnitzová tvrdila naprosto určitě a dokazovala to různými daty, že žádné z jejich starších dětí se tak rychle nevyvíjelo.

Když již ke konci oněch čtyř strašných hodin, přestávek to v jeho krmení, se stal netrpělivý a matka vstoupila do jeho pokoje – sice měl stále hlad – proměnil se jeho pláč v rozpustilé výkřiky a smích a děcko tlouklo všema čtyřma tak, že matka téměř nemohla k němu s lahví krmě.

Lidé, i když byli pohnuti údivem a plachým rozčilením, nikdy nehovořili spolu o zázraku, který se tu mezi nimi dál: že to byl matčin krok, který poznal, že ho uklidnil matčin hlas, když ji slyšel ve vedlejším pokoji.

Každý dotek znamenal pro Bruna překvapení, úlek. Často při polibku se shroutil v sebe a dal se do pláče. Náhlý styk jeho tváře nebo čela s vlhce teplým dotykem, když zde ležel ničeho netuše, ó, co to bylo! Jednu chvíli byl tak podrážděný, že upadl v rozčilení, když se někdo nad ním sklonil. Bylo to jako stín, který se na něho položil ještě dříve, než na sobě cítil dech cizího. A podobné věci musily se množiti. Matka si zvykla na něho promluvit dříve, než ho přikryla nebo převinula, ale on slovům nerozuměl.

Zlepšilo se to, když se pokoušel postavit se u židle, u pohovky nebo u postele a pokoušel se též o lezení, a tak sám již se dotýkal věcí světa. Otec nařídil, aby jeho vždy žádostivému, divokému cestování po všech čtyřech v pokoji i kuchyni (pod dohledem) byla poskytnuta neomezená volnost.

„Ať se stane samostatným,“ pravil a jeho žena ho neprosila, aby jí vysvětlil, jak to mínil, ačkoliv vůbec nechápala, jak by to mělo působiti na vývoj samostatnosti.

Vzpřímen, docela důvěřuje nohám a s prázdnýma rukama lítati sem a tam, toho by se byl Bruno sám nedovtípil, ačkoliv byl silnější než děti jeho stáří. Nechápal, co se od něho chtělo. Musil býti k tomu přímo donucen lstí a přísnoští. Snad proto, poněvadž v něm bylo tolik touhy po takové činnosti a tolik zvědavosti a poněvadž po čtyřech běhal daleko rychleji a bezpečněji. Nemátl ho vzor dospělých.

Když se Bruno někde uhodil o ostrý roh do hlavy, nebo někam do škvíry vstrčil ruku, či vstrčil nohu pod něco těžkého, nedala ho paní Görnitzová dlouho z rukou a činila otcí výtky.

„Když to s ním myslíš dobře, nesmíš si z toho nic dělati! Jak jinak by se naučil opatrnosti? A té jest mu více třeba než všem!“

Tvrdou metodu si nevymyslí sám. Fedor Kapetan, učitel zemského ústavu pro slepce venku za vilovou čtvrtí, který mnoho přemýšlel o zlepšení stávajících školních základů, dlouho hovořil s profesorem Görnitzem o vychovávání děcka v prvních letech života.

Bruno si zvláště oblíbil houpací křeslo. Nejdříve je tak rozhoupal, že při nejvyšším výkyvu ne bez těžkostí se vracelo do původní polohy, pak si vlezl hluboko dovnitř a tím více zářil štěstím, čím rychleji a výšeji letěl. Ale při slézání dolů – neměl k houpání sám přílišné trpělivosti – mohla hrana sedadla plnou silou naletěti na jeho hlavu, nebo v zákrutech po straně křesla uváznouti jeho noha! Matka tu vytrpěla smrtelná muka, když běžel do kouta, kde jak věděl, křeslo stálo. Tápal podle stěny až s výkřikem radosti držel v ruce konec ohnutého opěradla a podle svého zvyku slavil s ním něžné shledání. Lichotně přitiskl ke dřevu svou tvář, dříve, než uvedl křeslo v pohyb a usedl do něho.

Otec se velmi radoval z této divokosti; jen když byl pryč, směla matka odstraniti tuto nebezpečnou hračku. Bylo to docela jednoduché: postavila křeslo na jiné místo.

Ale jednou matka viděla, jak Bruno s určitým očekáváním tápal do svého koutu mezi oknem a pohovkou a marně hledal svýma rukama, pomalu hladil stěnu, pak směrem k pohovce a až k oknu. Obličejíček se protáhl napjatým úžasem. Ustal hledati a zdálo se, jako by

přemýšlel se zoufalou námahou – tu matka přilétla němu, bouřlivě ho zlíbala, odvedla jej ke křeslu, pomohla mu do něho a nechala ho tam tak dlouho jak chtěl. Nechala v kuchyni přetéci mléko, až zápach pronikal do pokoje, nechala děvče, které přicházelo z nákupu, zvoniti a nešla jí otevřít až hoch dobrovolně slezl. A již nikdy více ho neklamala. Ještě často potom plakávala, když si vzpomněla, jak ona, vlastní jeho matka téměř jen z pohodlnosti využívala jeho vady proti němu! Jaké zlé obavy se jí zmáhaly pro jeho budoucnost! Bože, co mezi cizími lidmi, kde každý myslí na svůj prospěch!

Obvyklejším hračkám: vojákům, loutkám, vehiklům, napodobení skutečnosti, ulice, věci, které neznal, tomu nerozuměl. Ještě těžší bylo zbaviti ho nudy, nejnepohodlnější trýzně všech dětí.

Nemohl nikomu odkoukati jeho práci, nemohl si hráti na uhlíře, posluhu, kočího: nemohl polínkem drhnouti podlahu jako jiné děti! Ale jeho duch a temperament byly příliš živé, aby odumřely v tuposti. Často propukl v zoufalý pláč a nářek, a když se ho tázali proč, byl ještě divočejší, poněvadž sám nevěděl, co ho mučilo. Vrhł se zuřivě na zem, bil se a rozškrábal si nos a tváře.

Otec usoudil, že jest nutno jednati s ním přísněji než s děckem, majícím všecky smysly, neboť brzy by nebylo možno vyhověti jeho náladám a nesplnitelným přáním; ale na druhé straně se tvrdilo, že v pozdějším svém životě bude potřebovati více energie, an jakýsi slavný pedagog, kterého Kapetan často citoval, varoval před ochromením dětské energie příliš strnulou autoritou. Otci bylo lehké kolísati mezi oběma těmito úvahami a ani při nejhorších výstřednostech nezakročoval přísně.

Tak se Bruno z této strany strachu nenaučil.

Možnost poznávání, pozorování a měření z dálky byla pro hoča největší hádankou a i později zůstalo to ze všeho něčím co musil zařaditi mezi věci nepochopitelné a co ho nejvíce zaměstnávalo. Jeho svět byl svět působení na blízko. Svýma rukama objímal nepatrný kruh skutečnosti, kousíček skutečnosti, který úplně ovládal jako své

království, jako jisté jeviště své smyslové činnosti. Jak mohlo existovat spojení z dálky? Zvuk nebyl plastickým, utvářejícím pozorováním. Mohl si představit jen hmotné spojení, takměř vlákno, které vede od spatřeného předmětu do oka, přenesený cit doteku, hmatový pocit oka, který vzduch přenáší jako zvukové vlny, jako vzdálenou vůni.

Bruno neznal závisti, či spíše: Nikdy sama od sebe nenapadla děku taková myšlenka, která v základě jest velmi vzdálená, téměř nepřirozená, když existující i nestejně postavení a možnost všech lidí kolem v okruhu, do něhož jsme se narodili, musí se nám zdátí cennou a spravedlivou!

Rozčílil se jen, když jsme přešli nebo přeslechli ze soucitu nebo bezradnosti každou z jeho bezstarostných otázek (o různých týchž barev, na př. u mléka a stříbra, nebo u švestek, u vody, vzduchu). Vše se mu musilo zodpovědět a každé věci, jak možno, šel až na sám kořen.

Nejlepší uklidňující prostředek, když nesměl jísti žádného ovoce nebo když ho stihlo jiné neštěstí, byl, posadit ho na zamřížované okno, aby slyšel šum dvora a zadních domů. Napodoboval skřípění pily, zatloukání beden, rachot ručního vozíku, pískání a zpěv dělníků.

Tu jednou se do této změti zvuků přimísil jiný, který se nepravidelně opakoval, volání „vava!“ Dítě si toho povšimlo. Zprvu se smálo, ale jednotvárnost a neustálé opakování nového zvuku je zneklidnilo. „Co jest to?“ tázal se úzkostně a poněvadž ani matka ani nikdo jiný z rodiny nevěděli hned, že to byl papoušek, dostalo se mu vyhýbavé odpovědi, a když volání nepřestávalo, hoch se rozplakal, utekl se k matce, skryl se u ní, zacpal si uši a zahalil je její zástěrou a stočil se v uzlíček. Bylo těžko ho uklidnit.

Mnohdy uprostřed hry ho náhle napadlo: „Mami, vava!“ Když se probudil, když jedl něco nového a dobrého; bylo to jako námitka proti zaokrouhlené spokojené možnosti bytí. Ztělesnění zlého živlu, božství zla! Po celý den musila býti okna zavřena a když přes to slyšel ono volání, běhal sem a tam jako polekán, ukryl se v koutě a ztichl jako myška. Nikdy nebyl tak hodný a poslušný jako v těchto dnech; rodiče

byli však tím velmi zneklidněni. Vyhledali majitele papouška, což při spoustě nájemníků v těchto domech nebylo nijak lehké, a dosáhli pomocí peněz a prosbami odstranění ptáka.

Ale zážitek působil ještě dlouho. Služka se toho chopila, když rodiče odešli a malý hoch zlobil. S „vava přijde“ donutila ho lehce ke všemu, co chtěla.

Pomalou, po měsících upadlo strašidlo v zapomenutí. A opět se vynořilo, když jednou nové děvče, které ničeho nevědělo o „vava“, si nevědělo s divokým hochem rady – snad hodil na čerstvě vydrhnutou podlahu kus mastnoty, nebo nechtěl spát, ačkoliv bylo již pozdě – tu mu vyprávěla o velkém, zlém muži, který ho sebere do pytle a zahodí jej a při tom nohou silně udeřila do dveří. Když se matka vrátila, vyprávěl jí, že tu byl „vava“, a byl celou noc neklidný, často se probouzel a křičel.

A od toho dne, když byl sám, se bál, přirozeně i ve dne, když bylo velmi ticho. Jednou vesele lezl po nábytku v dětském pokoji, zpívaje si nadšeně různé, neznámé melodie – tu náhle vykřikl jako bodnut: „Mami!“ a když matka se vrátila do pokoje, sedel úzkostně v koutě pohovky, nohy přitaženy k tělu a obličejíček ukrytý. Někdo zapomněl na pohovce mokrou houbu a on náhodou na ni přišel: polekal jej měkký, chladný a vlhký dotek, snad pocítil i hnus. Nevěděl, že existuje taková věc, bylo to něco jiného, když ho s ní myli. Odkud však prýštil tento strach z předmětu, které mu nikdy ničeho neučinily a neměly žádné souvislosti s „vava“ nebo „velkým mužem“?

Hoch způsobil svým vychovatelům mnohé bolení hlavy, když již dospěl tak daleko, že otázkami přenesl veškeré rozpaky svých nevědomostí na dospělé: „Proč, otče, nazýváme určitý čas „dnem“ a jiný „nocí“? Jak poznáme, že jeden začíná a druhý již končí?“

„Když jsme, milé dítě, ospalí, jest večer.“ „Ale pak jest Lorenc velmi hloupý! Vždy, když ráno vstává, jest ospalý...“

„Mami, mami, pojd' sem! Někdo ohřál okno. Odežeň ho; spálil mi ruku!“ Paní Görnitzová spustila rolety a v poledne, když otec

o tom uslyšel, zahryzl se do vousu a zavolal si na večer k sobě svého přítele.

„Tak to nejde dále,“ pravil a celý obličej chvěl se rozčilením, „musím se přece pokusit něco mu z toho vysvětlit, jinak se jeho pojmy popletou a rozpory uvolní celý základ jeho logiky a později mu dají zapomenouti na cenu pravdy. A snad celý život nenabude jasného obrazu světa!

Kapetan, ponořen v myšlenkách, otevíral a zavíral ve své kapse toboleku: „Myslíte, že jest výjimka?“ Profesor Görnitz se kousl do rtu: „Že musí bez dalšího vysvětlování vzítí na vědomí mnohé pojmy.“

Učitel se krátce a drsně zasmál: „Velectěný, nejdříve byste mu musil říci, co jest to pojem. – Nemyslím, že byste mu musil říkati právě podobné věci. Nemám zde větší zkušenosti než vy; chovanci, kteří přicházejí k nám, vědí již, co se svým osudem; myslím totiž, vědí tolik, co jim kdo o tom může říci. Co je od druhých dělá a čím se od nich liší, nikdo jim slovy nevysvětlí: musí se tomu pozvolna naučiti jako se tomu učíme my; tím, že žijí dále.“ „Jest také ještě příliš mlád pro rozčilující objevy,“ pravil Görnitz a myslil si: „Může býti člověk k tomu někdy dosti starý?“

„Ano, to se ponechává vhodnější době,“ jakoby již byla vyloučena jakákoli námitka, rozhodl Kapetan svým širokým, hlubokým, chvějným hlasem, jímž vše, zlost i hrubost, znělo příjemně: „Až se to jednou objeví nutným, pak se to ukáže a pak se to na podiv odehraje hladce a jednoduše. Jest naprosto nepřirozená víra, že by dítěti zvláště způsobilo bolest takové polosrozumitelné odhalení. Nyní mu neschází. To, o čem se nyní zde hovoří, není pro něho tím, co mu chybí.

Paní Görnitzová měla se odebrati na léčení. Dr. Glaser ji nutil: „Všeho nechte, seberte se a jed'te!“ Sice důrazně popíral, že má srdeční

vadu, ale tiše se na jejích rtech rozplynul ironický úsměv, když vše prohlásil jen za „zvýšenou nervositu“.

Jednou opět nemohla spát pro bušení srdce. Kapky brala jen v nejkrajnějším případě, poněvadž se bála jejich blahodárného uklidnění, současně i z nevíry v bezplatnou příjemnost, a bála se i zhoršení svého utrpení. V tomto ochablém stavu byla nakloněna pohnutí, slzám, docela bez příčiny. Pomalu se vplížila do dětského pokoje a usedala u Brunova lůžka. Odjede přece do Nauheimu, jak jí to bude těžké přenechat ho na čtyři neděle cizí péči. On, který potřebuje dvojnásob více matku, než jiní lidé, měl by ji ztratiti? Obrátila se na stranu k sítě, aby druhé děti nespatrily jejího zaslzeného obličejce.

Bruno tu ležel tichý a šťastný, kulatý a červenolící; nepozorovalo se ani, že dýchá.

Melli stála zde bez rady a hleděla na rychle ubíhající hodiny. Pak proklouzla pod stolem do koupelny: Nemohla by to zkusiti jednou sama se svou frisurou? To bude překvapení!

Lorenc shledal své knihy a vklouzl do kuchyně, ale vzal si než chléb; káva byla příliš horká. Poněvadž je dnes matka nebudila a nepopoháněla, bylo již pozdě.

Při pohledu na dítě, které vypadalo tak spokojeně, napadla paní veškerá útěcha, již se namáhal její muž jí vstípati o jeho budoucnosti. Snad měl pravdu; bohatší duchovní život, přirozenější vývoj, a vyšší druhé smysly. – Její rozčilení uvolnilo se ve sladkou únavu, chabé vzdání se. Jako po každém, i sebemenším citovém rozčilení, zmocnila se jí slabost, jako po nejtěžší práci.

Tu Melli rozpustile vskočila dovnitř: „Mami!“ Bruno se polekal a rozplakal se. Matka na ni přísně pohlédla a sklonila se nad Brunem.

Melli zlostně odešla a dlouho nezapomněla, že matka neobdivovala její účes. Bylo to takové neštěstí, že ten rozmazlený kluk plakal o jednu více? Ten bude zhýčkán! A záviděla mu výhodu jeho neštěstí. Jak to bylo krásné, býti všemi tak litován a zasypáván něžností! A po

celou cestu do školy přemýšlela o různých stránkách jedné věci. Kdo ví, co jest neštěstí pro druhého! Učitel říkal: mnozí lidé jsou nešťastní, že nemají automobilu. Mnozí jsou šťastni, když jim darujeme kus chleba. A když člověk nevidí, jest ušetřen geometrie; a snad dokonce i školy.

Bruno neplakal dlouho: „Maminko, jsi u mne?“ A již se smíchem vztáhl paži. Paní Görnitzová, šťastna, sklonila se nad ním: „Co jest, maličký?“ „Ty jsi již zde a já jsem již zde také,“ žvatlal radostně, jako by byl v noci pryč.

Sváteční jitro. Všichni ještě spali. Slunce stálo již dosti vysoko a plně svítilo na hochův obličej. Víčka se pomalu otevírala. „Jak jest dnes probuzení teplé,“ myslil si a bylo mu to příjemné. Brzy však byla mu pokrývka těžká. Pozvedl z polštářů hlavu, postavil se a putoval již kolem postranice postele, drže se tyče síťové jako zábradlí, sem a tam jí třese a hluče, což mu bylo dočasným potěšením.

Tu došel na konec, zastavil se užasle, a zakroutil hlavou napravo a nalevo. Levicí zajel si do vlasů a zachmuřil se jako vždy, když přemýšlel. Dostal nápad. Vracel se podle tyče nahoru do hlav a opět nazpět do nohou postele, zastavil se pak asi uprostřed, napřáhl daleko paže a přímo před sebe a křivými, jako kolísajícími prsty a vydutou dlaní pilně, neustále, namáhavě nabíral vzduch z prava do leva do nohou lože. Byl tak zaujatý svou prací, že neuslyšel vrznutí dveří a klapot pantoflí. Otec okamžik přihlížel tomuto konání, pak se připlížil blíže a spustil roletu.

Maličký překvapen ustal.

„Co tady, Bruno, děláš?“ Hoch byl tak naplněn svým problémem, že se ani netázal, jak se tu otec náhle ocitl. Dotápal se opět podle tyče až do hlav postele a bezradně se zastavil před otcem, který starostlivě hleděl do obličeje děcka, který se nyní velmi zachmuřil. „Otče, jak jest to komické! Dnes jsem se velmi teple probudil. Ale tu jdu o kousek

doleji a tam není tak teplo. Myslím, že se to má tak jako s vodou, když mé maminka koupe. Musí se rukama hnáti sem a tam a já to dělal zrovna tak, ale nešlo to. Zde bylo stále teplo a tepleji a zde stále chladno a najednou bylo všechno studené.“

„Ano, kde se, hochu, vzalo teplé probuzení? Co myslíš?“

„Bylo to téměř takové, jako bych se dotkl teplého talíře, ale hezčí; můžeš si to, tatínku, představit?“ Otec se usmál a vytáhl roletu. Maličký nadšen obrátil obličej k oknu: „To je to, tatínku. Vidíš, jako u kamen. Nejsou to kamna?“

„Ne, dítě.“ Otec se více nesmál. Vzal si hochu na klín a začal pohádkovým tónem: „Vysoko, vysoko nad námi, tak daleko, že nikdo tak dlouho nežije, aby tam doběhl, tak daleko hoří velký, horký oheň.“

„Dále než teta Berta?“ „Mnohem, mnohem dále!“ „Trilionkrát tak daleko?“ Trilion bylo Brunovo nové, oblíbené slovo, jediné, které znal, poněvadž Lorenc je pořád pronášel.

„Ano, a kdo ten oheň zapálil?“ „Oheň? Hm! To... hoří již dlouho, že si nikdo nevzpomene, kdo jej zapálil. Když jsem byl tak malý jako ty, již hořel.“

„Již tehdy?“ Bruno si to nedovedl představit. „Ale jak to můžeme zde cítiti, když jest oheň tak daleko? Když zatopí u tety Berty, také to zde necítíme? A jak to přijde, že jsem toho dodnes necítil?“ Hochovi trvalo zodpovězení otázky příliš dlouho; zatím pálilo ho na rtech již tisíce nových a zdálo se, že se mu spíše jedná o otázky než o odpovědi. Otec však pořád hnal tak do úzkých, že si nevěděl jak pomoci z toho, než že zábavu rozhodně skončil: „Teď se však, hochu, musíš obléci.“ Hoch se daleko dříve sám oblékal než jiné děti. Otec tak nařídil.

Hoch rád hovořil o královských zámcích a vílách, o obrech, o obludách – o všech věcech, které také neznal nikdo druhý a o nichž nikdo

nevěděl než on. A byl tak hrdý, když mohl jinému něco vyprávěti, o čem dosud neslyšel. Tu také chvílemi silně a nenuceně lhal.

„Byl zde skřítek!“ volal jednou na sourozence, když přišli ze školy, skřítek, který měl na ruku zlaté botky a na nohou rukavice, tak děsné a neroztrhatelné jako vaše.“

„Bruno, sáhni si na nos!“ rozkázal Lorenc, přičemž se pokoušel slovem a gestem napodobiti svého učitele, poněvadž se mu to zdálo nezbytným a nepochybným prostředkem, jak nahnati někomu respekt. Chlapec se chvěl před onou zkouškou sáhnutí na nos. Ukryl se za záclonou a tak předčasně skončila pohádka, k níž se tak radostně chystal – –

Hochův vstup do ústavu slepců se zpozdl matčinou chorobou. Musila býti ušetřena každého rozčilení, a proto se přestěhování a rozloučení oddalovalo od měsíce k měsíci. Bylo mu devět let pryč. Profesor Görnitz si vyčítal, že by jednou tímto opožděným vychováním mohla utrpěti jeho zralost a budoucnost.

Když se matka cítila slabá, nepustila ho. Ani na několik hodin nesměl od ní odejít. Pronásledovaly ji takové úzkostné představy, když nebyl u ní! Jak lehce se mu mohlo něco přihoditi! Byl bezmocně vystaven všemožným náhodám! A kdyby zemřela – tato myšlenka ji nikdy neopouštěla – pak měl býti u ní. Nemohla by zemřít, kdyby ho neviděla.

Jedné noci stanul otec náhle u Brunova lože, zavolal ho a chopil se jeho ramene. Hoch se hned neprobudil. Ještě nikdy nebyl vzbuzen. „Oblékni se, Bruno!“ Otcova slova byla přídušena, potlačena, ovládanou bezdušností a nemohla ven; byl jako bez hlasu.

U dveří se ještě jednou obrátil: „Do ložnice! Matce není dobře!“

A pak vešel dovnitř.

Hoch se letem oblékl. Bylo to tak podivné, oblékati se v tuto dobu! Dole na ulici a v pokoji kolem bylo úplné ticho. Sourozenci musili již

býti vzhůru. Ale ani z ložnice nebylo slyšeti zvuku. V temnou, nepochopenou úzkost mísila se zvědavost: „Proč mne volali?“ Matce bylo již častěji v noci špatně. Věděl to. Slyšel zavírání dveří, a běhání sem a tam. Ale nikdy nebyl volán; vždy poslali jen pro lékaře. Byl již oblečen, ale nyní váhal. Nevěděl proč. Báł se jít do ložnice. Nerozhodně se držel židle a učinil krok. Tu zavrzly dveře. Ulekl se. „Tak pojď tedy! Matka tě chce vidět!“ Byl to Lorenc. Plakal. Bruno chvěje se, ho následoval.

„Co jest?“ tázal se tiše. Lorenc neodpovídal. Hoch opatrně za sebou zavřel dveře, když vešel a postavil se. Ve zmatku nevěděl kam. Otec beze slova ho uchopil, dovedl jej k loži a nepustil jeho malou ruku ze své.

Nikdo nemluvil. Bylo jen slyšeti jak Melli a ostatní tiše pláčí.

„Proč matka nic nemluví, když mě volala?“ myslil si Bruno. Co tady dělal? Kde byla matka? Posedla ho úzkost, sevřela ho úděsná, příšerná představa, že zde matka nebyla. Zmocnil se i pravicí ruky otcovy: „Kde jest matka?“

Otec vykřikl, objal ho, vyzdvihl jej svému vlhkému obličejí a po dlouhé, strašné chvíli postavil ho opět na zemi, ale neřekl ani slova.

Venku bylo náhle slyšeti kroky. Zněly bezohledně, hlasitě a hrubě. Byl to lékař. Vstoupil bez pozdravu a rychlými kroky přistoupil k posteli, na chvíli zde stanul a něco asi dělal, pak zhluboka vzdychnul a přistoupiv k otci stiskl mu ruku. Jda kolem pohladil Bruna po hlavě a již byl zase pryč.

Příštího jitra seděl hoch na svém lůžku bledý a s hlavou obrácenou na stranu. Otec nemohl snést tohoto zvláštního pohodlného držení, které zřetelně prozrazovalo slepotu hochovu, a proto mu to navždy zakázal. Ale dnes toho nepozoroval.

Bruno slyšel, jak druzí seděli u stolu a snídali. Nemohl pochopiti, jak to snesli. Případalo mu, jako by byli srozuměni se zlem, které se

zde dálo, jako by to schvalovali a přivolili tomu. Otrásl se a s chvějícími rty odvrátil hlavu, když i jemu přinesli jídlo.

Ale když otec chtěl s ním opět jít do ložnice, ještě dříve, než mrtvola byla odvezena, uprchl a pevně se držel okraje lůžka, jako by se bál násilí. Otec hlouběji sklonil hlavu a téměř zlostně odehnal Melli, jež se k hochovi blížila s modlitební knihou.

Dole u domovníka, když odcházel, otec prosil, aby poslali nahoru jedno ze svých dětí, aby se zabavil a rozptýlil. Ale děti odmítaly přes vyhrožování a sliby; bály se slepého děcka. Jen Anna, již profesor také mínil, odložila školní knihy a šla nahoru.

Bruno seděl samotný. Před ním na stole ležela stavebnice, mapa s plastickými obrazy, jeho jinak velmi oblíbená krabice s cínovými vojáký, jeho domeček plný roztomilých stolečků, židliček a koberců, skříní a pohovek. Ničeho se nedotýkal. Seděl, hlavu na stranu, a myslel, ponořen ve své nemilosrdně nahromaděné myšlenky.

„Jak to, že se náhle nic neví o tom, co jest zde dále, jak to bylo, jest to úplně tak! Ani trochu jinak! Jak to, že se více nic neví a neslyší a nic se více nechce, a to vše najednou a ne jedno po druhém? Snad již moje oči zemřely, a proto jest to tak podivuhodné, že přece vím, že je mám, cítím je, jako by byly právě takové, jako má ruka a ucho, a lidé říkají, že jim chybí hlavní věc; každý by je měl jiné! Kdo ví, co vše matka nyní z nás všech nechápe. Snad se jen nemůže hýbati a mluvíti a nemůže říci, že neslyší a necítí!“

Anna vstoupila: „Dobrý den!“ pravila a Bruno se polekal. Nepoznal jí.

Myslel, že nikdy neslyšel tohoto vysokého, téměř zpívajícího hlasu. Snad to byla matka, která dostala jiný hlas, poněvadž její zemřel. Byl zcela zmaten záhadami bojujícími o souvislost.

„Máš ale krásné hračky,“ pokračovala Anna statečně dále a pohlédla na stůl, aby neuzřela na stranu skloněný obličej, který byl tak smutný se svými rozčilenými, pohnutými tahy a tichýma, tomu nenáležícíma očima.

Bruno otevřel ústa, ale ještě ničeho neřekl. Položil ruce na své hračky. Kdo to k němu přicházel? „Dnes mě to vše neteší,“ pravil konečně.

„Ach!“ mínila dívka mrzutě, „ale já jsem sem přišla, abych si s tebou hrála! To zase půjdu!“

„Ne,“ zvolal hoch a vzpřímil se, „nechci být vůbec smutný. Zůstaň přece!“

Anna by byla ani neodešla. Stála docela uctivě před spoustou nádherných, drobných věcí, jaké neviděla pohromadě ani za výkladem.

„Co jest to?“ tázala se a ukázala na malou zebrou.

„Co?“ tázal se užasle, když mu nic nedala do ruky.

„Nu, to zde!“ volala netrpělivě, docela uchváčena svou zvědavostí a již hleděla na tolik cizích postav zvěřince, „to zde s těmi černými a žlutými pruhy!“

„Pruhy?“ myslil Bruno a pravil poněkud tlumeně, jako by se bál, aby nezaplašil čarovné zjevení:

„Kdo jsi?“

„Já?“ Smála se. Stokrát a stokrát ji minul na schodech a na chodbě. „Já?“

Přisvědčil jen váhavě, poněvadž myslil, že z tónu řeči nevyposlouchal, jak jest hloupý, když se potom táže. „Co? Ty nevíš, kdo jsem?“ „Co jsou to pruhy?“ tázal se rychle, aby odvedl její pozornost od té zdánlivě zahanbující otázky.

„Ne, ale na co ty se všecko ptáš!“ Smála se.

Bruno sklonil hlavu. Jak s ní měl mluvit?

„Ano, to jest roztomilé!“ zvolala náhle nadšeně. Spatřila kurník, kde byly také vejce, a kuchyni, „jest to tak přesně uděláno, jako živé.“

„Co?“ myslil si Bruno, ale neodvážil se více tázati. Vždy znovu spatřila dívka nové krásy. Celá bez sebe údivem, zapomněla, že není doma a hrabala se ve věcech.

Bruno se marně namáhal, aby uhodl, co dělala.

„Něco tak k líbání rozkošného!“ Cítil se jako odstrčený a nehodný pozornosti. Vzdálila se od něho.

„Heleď, podrž to! Ráda bych to rozvinula,“ zvolala Anna a horlivě uskočila na stranu.

Bruno bezmocně napínal ruku – ale tu se ho to divně zmocnilo. Zlostně se posadil, sklonil hlavu a propukl v trpký pláč, proti němuž již chvíli bojoval. Anně vypadla z ruky lepenková stěna domu, již chtěla zrovna postavit. Ulekaně pohlédla na své ruce a zesmutněla. Samým údivem nad krásnými věcmi zapomněla, proč sem přišla.

„Bruno,“ pravila tiše a posadila se němu, „hněváš se na mě moc?“ Chtěla mu sejmouti ruce s obličeje – „ale jdi, podívej se na mě!“

Ale hoch plakal stále silněji, čím více se namáhala, aby ho usmířila.

„Vždyť jsi mi nic neudělala,“ koktal na konec, „ale proč nejsem jako ty? Proč, proč!“ zakřičel a zadupal nohama.

Anna tu bezmocně seděla, pohlížela na něho a myslila si, co by mu mohla říci.

Tu se hoch náhle tvrdě zmocnil jejích paží, jeho obličej přijal rozhodný, téměř zlý výraz, k němuž se sice nehodily ještě mokré řasy a tváře. „Nepustím tě dříve, dokud mi nevysvětlíš, čeho nechápu. Vše, vše!“

Dívka úlekem cele zbledla a chvěla se po celém těle.

„Jest správné, že jsi malá holčička?“

Anně vířilo v hlavě: Co chtěl? Byl snad blázen a jen se o tom nevědělo?

„Nelži mi!“ začal opět hrozivě, když mlčela, „jinak tě budu držeti tak dlouho, dokud nepřijde tatínek. A kdyby to mělo trvati do večera. Ten z tebe vytáhne vše. Nebo jsi snad zlý duch, který se mě zmocnil, poněvadž zemřela má matka? Ale uvidím již, zda se musím dáti mučiti!“

A ještě pevněji sevřel její paže.

Tu pravila tiše: „Tvoje matka mě velmi milovala a vždy mně dávala čokoládu, když se vracela z nákupu, a když neměla nic jiného, aspoň

mandle a perník. Už si to, Bruno, nepamatuješ? Byls tak často při tom; matka tě vodila vždy za ruku.“

Bruno ji pustil; obličej se letem změnil, pak však vzdorně pokrčil rameny: „Jak jsem tě měl poznati? Tys tenkrát neřekla ani „děkuji“.“

Anna vstala a chtěla odejít.

Hoch se styděl, že byl tak hloupý a hrubý a nechtěl ji tak pustiti. Ale neměla si mysliti, že se bojí, že bude proto vyhubován.

„Má se ti dostati čokolády u mne i když zde matka není,“ pravil s vysokou, „řeknu to Melli. Počkej chvilenu!“

A Anna, jež se nyní v myšlenkách velmi zaměstnávala hochovým neduhem, se divila, jak čile pobíhal sem a tam; do jídelny a do kuchyně. A když se vrátil, byl jako vyměněn. Běhal kolem, škádlil ji a prováděl nesmysly, aby zapomněla na odchod. Vyvlékl spěšně z kouta zařízenou kuchyni a od Melli všechny vyžádané zeleniny se nyní strouhaly, míchaly a vařily na nejrůznější způsoby a ne právě čistší, byly předkládány na malilinkých talířcích a mísách, a když konečně odcházela – bylo již velmi pozdě – doprovázel ji až přede dveře. Nemohl se s ní vůbec rozloučiti. A venku, když se zmocnil její ruky, pravil – byla naprosto užaslá, poněvadž se dosud nikdo s ní tak formálně neloučil – „Pravda, přijdeš, Anno, opět brzy, a nebudeš se mě báti?“ Nepustil její ruku, „a nyní – můžeš mi to věřiti – poznám tvůj hlas i kdybychom se v Africe setkali!“

„Afrika!“ myslila si s podivem a přislíbila mu, že opět odpoledne ihned přijde.

U oběda seděla pak velmi tiše a zamyšlená, a málo odpovídala svým sourozencům, kteří ji zasypávali otázkami o podivném hochovi, jehož vždy jen plaše z daleka pozorovali. Řekla jim, že má na světě všechno a vše ví, a dokonce i mnohé co ještě ve škole neměli. Ale to jí nechtěli věřiti.

Profesor Görnitz přes Kapetanovy námitky pokládal za důležité, aby Bruno teprve začátkem školního roku vstoupil do ústavu. Lorenc a Melli nepotřebovali téměř více žádné péče a on tak dlouho již žil pro hochu a chorou ženu, že by mu nyní úplně bez toho břemene bylo smutno. –

Tyto měsíce doma byly velmi pohnutou dobou. Hochovi bylo, jako by se mu otevřely mříže klece. Otec svůj názor o zdravé výchově již dávno potlačil při matčině tak stupňované úzkostlivosti. Nyní tu bylo tělocvičné náradí, skákání, lezení, houpání; venku bruslení, plavání a jezdění na tandemu. Musil se vyznati ve všech poschodích domu, dole na ulici a ve více pustých okolních ulicích. Kruh se poznenáhlu neustále rozšiřoval. Velmi hrdě donesl otci z protějšího krámu doutníky a z hostince za rohem víno. Lidé ho již všude znali a ukazovali si ho. Mnohdy ho stihl takový výkřik obdivu. Běda však, když zabočil o dva kroky dříve nebo později a někdo mu chtěl pomoci. Tu se zběsile vytrhl, jako by mu chtěli způsobiti žal, a otce – když o tom uslyšel – to velmi těšilo.

Ale když hoch jednou chtěl ohmatati otcův obličej, aby si vštípil nezapomenutelně jeho tvar, výraz, utváření, otec rezolutně odvrátil hlavu: „Ne, Bruno, to se nepatří!“ pravil na jeho podiv.

Otec pod samostatností rozuměl, aby se co nejméně lišil od vidoucích a byl ve všem jako každý jiný.

A mnohé musil hoch potlačiti, aniž dobře rozuměl, proč. Dokonce si odvykl tázati se po příčinách, poněvadž se ho to zdálo rozlišovati a snižovati v očích všech.

Nejkrásnější ze svobody byly hry s divokými dětmi na dvoře. Ctižádost, velké cvičení, důvěrné seznámení s některými, otužování neustálými malými nehodami, postavili jim ho na roveň. S nevinnou škodolibostí se vesele smáli, když narazil někde na ostrý roh nebo se škrábl o vylezlý hřebík. Když přšelo nebo se na dvoře sušilo prádlo, přišla Anna k hochovi nahoru. Seděli u jeho, již příliš malého stolku, vytáhli na světlo zvěřinec – i ona tolik milovala zvířata – a hráli si na

cirkus anebo na hodinu přírodopisu a on přednášel o domově a životě všech druhů, předváděl zvláštní a nebezpečná zvířata v jejich klecích a obzvláště široce vykládal o nebezpečích oněch dalekých krajin. A jako on sám sobě všechno věřil, ačkoliv při tom mnohé změnil, volně si vymyslel, a byla při tom i nejistá, poloviční vzpomínka, tak i ona uctivě naslouchala každému slovu a v ovládnutí tohoto poddajného zvířecího světa, věřící pokory milého, malého děvčátka, cítil nekonečnou sílu a štěstí, jak nikdy potom ve svém životě.

V době, kdy Bruno přišel do ústavu, přestěhovala se jeho rodina do jiné městské čtvrti. Bruno nemohl nikdy potom rozloučiti tyto dvě události. Jemu se zdálo, jako by jedno bylo nemožné bez druhého.

„Nikdy více nebude mě Anna hladiti a škádliti, hry, které nikdo nezná lépe, jsou navždy pryč!“

Vznášel se před ním pojem smrti: Někdo leží zde v pokoji a nevíme, že zde leží. Přihodilo se mu něco strašného a nikdo mu nemůže pomoci, přivést ho nazpět, poněvadž nevíme, kde je a nikdy to také nebudeme vědět! Nemyslel, že zemřela, ale jemu to připadalo, jako by lidé o tom smýšleli docela jinak než on.

2

Zemský ústav slepců ležel venku za městem nedaleko vilové čtvrti, na široké silnici, na pahorku mezi poli a lukami. Svou zdravou a krásnou polohou a s daleko viditelnými zlatými písmeny nad vysokou branou působil utišujícím dojmem.

Bylo slunečné podzimní jitra, když Bruno vstoupil s otcem do kamenné chodby ústavu, kde každý krok zněl dutě a vyvolával ozvěnu. Bruno by se byl raději procházel dále venku ve svěžím, vonícím jitru. Mírně stoupající cesta na pahorek vinula se mezi zahradami vil. Lehký vánek zanášel sem odevšad sladkou vůní sena, a tak dobře se šlo v této chladnější, neobdělané krajině po nevydlážděné cestě, kde městské dítě každým vdechnutím sálo oživující volnost. Jak lákala tato cesta pouti v širou dálí! Člověk byl si tak jistý mnohoslibnými dálkami!

A tu musil vstoupiti do tohoto tichého domu, kde měl přísný pan Kapetan den co nejpřesněji vyplněn a rozdělen bůh ví kolika povinnostmi, předpisy a nařízeními! Bruno spatřoval v tomto překonání, tomto prvním donucení života zřetelný konec své nádherné volnosti!

Nebylo vůbec třeba této bránící se předtuchy, aby to pocítil jako podivnost, když byl zařazen mezi mnohé, nové druhy jako ztracený cizinec. Nebyl zde naprosto nováčkem, který napjatě kolem sebe vše sleduje, a přece nebyl zde vůbec zvyklý a obeznámen s místnostmi, poměry a lidmi. Jak mnoho se změnilo zde od té doby, co sem několik týdnů denně docházel jako žák. Přišli sem noví chovanci a jiní, s kterými se téměř již znal, odešli z ústavu. Pan Kapetan se stal ředitelem

a na místě jeho stal se učitelem mladý, veselý pan Pikelt, o němž děti s nadšením vyprávěly nejspřýmovnější příběhy. Většina žáků první třídy, kam byl přidělen, si na něho vzpomněla, ale k žádnému ho od tehdy nepoutalo srdečnější přátelství. Šilltin a Las, kteří s ním seděli v jedné lavici, uzavřeli zatím vřelé přátelství s velkým, silným, všude velmi váženým jinochem, nazývaným Jakubem, kterého Bruno neznal.

Bruno pociťoval cize i zvyklosti, konání, a slova těchto, ve své zvláštnosti uzavřených, na sebe odkázaných dětí, poněvadž se dosud pohyboval mezi vidoucími jako rovný mezi rovnými. Naplnilo ho to zmatkem a neklidem, když měl projít mezi těmito mnoha hochy a dívkami sály a chodbami a všude měl dávat pečlivě pozor. Bylo tak těžko někoho se nedotknouti; mnozí běželi, skákali, honili se a prováděli darebnosti. Při tom byla jich většina, nebo aspoň mnozí, velmi neochotní, a vůbec se za to nestyděli.

„Halo!“ křičel z daleka ten, kdo nesl vodu nebo něco křehkého. Mnozí nikdy neobrátili své tváře k tomu, s nímž hovořili. Šilltin, který se Brunovi vždy zdál milým a chytrým, navykl si nosit hlavu skloněnou docela na prsa, takže to působilo dojemem, jako by mluvil do země. Hannes Stripp, blbec, celý den vrčel a hučel si, plížil se podél zdi a při tom neustále je mazal rukama, jako by to bylo velmi důležité zaměstnání. Emilie Polnanová byla učitelem při vyučování vícekrát napomenuta, aby netahala z lavice třísky a vždy se, chudák, polekala! Nevěděla, že to dělala.

Bruno se ani pořádně netěšil a nebyl hrdý na to, že hned od první hodiny platil v třídě za nejlepšího, že pan Pikelt mluvil dokonce o tom, že ho nechá během roku postoupit do vyšší třídy. Již doma se naučil Braillovu bodovému písmu a i Helboldtovu plochému písmu tužkou, nebo dlouhým ocelovým šídlem na listem chráněném kopírovacím papíru. Tvary latinských písmen vystříhal mu otec zvětšené z papíru a pak je hoch s hravým potěšením kreslil do malých, čtverhranných oddělení štíhlého pravítka na papír, zapjatý do tabule, a byl docela

šťasten, když to, co čmáral nazdařbůh, téměř jen ze své fantasmie mohl čísti i jiný a nejen on sám. Byl také domácím názorným vyučováním pocvičen v mnohém školním předmětu, a především uvyklý se učit, myslit, zaměstnávat se, čím se již značně lišil od většiny nováčků. Byli tu mnozí, kteří doma trpělivě čekávali v ubohém koutečku chudého domova, až se navrátí rodiče z práce, jimiž snad byli doma zavřeni. Mnozí byli z bohatých rodin, jim ukracovalo den jen jídlo, pití a spánek a netečná nuda v nich zabíjela poznenáhlu veškeré schopnosti.

První neděli dopoledne smutně obcházel Bruno v tomto domě. Ze všech dveří, kolem nichž šel, zněl smích a hlasitý hovor, důležité pobíhání, všude radostný vzruch. Po dlouhém lenošení doma za letních prázdnin působila na něho zvláště blahodárně píle v den, kdy směl odpočívat.

Kdo neměl žádné úlohy, poklízel své přihrádky, nařezával do zásoby papír, opisoval noty a knihy, které existovaly jen v několika exemplářích.

V kuřáckém oddělení seděli dospělí, kteří byli zde poslední nebo předposlední rok. Bruno shledal, že zde bylo nejpůvabněji. Seděli pohromadě s dýmkami, doutníky a cigaretami jako staří muži a mluvili o světě vidoucích venku, zvědaví a plni žádosti jako ne o docela nesmírné, snad trochu pohádkové, ale na každý způsob blízké a důležité vyhlídce. Vzájemně se dotazovali po zkušenostech a náhledech, jež získali o prázdninách, po cenách kartáčů, košíku, štětců, lan, po honorářích za hodiny hudby v různých krajinách, v nichž jednotlivci bydleli. A během této fantaskní střízlivosti, při níž se všichni cítili boháči, znalci života a docela ve velkém světě, přerušil se opět ten či onen a kráčel k vodou naplněnému džberu v rohu, aby tam vyklepal svou dýmku, nebo oklepal s doutníku popel či zahodil tam zápalku.

Hoši, jen o něco málo starší než Bruno, jejichž buršikosní rozhovory by se mu byly spíše líbily, ho mezi sebou nestrpěli. Ovšem jen proto, jak se později dozvěděl, poněvadž tajně holdovali hře v karty nebo četli nevhodné knihy jako: Gottfrieda Kellera, Jacobsena a Ibsena (v pášovaných opisech Braillovým písmem). Nebo skládali výsměšné básničky na k tomu vhodné chovance nebo představené. Ve třídě prvního oddělení panovalo nejrozpuštější veselí, ale to mu připadalo příliš dětské. Jakub, proslulý rváč, vysvětloval kolem sebe shromážděnému kruhu, u příležitosti sporu s Pavlem Rudem, své pojmy o cti a zákonech správného boxerského matche. Bruno již od dřívějšíka znal velmi dobře Spritzra. Byl to ten, který mluvil pomalu a zdůrazňoval každou hlásku a při tom, jak se zdálo, poněkud hrčel. Byl vždy oblíbeným cílem všech posměváčků a dal si mnoho líbiti, ale když mu jednou náhle došla trpělivost, byl nebezpečný. Vrhł se svou masivní, širokou postavou na svou oběť a svíral ji nemilosrdnou a němou silou. – Nebylo tu záchrany; kdo se nedovolával jeho milosti, neunikl.

Jakub, supící po přestálém boji a zle pocuchán, stál zde a vykládal, které nesprávné a docela se neospravedlnitelné hmaty získaly Spritzrovi vítězství. Při tom napodoboval jeho zdoluhavou, namáhavě zřetelnou výslovnost, aby dokázal, že se vůbec nebojí, ačkoliv právě Spritzrovi svatosvatě přísahal, že toho více neučiní.

„Jest to charakter?“ tázal se Bruno pohoršen, „jest to vůbec něco, co může člověka baviti?“

Proto raději vyšel do dlouhé chodby, kde byl sám, pomalu zde bloudil sem a tam a přemýšlel o své budoucnosti. Doma mu vždy jako nejvyšší cíl stavěli kariéru hudebníka. Nejasně si představoval dlouhou, hrdou řadu vozů před velmi velkým, krásným domem, kde v uctivém tichu bylo shromážděno mnoho set, snad tisíce lidí a naslouchali a náhle jako šílení nadšením se hnou, tleskají, křičí a dupají.

Oněch několik málo koncertů, které navštívil, splynulo se vzpomínkou jednoho večera, kdy ho náhodou vedli kolem divadla po konci představení. Před očima mu tančily dlouhé pochvalné články

v novinách, věnce, mnoho peněz, rozmluvy s královnou. Ale na hudbu samotnou při tom nemyslí.

Doma klavíru neměli. Vždy se doma hovořilo o tom, že bude hráti na violinu. Ale vždy to odkládali a mezi to přišla matčina choroba. Nikdy nebrali těchto výchovných pokusů vážně, nechtěli předbíhati výchově v ústavu.

Zde, zvláště dnes, slyšel se všech stran změt' nejrůznějších nástrojů. Nerozeznával jich. Neodvádělo to také příliš jeho zájem od jeho myšlenek. Věděl, že chovanci zde utvořili velký orchestr, jehož obdivované výkony dosahovaly nejvyššího bodu při závěrečných zkouškách. I jemu tam bude vykázáno místo, až přijde jeho doba.

Pro něho by bylo okamžitě důležitější, kdyby měl přítele. Někoho, s kým by mohl mluvit o Anně, jemuž by mohl vyprávěti tak jako vyprávěl jí, jehož by se mohl vyptávali, jako jí se vyptával. Ale kdo by byl tak trpělivý a dovedl by mu vše vysvětliti jako ona. Ano, jak mu vše na světě přiblížila! Popisovala mu vše, a opět popisovala, až nezůstalo ničeho, co by mu mohla ještě vyjádřiti. Seděli na bedně na dvoře. Svítlo slunce a ona před očima držela ruku a pravila mu, že to bylo červené, průsvitně červené, jako by cítil porculánem šálku horkou kávu. A to ho tak obšťastnilo, mohl to tak dobře procítiti, a na takové myšlenky přicházela jen ona. A kdo by se s tím také tolik namáhal? Přemýšlela několik hodin, když jí nenapadlo, jak by mu měla něco znázorniti. Jednou se jednalo o to, jak to, že se zešeří, když padá sníh, poněvadž sníh jest přece bílý a dokonce již i bílý nátěr, jak mu jednou před tím řekla, v noci téměř svítí a za dne září. Bruno byl vždy velmi pokleslý po neodůvodněných rozporech, které pro jiné byly směšně samozřejmé, že nechápali, jak by se mohly vůbec vysvětliti. Otce, od té doby, co cítil, že ho to bolí, se po takových věcech netázal. Jenom u Anny mohl nad tím truchliti a naříkati, že se ve světě nikdy nevyzná.

Tu jednou přišla ze školy zářící radostí: „Bruno, již vím jak to jest!“ Nevěděl hned, co míní, poněvadž již několik dní o tom nehovořili: „Tím, že toho tolik za sebou padá, jest to, jako by vál vítr a tu, pravda,

také dobře neslyšíš? A při tom vzduch přenáší zvuk; vysvětloval nám to dnes učitel a vítr může jej přerušit ještě dáleji, než tam, kde jej slyšíme. Ale když vane sem a tam a příliš silně, jest to jako u těch vloček, které jsou také tak hustě promíseny.“

Lorenc, který byl přítomen, pravil, že jest to nesmysl, ale nevěděl lepšího vysvětlení a ona jistě byla v právu. Měla vždy pravdu, a Bruno chápal vše tak dobře, co říkala!

Zde, mezi jeho spolužáky se nikdo o podobné věci nestaral. Jak se mu vysmáli, když se jednou tázal, jaké barvy jest papír, na němž píše, a byl velmi nespokojený, a téměř zachmuřený, poněvadž nikdy neměli bílého, hladkého papíru, krásného tvaru jako na jiných školách, nýbrž hrubý, drsný balicí papír, tlustý a s roztřepaným okrajem.

„Mě se zdá, že si myslíš, že by sis tímto způsobem odvykl slepotu? tázal se Schusch, malý, pohyblivý „špunt“, jak byl všeobecně nazýván. A s touto poznámkou měl velký úspěch. Ostatně žertovalo se zde velmi lehkomyšlně se slovem slepý, jako by nikomu nezáleželo na jeho osudu. Neměli zde žádné čestnosti! Nehodil se sem!

„Görnitz!“ Drsný, hluboký hlas, jehož Bruno neznal, scházel po schodech dolů a blížil se k němu s jistotou. Byl to tedy vidoucí člověk, neboť Bruno nepromluvil ani slova a jeho krok nemohl býti zde nikomu tak znám. Byl to Alex, ředitelův syn, nejstarší syn, asi čtrnácti- nebo patnáctiletý.

Bruno byl úplně překvapen, když ho velký, téměř dospělý student vzal pod paží jako sobě rovného a pozval ho k procházce po zahradě.

Jest tak krásně! Proč se má potloukati po chodbách?

Vděčen za to, že byl neočekávaně osvobozen tak lichotně ze své chmurné osamělosti, naslouchal Bruno pln radostného napětí, ba s nadšením tomu, co pan Alex povídal. Bůh mi ho seslal. Snad to byla náhrada za Annu. Na každý způsob musil to býti velmi chytrý a milý člověk, když vůbec nebyl nafoukaný.

Alex se vyptával na Melli. Ano, Bruno si vzpomínal, že Melli také často o něm hovořila.

„Měli jste spolu francouzskou soukromou hodinu, pravda?“ Bruno nevěděl dobře, co by měl mluvit a tak se nazdařbůh tázal, aby ukázal, že přes své mládí ví, jak se zábavně hovoří. „Proč se spolu neučíte?“

„Jest to taková věc,“ smál se Alex poněkud rozpačitě, když Bruno ho předešel, ale přece učinil tak samolibě, „nemluvila Melli nikdy o mne doma nic zlého?“

„Zlého? – Jednou se velmi pohádala s Lorencem, poněvadž nechtěl připustiti, že jsi ve škole primus.“

„Také nejsem,“ pravil Alex triumfálně a při tom se zvláště, přímo škodolibě usmíval nosem, „jen jsem jí to tak nakukal.“

„A že nikdo ve vašem kursu nemluví tak dobře francouzsky a tak elegantně nevystupuje a se tak hezky nechová.“

„To řekla?“

„Ano, jako gentleman,“ řekla. „Vzpomínám si na to slovo.“

„Opravdu?“ Alex se rozpustile zavěsil do Brunovy paže a Bruno se velmi radoval z nenadálého účinku své zprávy.

„Lorenc však nato nic nedal,“ pokračoval horlivě, „Melli se odvolávala na to, že za každou „velmi dobrou“ dostaneš marku a že by nemohlo býti ani jinak. – Odkud bys měl také tolik peněz? Rozdával jsi vždy nejjemnější bonbony, každý přicházel k tobě, aby si vypůjčil peníze a jednou sama viděla, jak jsi na ulici u kaštanáře měnil deseti-marku. Ale nejhorší bylo – nyní mne to napadá –“

Bruno se zakoktal. Tehdy nenaslouchal téměř při sourozenců a divil se, že mu to tak utkvělo v paměti. Vystupovalo to z neznámých, temných hlubin a tak mu to přicházelo pevně a plynně, jako by někdo za ním stál a napovídal mu. Vylákala to na něm pozornost posluchačova, zájem, s nímž na to čekal. „Když jsi nepřišel do francouzské hodiny, tu Lorenc tvrdil... byls s ním snad zneprátelen?“

Alex se smál: „Ne, jen tak! Nemohli jsme se snést. Ostatně jest starší než já. Vstoupí přece již na universitu. Ale co vyprávěl potom? Můžeš mi to klidně říci! Nebudu ho kvůli tomu honit.“

„Ne,“ prosil Bruno s uzarděním, „opravdu nemohu...“

„Že jsem si ponechal honorář za hodiny, co? Místo abych jej odevzdal učiteli.“

„Odkud to víš...“ Bruno se polekal. Jak to ten odvážný jinoch hlasitě a silně vykřikl!

„Tenkrát to povídali všichni ti nestydatci, co mi záviděli. Věřila tomu Melli?“

„Ale kde! Nemluvila kvůli té věci s Lorencem osm dní!“

„Alex ho popadl kolem pasu a zvedl jej do výše: „Jsi ale kus chlapíka! Takový malý človíček a člověku toho napovídá, že to pokládá za pravdu! Přísahaj, že jest to všechno pravda!“

„Napovídá?“ myslil si Bruno zmaten a polekán, „co si to najednou myslí?“

Alex ho zvedal pomalu výše a výše, až jej posléze napřaženýma rukama držel vysoko nad hlavou.

„Přísahám, přísahám!“ Se smíchem ho silák postavil na zemi, ale Bruno byl rozhořčen tímto tyranstvím a nevěděl skutečně zcela jistě, zda vše přesně na slovo souhlasí, co, aniž na to myslel, že se to bude brát tak důležitě, poněvadž se to Alexovi zdálo působiti radost, pokud možno příkrášlil a protáhl. Dosáhnuv půdy ustoupil od Alexe na krok zpět, sklonil hlavu jako vždycky, když doma na dvoře očekával útok nejstaršího syna správce domu a pravil se sevřenými zuby: „Nic není pravda, vůbec nic! A Lorenc měl docela pravdu a myslíš-li, že se tě bojím, pak se důkladně mýlíš!“ a stál zde malé pěstě sevřené na prsou, nohy rozkročený a pevně opřen o kamennou zídku záhonu.

„Je mi tě jen líto!“ pravil posměšně Alex po malé, napjaté přestávce, „jinak bych tě rozdrtil v prstech jako blechu, malý vztekloune! Ted' hned mi však řekni, a to docela přesně, co jest na tom vylhaného, jinak –; tak jako tak musím dva nebo tři dny uvažovati, jak

bych tě měl potrestati. Otaž se jen mnoha svých přátel, jak mě musí poslouchati!

Já jsem Alex, rozuměls' – Na každý způsob nejdu s tebou ani na krok, neboť kdo by chodil s lhářem, sám to nahlédneš.“ – –

„Já s tebou nejdu!“ Bruno se smál a snažil se, aby nezůstal pozadu za jeho opovržlivým tónem.

Alex se s největším opovržením krátce a němě usmál nosem a šel. Bruno zůstal paličatě na místě a čekal až dozněly jeho kroky. Ten chlap neměl viděti, jak za těžko mu jest, aby se sám dostal domů. Byl v zahradě velmi zřídka a to ještě jen v hlučné společnosti svých spolužáků, a dnes, zahloubán v rozhovor nedával pozor ani na směr, jímž se od domu vzdalovali. Předpažení rukou mu odvykl již otec jako ošklivý zvyk a také by mu to málo pomohlo. Nazdařbůh sešel s cesty a dostal se do křovin; větve ho bily do obličeje, jeho tváře byly rozdírány ostny a ostrými listy. Ano, jen kdyby věděl, kam tudy přijde! – Snad se ještě více vzdaloval od domu. Bylo jisté, že žádná cesta ani zahradní zed' nevedla až ke zdi domu a jak by se tam mohl jinak dohmatati?

Zdaleka z ústavu slyšel zvonění. Oběd! – Nepřijde-li včas nahoru! – – Včera dostal Jakub tolik vyhubováno, že přišel až uprostřed modlitby a on nyní nepřijde vůbec. Budou ho hledati. Co měl teď říci, až ho najdou?

„Kam jsi to vlezl, žvanile?“ Byl to sám Alex, který pro něho přišel. S opovržením, jen dvěma prsty, jako by byl lepkavý, chopil ho Alex za rukáv a táhl ho za sebou. Bruno se chvěl vztekem a studem, když Alex pravil: „Vyhladověti tě přece nechci, ubožáku!“ A Bruno se mu vytrhl. „Prosím!“ Alex se smál a kráčet rychleji.

Nic nepomáhalo. Bruno si musil pospíšiti, aby mu stačil. Nebylo to lehké na cizích cestách. Zde se uhodil do kolena o lavici, onde tvrdě se udeřil o zed'.

„Ten chlupáček zabloudil v zahradě,“ pravil Alex, když otevřel dveře jídelny a vstrčil tam Bruna, „bude se museti dávatí na něho větší pozor. Jest nemotornější než ti, co tu nikdy nebyli.“

Bruno sevřel rty. Polepší to, když se pokusí říci pravdu? Uvěří se druhému; byl o hodně starší a ředitelův syn.

„Sám nepotřebuješ nikam chodit,“ pravil pan Pikelt. „Ticho!“ obrátil se do sálu a zatleskal, neboť při zprávě, že někdo zabloudil v dobře známé zahradě se celá třída rozesmála, „proč nemáš, Görnitzi, příteli?“ pokračoval Pikelt, rozčilený neklidem, který musil vystát několik minut, když nemohl hned malého nováčka nalézt. „Či jsi snad nějaký zakletý princ, že se ti nikdo nezdá vhodný?“

„A zrovna nebudu plakat,“ myslil si Bruno a dal se učitelem mezi pořehtávajícími se chovanci dovésti na své místo, rty maje sevřeny usilovným klidem a lhostejností. Seděl zde pak s planoucím obličejem, kůže mu hořela až ke kořínkům vlasů.

Nikdo mu neřekl, že má již na talíři polévku.

„Proč nejíš, vzdorná palice?“ Pan Pikelt se nyní zlobil docela vážně. Bruno, vědom si své nevinu, pohodil nyní skutečně neochotně hlavou nazad. „Zde, slyšíš, přestává všechna drzost!“ rozkřikl se pan Pikelt. „Jsi ještě příliš velké mrně, aby sis vybíral.“

„Ale já jsem nic neřekl,“ hájil se Bruno, ale jeho rozčileným, pisklavým hlasem děcka znělo to jako prostořeká odmluva. Celé jeho tělo se chvělo již učiněným bezprávím a hanbou. Jeho jazyk se poslední silou přilepil na patro, aby neřekl to, co se mu dralo do krku.

„Podívejme se na toho zelenáče! Tedy – ještě jedno slovo, ještě hlásku a nedostaneš k obědu ani sousta. To si nedáme přerůsti přes hlavu!“

Tu se Bruno obával, že nesnese déle tlaku v očních koutcích a ve spáncích. Jenom neplakati, křičelo to v něm a vyskočil se židle, uhodil lžicí do polévky až se rozstříkla, a tápal podél řady židlí ke dveřím. Temně věděl, že to, co zde konal, bylo něco strašného. Ale dříve, než se rozplakal, musil uprchnouti před touto strašnou cizí masou; někam, domů! – K Anně! – K matce! Ach bože, kéž by zemřel! Kdyby mohl náhle zemřít! Ale jeho rudý, chvějící se obličej měl při této námaze výraz zaryté nepoddajnosti a vzteku. Bylo zcela přirozené, že ho chtěl

učitel přísně chopiti za rámě. Kdyby to byl býval pan Kapetan, bylo by to dopadlo daleko hůře; to říkali všichni. Ale pan Pikelt se opanoval. Viděl v tomto divokém vzteku, v té paličaté rozhodnosti přednosti, které byly špatně vedeny nesprávnou, snad příliš povolnou výchovou. A přemýšlel o tom, jak by se daly tomuto energickému, statečnému jinochovi odvyknouti.

„Jen jdi, jdi!“ pravil, aby před jinými nepardonoval vzpouru, „víš, co ti patří. A příště si to necháš aspoň zajít.“

Za Brunem zapadly dveře. Unaven poklesl u zdi. Zed' chladila jeho tváře a oči, z nichž nyní tryskaly horké, velké slzy. Ale vzchopil se. Pryč, kamsi, kde nebylo více slyšeti toto podivné, vzdálené bzučení a hučení, které pocházelo od tlumené zábavy sta dětí tam uvnitř.

Co si o něm pomyslí pan Kapetan, až to uslyší a co řekne jeho otci? Snad ho odsud vyženou.

Plížil se podle drsné, jako krupicí posypané chladné zdi. Připadalo mu, jako by se celý svět, kolem něho ze všech stran vzdálil a on zůstal samotný a opuštěný ve studeném prázdnu.

Otevřel jakési dveře, kolem nichž šel, a schouklil se ve školní lavičce, jichž tu stála za sebou celá řada. Umdlenost, jež se ho zmocnila po tak prudkém rozčilení, propůjčila jeho bezmocnému smutku cosi sladkého, hrdého. Slzy tryskaly stále více a více a pláč mu nekonečně ulevil.

Oběd skončil. Současné odstrčení židlí, jež se dalo na povel, zaznělo jako výstřel. Pak za krátké modlitby vše ztichlo, a dveře jídelny se otevřely. Po chodbě se rozlil mnohohlasý, zmatený hovor ve všech tóninách. Bruno se zde cítil bezpečný a skrytý; jako vyřazený. Polekal se, když náhle se rozhrnula záclona kolem něho a vnikl sem najednou ze široka pronikavý hluk. Dveře ihned zapadly, ale částička hluku zůstala zde u něho v pokoji. Byl tak zaujat svou chimérou, jí tak zaměstnán, že nepomyslel vůbec na to, že ještě jednou vejde s ostatními ve styk. Uchýlil se do nejzadnějšího kouta; byl tak zvyklý na život mezi vidoucími, že ho překvapilo, že ho děti nespatřily.

„To je hlupák, ten Görnitz!“ smál se pronikavý, ostrý hlas Michala Klumma, jehož zlomyslnost již od dřívějšíka neměl Bruno rád, „myslí si, že to zde jde tak. Ten se pořeže! A když začíná hned tak na začátku, „bude tu míti zlý život.“

„I já bych nechtěl býti v jeho kůži,“ mínil špunt, „především nechtěl bych hladověti.“

„Jste to velbloudi!“ vyjel Jakub, „ten nováček jest skvělý chlapík! A my mu, Spitzře, pomůžeme, co?“

„Ano, co udělal, bylo docela správné,“ odvětil tento, a v jeho důrazné, protáhlé řeči znělo to jako rozsudek.

„Kdo proti němu něco řekne, jest holomek,“ pravil někdo, koho Bruno vůbec neznal.

„Kdo něco proti němu řekne, musí se mnou boxovati!“ křičel Jakub, „takového můžeme potřebovati; ten si snad nedá ani od Alexanice líbiti!“

„Nejvyšší čas!“ bručel Martin Köntz, který oslepl teprve v patnácti letech, byl docela neučený, selský hoch, a tak přes svůj rozdíl stáří musil býti přidělen do prvního oddělení. Velice neobratný, jako všichni, kdo pozdě oslepli, a mimo to těžkopádného jazyka, zdálo se, že jest předmětem k posměchu a mnohým, často velmi podivným úkolům, jimiž velmi přísně drezíroval Alex maličké jako nějaký otrokář. Ale on byl jediný, který se dosud odvážil vzbouřiti se proti jednomu z těchto rozkazů a Alex již se dovedl postarati, že Köntzovi byla ředitelem Kapetanem, který byl jinak ve všem spravedlivý a přísný, ale pro tohoto syna měl zvláštní slabost, udělena přísná důtka.

Alex posílal chovance s nejrůznějšími poselstvími k jiným chovancům, ke sluhům a služkám, a i představeným, i když to nebylo nic důležitého, dal si od dětí čistiti boty, když spěchal a služka neměla kdy. Všichni mu musili říkati „pane Kapetane“ a projevovati nejsrdečnější poddanství. Velmi často si vymyslíl nějaký poklesek: „Nezdravili ho dosti zdvořile a nepřicházeli dosti rychle na jeho zavoání. Trestání bylo jeho specialitou, jeho nejoblíbenějším sportem. Něco stokráte

opsati, půl hodiny státi v koutě s obličejem ke zdi, s rukama skříženýma na zádech státi tolik a tolik minut uprostřed pokoje a nepohnouti údem, nebo hodinu procházeti se v zahradě těsně před ním (nejrafinovanější útrapa pro slepce, který ví, že jeho pohyby jsou přesně a z největší blízkosti pozorovány).

Bruno se vyplížil ze sálu, poněvadž se styděl déle nepozorován naslouchati a sliboval si, ať přijde cokoliv, že nezklame naděje, které jeho spolužáci do něho kladli. A příští dny trávil v rozčileném očekávání.

Ale nestalo se nic. Pikelť ho volal ve škole jako jindy, po nějaké době mu předal dva nováčky k vyučování v Braillově bodovém písmě a v latinském reliéfním tisku, tak zvaném antiqua písmě. Ano, Alex mu nepřidělil žádného trestu a po několik dnů nebylo také ničeho slyšeti o nějaké zvláštní formě pomsty.

Bruno přešel k útoku sám, když jednou Alex porušil svým objevením všeobecnou veselost a chtěl diktovati nějaké tresty. Když z respektu před Alexem se zábava ztlumila, pronesl hlasitě výrok, který Brunův otec často pronášel: „Tak často jako švec má roztrhané boty a krejčí šaty, tak mají největší pedagogové nejnezvedenější děti.“

Po tomto odvážném činu nastalo hluboké ticho, a také Alex neřekl ani slova. Bylo úplně zřejmé, že se bál tohoto odvážného hochy. A Brunova vážnost mocně stoupla.

Alex věděl příliš dobře, že by se mu nepodařilo lehce Bruna u svého otce očerniti, poněvadž profesor Görnitz a ředitel Kapetan byli přátelé; a ředitel pokládal Bruna, nad jehož dětstvím též bděl, za svůj zvláštní duchovní produkt. Všude, kde ho zastihl, vlídně a něžně ho oslovoval a docela i zprávu o jeho nepřístušném chování u onoho oběda přijal s úsměvem. Proto se Alex pokoušel poštvati proti němu Michala Klumma a jiné jeho druhy, a tak povstala docela divoká, malá válka mezi oběma stranami.

Tím však Alexův respekt byl ještě více podkopán. Odvážili se toho, čeho by nikdy dříve nebyli podnikli – vystoupiti jako žalobci proti Alexovi u pana Pikelty a i u pana ředitele. A Alex čím dále řidčeji

zavítal do třídy. Jen sem a tam rozdával čokoládu a cukrovinky svým stoupencům, aby druzí jim záviděli. Ale trestu více neuděloval.

Mezi Brunovými chráněnci byl zvláště jeden, který mu nikdy nezapomněl vysvobození ze jha syna ředitelova. – Byl to Alvín, slabý, tichý hoch, který požíval u chovanců i představených velké vážnosti jako hudebník, jinak však v ostatních věcech byl neobyčejně neobratný a musil vytrpěti mnoho všeobecného výsměchu. Když někdo položil psací pravítko křivě nebo již kopírovací papír nasadil obráceně při písničce Heboldtově tak, že se marně namáhal a na papíru se neobjevila ani písmenka, nazývali to Alvínovou metodou. Celá družina neschopných, k níž patřil také Hannes Stripp, blbec, nazývala se Alvínova sekta.

A Alvín se tomu smál, sám žertem používal oněch výrazů, aniž by se v nejmenším namáhal, aby se polepšil a odvykl si tu nebo onu neobratnost. Nemohl se tomu vzchopiti. Neměl ani trochu energie. Vypadalo to, jako by bloudil ve spánku.

A Bruna to velmi táhlo k tomuto podivnému, nemluvnému a nepozornému hochovi, který byl pomalých pohybů a působil dojmem hloupého, nepotřebného stvoření a jen tehdy, když ucítil klávesy klavíru, nebo smyčec violiny, se náhle úplně změnil. Celý jeho obličej i tělo ožilo. Výraz hudby zrcadlil se v jeho tazích; vše se u něho pohybovalo v rytmu sem a tam. Věci, které hrál, všichni dobře znali, poněvadž v ústavě se vyučovalo jen omezené látce, ale když on je hrál, pak zněly nově, a téměř tak, jako by to byly věci úplně jiné.

3

Čím bohatší jest rok či řada roků dojmů, prací a růstem, tím kratší se zdá.

Bruno jest sedmnáct let stár. Nesestoupil právě vlahým jarním jitrem po schodech k hlavní bráně veden jsa otcem za ruku? – Za rok nebo za dva z ústavu vystoupí. Nikdo o tom rád nehovořil, neboť jaká čekala na něho budoucnost? Kdo věděl co jistého pro něho?

A byl bez námahy tak dobrý žák, vedle Franci Torpasové byl středem pozornosti vznešených návštěvníků. Profesor Görnitz byl hrdý na to, ale nebyly to žádné praktické naděje pro jeho budoucí život. Akademické povolání? Existovali na světě sice slepí universitní docenti národního hospodářství, filosofie, matematiky, učitelé řečí, i kazatelé a advokáti; ale bez určité pomoci vidoucích neskýtalo podobné povolání žádného dobrého bydla. A Kapetan byl velmi zaujat proti extravagantním cílům, jejichž dosažení mimo to pohltilo mnoho peněz. Nikdo se v ústavu neučil hudbě; i Bruno musil po několik hodin denně dělat kartáče a plésti židle. Že to dělalo těžkou ruku, neohebné prsty, a za léta to člověka učinilo neschopným k vyšší klavírní hře, nepadalo tu na váhu. Hudbu, která se netýkala služeb božích, tedy hraní na varhany, pokládal Kapetan za nicotnou, obával se, že působí nemorálně, a svádí k pohodlnému výdělku žebrotou. Byl tedy proti důkladnému studiu hudby a studium jednotlivých nástrojů strpěl jen do té míry, pokud bylo toho třeba pro vystoupení orchestru, které bylo nejrepresentačnějším číslem každoroční veřejné závěrečné zkoušky.

Miláčkem učitele hudby Opprechta byl od první hodiny Alvin Rude. Kde však se jednalo postupovat kupředu pomocí mozku, ne sluchem, citem, prsty, byl zanedbán a zde musil mu pomáhati Bruno.

Spolupráce s Alvinem nebyla pro něho lehká. Nehybný a lhostejný, hromádka neštěstí, stával často po celou chvíli v pokoji nebo na chodbě, neslyšel, když byl volán, a upadal na okamžiky do zvláštního vždy rychlejšího kývání se vrchním tělem a s největším nadšením, a zrychleným dechem, šeptal nesmyslné, cizí slabiky, často při důležitých příležitostech nedovedl při jednoduchém oslovení sesaditi tři slova, koktal nebo úplně mlčel, smrtelně bledý nad svým chováním. Když však přišel z koncertu nebo opery, pak pod jeho prsty vytryskly z kláves dlouhé věty, polovice aktů, které po prvé slyšel, že bylo slyšeti všechny nástroje a pěvce, četl-li těsně před hodinou několikrát zapomenuté úlohy, celé fugy a sonáty a hrál je pak lépe než všichni ostatní, byl pohnutě chválen učitelem hudby, nebo dali mu thema k variacím, odrhovačky, nějaké tupé řady tónů, a tu rozrůstala se fantasie z rozmachu sil, smíchu a chvění se bolestí, z hrůzy a touhy a širých slunných chvil nekonečného míru – pak se to zdálo nadlidským zázrakem.

Proti takové síle stál Brunův slaboučký talent; ale nezoufal; chtěl proniknouti až na pokraj dosažitelného! Bylo-li něco těžkého v teorii a hluk za dne nedovolil mu soustředění, vzal si s sebou na lože papír a kapesní tabulku. Tlumené bodání šidla pod pokrývkou, (dýchání mnoha spících učinily ticho ještě hlubším. Mnohdy se přihodilo, že radostí nad krásným provedením, zdařilou motivickou malou prací, samostatnou melodikou i podružných hlasů začal hlasitě zpívati a několik spáčů na svých postelích začalo bláboliti, nebo přicházeli rozespali ho vzbuditi, neboť myslili, že zpívá ze sna. – S nepoddajnou vytrvalostí vtloukal si do své ostré paměti znovu a znovu mechanický, bezcitný zmatek etudových figur, které, sotvaže se jich zmocníme, nepotřebujeme, a ty tryskají z nevyčerpatelného pekla jednoho zabitého nepřítele deset nových a silnějších.

Alvín psal noty nepořádně a chybně, většinu věcí hrál nepřesně, zapomínal veškerá pravidla, sotva že je s námahou pochopil, zvláště zákony o „přísné větě“, kterou staříčký milovník a mistr klasického chrámového stylu neúprosně ovládal. Alvín s revolučním úmyslem, jen běsem citu pokládal vždy za předepsané a správné to, co lahodilo jeho zaujatému vkusu; a to byly často právě dissonance, úplně nevyřešené stupně kvinty, hlasy ob jednu.

Na pana Opprechta neúčinnily krásné, plynoucí malé fantasie, hemžící se chybami, žádného dojmu. Žádal suše vypočítané akordy. A nejhorší bylo: mnohdy právě ustala Alvínova možnost myšlení, když mu učitel něco vysvětloval nebo ho zkoušel a on se nemohl vzpamatovati; jeho vůle, jeho duch byly jako dveře na knoflík: otvíraly se jen zevnitř.

Opprecht nyní vysvětloval vše nové, důležité jen Brunovi, uděloval mu veškeré úkoly a spolehl se při nastudování orchestru chovanců a jich sboru jen na Bruna.

Když jednou při provádění oratoria ve prospěch ústavu měl převzítí jeden chovanec varhanní part, volba samozřejmě padla na Bruna. Alvín by se před sálem plným obecenstva choval úplně nemožně. Bruno se styděl jako vědomý viny, stál před Alvínem pln soucitu a úcty jako před někým, na němž se prohřešil celý svět i bůh. Namáhal se, aby ho změnil, odvykl mu napřážené ruce, bezduché škrabání po zdi a blábolení; cvičil s ním, aby do něho vpravil přímé držení, pohyblivost a jistotu, dělal za něho jeho úkoly, nezřídka čistil jeho boty, aby nebyl potrestán pokaždé on, který nikdy nepřišel včas k snídani. Bruno nechtěl pochopiti, že by měl existovati člověk, jemuž by se nemohlo pomoci.

Alvín byl také líný – tomu se Bruno nejvíce divil – byla to nevinná lenost, dětsky přirozené bezstarostnosti. Brunovi byla každá minuta drahá a Alvín měl na nejnecotnější věci času habaděj!

Tu ho prosila Franci Torpasová, aby ji naučil notovému písmu a troše vyšší hudby a opravil její hru na citeru a loutnu. Věděla, co

potřebuje v rodné vsi učitelka na citeru, zpívala také ráda písně rodných hor, doprovázejíc se na loutnu a citeru – dobře se k tomu hodila její široká, otevřená výslovnost s poněkud táhlým nádechem dialektu – a chtěla docílit toho, aby mohla melodie, které sama slyšela, sestaviti a opatřiti je doprovodem.

Bylo zakázáno neohlášené učení jakož i veškeré časté styky hochů s dívkami; ale o to se Franci nestarala. Byla u všech oblíbena pro svou přirozenou a přímou povahu, zvláště u ředitele, poněvadž byla nápadná všem návštěvníkům svou vysokou a svěží postavou; živá reklama pro ústavní kuchyni! Jednou vstoupil Bruno do hudebního sálu dívčího traktu. Franci právě křičela na Alvína, a snad mu dokonce uštědřila nějakou herdu a tloukla na stůl?

„Hoho!“ pravil Bruno.

„Ted' již věčnost mluvím z jednoho místa a konečně odpoví a opět tam k té truhle!“ volala rozčileně. „Co z toho člověka bude, když se bude také tak chovati venku mezi vidoucími?“ – – –

„A ty ještě jdeš k ní nahoru?“ tázal se příštího dne Bruno Alvína užasle. „To si dáš líbiti?“

„Ona to tak nemyslí,“ pravil Alvín, „jest tak – – –!“ Polekán nesmyslností a svou hloupostí, jež mu uklouzla, když se neodvažoval něco úplně říci, přibližoval se supě a úzkostně se chvěje, poněvadž chtěl cosi vyznati. „Víš, – má hezký hlas! Vždy jí naslouchám a zapomenu dávatí pozor. A ona se zlobí, když nevím, co říká. Nemá pravdu, úplně pravdu?“ A ještě chvíli těžce oddychoval a hmatal po Brunově kabátě; ale ten mlčel. Musil se ovládati. Byl příliš rozhořčen!

Byl již večer pozdního léta. Do osamělého, stranou ležícího hudebního sálu vnikalo málo domovního hluku. Veškeré věci po dlouhém školním dnu byly těžké a tiché, již napolo ve snách.

Bruno seděl u klavíru – vichřila jím nikdy nepocítená síla šumících, beztvarych nadějí, nesla ho – vír temných žádostí po neznámých, velkých věcech – a jeho prsty rozehrály místo škál a etud na zítřejší hodinu, vedeny jeho rukou jemné, cizí podivuhodné tony.

Otevřeným oknem vedle něho vnikalo sem téměř neslyšné, měkké vání a dole ležela široká noční zahrada jen s tichým, tajuplným děním v mnoha rozptýlených korunách.

Něčí ruka se dotkla jeho ramene. „Zvonili již k spánku, pojď!“ byl to Alvín.

Brunovy ruce se snesly s kláves, zvrátil se však jen nazad a zhluboka dýchaje obrátil obličej vstříc vánku ze zahrady.

Kolem dveří kráčely radostné hlučící hloučky do ložnic.

Brunovi se hnusilo vmísiti se nyní mezi ně. „Posad' se zde ještě na chvilku!“ zaprosil tiše a pohládl přítele po rukávu. Alvín se tázal, co tu hrál.

Bruno zapomněl odpovědět, snad to vůbec neslyšel.

Po krátkém, téměř slavnostním tichu v malé místnosti začal: zda Alvín věří, zda budou mít dosti síly pro strašné, tajuplné věci, které určitě někde na ně čekají, zda budou se všech záhad života a zda si budou vědět rady na každé křižovatce?

„Hm,“ pravil Alvín, maje hlavu daleko dopředu nakloněnu a jistě dloubal se prsty do očí jako vždy, když přemýšlel.

„Zda budeme dosti lidmi pro to velké, co se bude od nás žádati?“

„Franci jest tak komická, slyšíš!“ pravil Alvín náhle; tak velice pochopil, tak čestně, že se mluvilo o velmi důležité věci, „nedala mě již dlouho zavolati a tu jsem po svačině včera šel nahoru, ale byla na mne hrozná! – Myslil jsem vždy, že jest to její povaha, ale když Alex vejde, vypadá to, jako by náhle dostala jiný hlas! A on vchází tam každou chvíli! Čeho má tolik na práci v hořejším hudebním sále? Vždy mě před ní ostouzí a ona se tomu směje, ano! A to jest ještě významná, když se mnou tak jednají! Obyčejně mě přehlédnou a mluví spolu, jako bych zde nebyl!“

Bruno chtěl přítele obejmouti kolem krku. Nyní ustoupil jako před ledem pln bolesti, hořkosti, blížek slzám. – Vstal a odešel.

Vleka za sebou nohy, vešel přítel za ním: „Ale já to Alexovi povím, ano! Já – já mu to prozradím!“ volal výhrudně, ale již teď, když se cítil v bezpečí, začal se jeho hlas chvěti a lámati.

Neslyšným krokem, prsty na švu kalhot, svítě očima pod nemilosrdně staženým obočím, strnulý jako pravítko, tak se vracel vrátný Kalk zpět do zemského ústavu slepců. Nekonal to vše jen proto, aby dokázal, že není vůbec opilý? Bylo to jeho jediné zneklidnění, že bylo o něm všude rozšířeno takové nepřátelské podezření.

Chovanci právě odcházeli proudem od večere z jídelny, mnohohlasé bzucení nahoru dolů po schodech, po chodbách, až zanikalo v jednotlivých místnostech; a zapadly za ním dveře.

Vrátný na nikoho nepohlédl, ubíral se přímo kupředu do svého bytu a uleh ke spánku. Co jiného měl dělati? Podomek Josef již si věděl rady a převzal Kalkovy povinnosti; byl si jist v případě potřeby protislužbou.

Teprve ráno, když se Kalk probudil s bolavou hlavou, zmocnil se ho náhle strach, kde nechal Bruna? Jak se mohl bez něho vrátiti do ústavu? Nevedl ho včera odpoledne, jak již často, do města do koncertní zkoušky, kde hoch musil tolik hráti na varhany? Včera byla snad generální zkouška. Byly tam pohromadě všechny mužské a ženské sbory. Podium bylo plné pánů ve fraku a dekoltovaných dam a byl tam také velký orchestr a zpěváci z divadla! Trvalo to mnohem déle než jindy, a lidé po ukončení obklopili Görnitze s přemírou pochvaly a sty zvědavých otázek; zvláště dámy! Neohrabaný, vousatý mladík v jednoduchém chovaneckém oděvu se tak odrážel od ostatních! Ale nikdo ho nedoprovázel domů; to Kalk ještě přesně věděl; on ho vyvedl

ze sálu a z domu; nu ovšem! Ale jak to, že večer dorazil sem sám? Pro Krista pána! Snad nenechal hoča státi někde na ulici?!

Kalk se skorem ani neoblékl, vyběhl do druhého poschodí a otevřel prudce dveře. Ano! Právě Görnitz vstával napolo ještě ospalý a těžce se přemáhaje, zatím co jeho přátelé byli již téměř oblečeni a hlučeli. Prokletá kořalka!

A Kalk uklidněn sestoupil opět do svého bytu. Jak mohl tušiti, že Bruno o celé dvě hodiny později vkradl se do domu zahradním vchodem? Při večeri, kdy by se jeho prázdné místo musilo státi nápadným, chyběl i Kalk, a když po uzavření domu bylo zvoněno ke spánku, uléhal Bruno jako ostatní.

Tak se stalo, že nikdo nemusil hovořiti o zažitém v mezičase. A on byl šťasten! Za nic by byl neřekl pravdu; ale každá výmluva by se byla dotkla onoho podivuhodného, pohádkového, co ho potkalo.

Bruno čekal v postranní uličce na vrátného, který si „jen na okamžik“ zaskočil do výčepu. Tu se někdo jako chodec mimovolně dotkl jeho převlečníku a jemný, tichý dívčí hlas, který ztlumen a potlačen, zněl ještě měkčeji a jemněji, pravil: „Nechceš jíti se mnou?“

Mohlo to platiti než jemu; pocítil téměř na své tváři dech.

„Co, kam?“ tázal se udiven, zmaten a bezděčně též tajně a tlumeně.

„Nu, kam!“ hihňala se tiše, „já ti už ukážu!“ – Kdo jen to mohl býti, že mu tykal?

Bruno byl ještě pln majestátních, valících se themat oratoria. Mocná nádhera členěných hlasových sborů měnlivých míšení tak různých nástrojových charakterů naplnila ho zvláštním pocitem štěstí důvěřivého přesvědčení o vznešenosti a čistotě všeho, co na světě jest, až k jeho nejtajnější základně.

„Kdo jsi?“ tázal se váhavě, „nesmíš se uraziti! Stává se, že někoho nepoznám hned po hlase, když jsem s ním dlouho nemluvil.“

Zasmála se jasně. V jejím smíchu znělo cosi řezavého jako rozpačitý výsměch. Sklonila se na stranu a naléhavě pohlížela celou chvíli

Brunovi do obličeje, tak jak ho nikdo před tím ještě neprohlížel. Připadalo mu, jako by jeho klobouk sám se nadzvedal a někdo od shora až dolů po celém těle ohmatával jeho kůži.

„Jest to nedopatření, záměna,“ pravil stísněně. Ale chopila se jeho paže a držela ho, jako by se bránil, jako by chtěl utéci.

„Ne, půjdeš se mnou. Musíš! Nebudeš toho litovati!“

Brunovi se honily hlavou nejbláznivější fantasie. Úplně zapomněl na vrátného.

„Neboj se, jsi milý chlapík!“

Bruno se nebál ani trochu. Vždy pečlivě ochraňován doma a pak v ústavě, nikdy nezeslábla v něm přirozená důvěra, jež jest mocně vrozena každému člověku. Šel jako ve snu starých dnů dětství, myslil si, že ho již někdo dávno hledal, neznámá příbuzná jeho rodiny, o níž mu ještě nikdo náhodou neříkal a která ho náhle poznala zde na ulici cizího města podle rodinné podoby.

„Hned jsme tu; netrvá to ani pět minut!“ Vzala Bruna pod paži a dělala dlouhé kroky, větší, než byl u žen zvyklý. Šli vchodem vydlážděným kameny, kde kroky hlučně zněly, po točitých, dosti širokých dřevěných schodech, které se zdály houpati se pod kročejí. Nechala ho všude jíti napřed, jako všichni, kdož nejsou zvyklí vésti slepce, a tím byl ještě neohrabanější než obvykle; ale ona se obdivovala i této troše samostatnosti, jež se zde naskýtala, jako něčemu, co nepokládala za možné.

Když ho vstrčila do pokoje a sama vstoupila, zamkla. To bylo jediné, co se ho nemile dotklo. Ulekl se tak, že by se byl hnedle otázel po příčině tohoto opatření; ale obával se, že by ji tím zranil.

„Odlož nyní klobouk a plášť, abychom si udělali zde pohodlí! Pověz, myslíš si již teď, kdo jsem?“

„Opravdu, ne!“

„Jsi k zlíbání hloupoučký!“ Sevřela svůj obličej do dlaní a mluvila stisknutými zuby tak blízko jeho obličeje, že neznámý, prudký parfum

splynul v jeho představě s jejím horkým dechem, který pocítil na své tváři téměř jako laskání, jako polibek.

Smál se rozpačitě, bezmocně, ale velmi vlídně, pln horlivé, neúnavné vlídnosti, jak by to viděl třetí, čím dále tím méně věděl, co se s ním dalo. Když se v něm začala upevňovati domněnka, pronesla cosi, co bylo proti této.

„Jak se jmenuješ?“ tázala se a on sotva odpověděl údivem a úžasem. Oslovila ho přece a tykala mu!

Dal se napjatý zvědavostí vésti jejím tvrdýma rukama o dva kroky hlouběji do pokoje a posaditi na židli. Posadila se mu na klín, hlavu položila na jeho rámě a její prochvěné rty laskaly jeho krk. Hovořila dále, jako by to byla docela obvyklá její posa. A Bruno při každém jejím slově ucítil na svém krku teplé pohyby jejích rtů.

Tázala se po příčině jeho oslepnutí, po životě v ústavě a co sám po celý den dělá. Nemluvila však s koktáním a rozpačitě v metaforách jako jiní lidé při podobné příležitosti, prozrazovala nehezky rozpor mezi něžností a zvědavostí. Hovořila o tom zcela jednoduše a nepokrytě.

„Proč nebylo v jejím bytě ani stopy po rodičích, po služce, nebo někom jiném z domácích?“ myslil si při tom.

Z břemene přissátého k němu vycházela zvláštní rozkošná únava. Jeho paže visely unavené; nevěděl kam s nimi. Jeho celé tělo nebylo tu jako na svém místě, bezradné, bylo příliš zbytečné samo pro sebe a plno neurčité úzkosti; neodvažoval se ani pohnouti.

„Proč zavíráš oči? Jest to tak smutné! Nechci to! Otevři je!“ prosila, „téměř se bojím!“

„Proč?“ pravil užasle Bruno.

Po chvíli, pozvednuvši hlavu s jeho ramene se tázala: „Dovedeš si představit, jak vypadám? Vypadáš tak, jako bys právě o tom přemýšlel!“ Zahihňala se trochu nuceně, poněvadž se jeho obličej nezměnil, „mýlím se?“

Myslel na lehkomyšlné ženy, jak je znal z klasických dramát a jiných knih, z nichž se jim předčítalo, něco ze „Zápasníka z Ravenny“, pak na hříšnou žádostivost z hodiny náboženství a na narážky a vtipy o zakázaných věcech, na tajné zábavy a uměle veselé hrubosti mezi soudruhy, a jeho rysy se zachmuřily.

„Nevíš – – Jen počkej! – –“

Jeho ruka se dala zvednouti a ležela jako mrtvá, zmrzlá na měkkém, pohyblivém jako teplem naditým batistu. Pohlédla na něho. Jeho rty se zachvěly plachou úzkostí jako při potlačené bolesti.

Tu odhodila jeho paži a uskočila na stranu: „Co se ti hnusí? Myslíš, že jsem jedovatá?“

Brunovy oči se vlhce zaleskly a z koutku mezi víčky pomalu vytryskly slzy.

„Jsi jiný člověk?“ křičela a vrhla se na něho, sevřela ho v objetí jako děsem rozrušená.

Bruno cítil touženou, osvobozující malátnost, zbaven veškeré vůle. Jeho hlava byla jako z olova; nemohl ji déle udržeti a jeho obličej se zabořil do jejích vlasů. Připadalo mu, jako by padal, jako by ztrácel svou vůli, odevzdaný, volný, rozevlán.

— — —

Zajisté nespál a přece přišel okamžik, kdy se náhle, po dlouhém bezvědomí nalezl a svůj obličej s údivem cítil na cizí šíji a jeho údy naplňovala nekonečná, sladká jistota a klid. Na blízku hovořil tiše a vlídně hlas, aniž bylo třeba, aby mu naslouchal.

„Řekni mi, kam jsi vlastně šel, když jsem tě potkala? Nebudou tě hledati?“

Bruno sotva přisvědčil v odpověď. Co by mohlo býti na světě tak důležitého, aby se měl k vůli tomu rozhýbati?

„Ovšem, zde tě nemohou nalézt. Netáží se také k vůli sobě, ale jsi-li snad někde očekáván?“

„Vrátný,“ myslil si Bruno, nijak zvláště zneklidněný, „kdo ví, kde ho všude po městě hledal.“

„Nenajdou mě,“ pravil se šťastným úsměvem, „budu pro ně nezvěstný, mrtvý, záhadně postižený neštěstím a ve skutečnosti budu žít u tebe jako nový a jiný! Řekni, myslíš, že se lehko dostanou hodiny? Tento pokoj zde jest dosti velký; zde se dá lehko umístit klavír!“

Smála se. Nevěděla vlastně, jaký žert tím myslel, ale to se jí již zdálo žertovné, že by sem do tohoto domu a tohoto pokoje mohli přijít žáci, snad malá děvčátka z bohatých domů v průvodu guvernanteček?

„Zdá se ti to komickým, že tě chci živiti? Nevěříš, že bych to dovedl?“ pravil s jistou, porozuměníplnou převahou, „kdyby to nešlo s hodinami, mohu laditi piana, a hráti v hostincích nebo v tanečních hodinách – –“

„Nebo snad v kinu?“ Smála se.

„Ovšem, zajisté!“ Horlivě přisvědčil.

„Nebud' tedy tak hloupý a obleč se,“ pravila poněkud netrpělivě, jako by vše ostatní i po jeho vážnějším mínění bylo nesmyslným a komedií. A narazila mu klobouk.

„Ne, ne, přece ne!“ mínil s mírnou výčitkou, téměř uražen a opět smekl klobouk. „Pokládáš mě snad za příliš mladého, abych porozuměl dosahu takového kroku. Víím, co mluvím a nesmíš si vůbec mysliti, že si málo cením svého života. Mám vysoké, spíše příliš vysoké mínění o věcech, které jsou mi předurčeny. – Proč neodpovídáš?“ „Jak?“ tázala se z určité vzdálenosti. „Upravuji si vlasy.“

A bylo slyšeti jak má hlavu odvrácenu a upravuje si ji. Něco držela mezi zuby.

Po malé chvíli začal znovu rozvážně: „Není to zvláštní, že dva lidé, kteří nikdy o sobě nevěděli a vedli naprosto rozdílný život, se náhle úplně bez hledání a bez vůle sešli a cítí se nerozlučně spjati a spříznění?“

„Tak, já jsem hotová,“ pravila. Snad ho ani neposlouchala.

„Nemohu odsud odejít.“ – „Že toho necítíš?“ chtěl říci, ale bylo by to vyznělo příliš trpce. „Necítíš, že tě to šlechtí?“ byl by řekl a on se za to styděl. Jak mohl opovrhovati touto dívkou? Pronikala ho sladká,

něžná rozkoš se jí poddati, toužil po tom, aby s ním jednala velkomyšlně, aby ho plísnila, a pošlapala.

„Slyšíš, jest devět pryč. Chceš-li býti doma dříve než bude noc, ne-
dělej žádné hlouposti!“

Mlčel. Bylo mu jasno, že si žádala odpovědi, že ji to dráždilo, když mlčel. Sklonil hlavu a očekával její vztek...

„Nu, ... co pak si vlastně myslíš?“ Chtěla právě jíti ke stolu, aby něco přinesla a zastavila se na půl cestě.

„Ale jdi přece!“ mazlil se, „netvař se tak, jako by tě to tak udivovalo! Snad si to také přeješ, ale nechceš to doznati! – Myslíš, že to není chytré?“

„Ale co, co?“ křičela. „Nevím, co chceš?“

„Nu, chtěl bych jednoduše zůstat u tebe. Jest to tak strašné?“

Vybuchla: „Ted' jest toho již dost!“ Téměř plakala.

Sevřelo mu to srdce. Nejraději by se byl vrhl před ní na zem a obličej položil na její boty. Byl však příliš přísně vychován, nebyl zvyklý poddávati se svým popudům i když byl proniknut vážnějšími významy jejich příčin.

„Odcházím,“ pravila na konec krátce a upravovala cosi na své hlavě – pravděpodobně si nasazovala klobouk – „pro mě za mě si tu pak zkysni!“

S hlukem stiskla kliku, ale ještě neotevřela.

„Naleznu-li tě zde, až se vrátím, zavolám strážníka.“

Ani jí to nenapadne! Ale to on nemohl věděti, myslila si. Neproněsala to také jen jako výhrůžku. Doufala, že takovou příkrostití schladí jeho podivuhodné city. Jak často toužila, aby některý její návštěvník našel na ní více, než přechodné zalíbení! Nepsalo se často o takové lásce v tenkých sešitcích, které jí jako romány na ukázkou vstrčili roznašeči pod dveře?

Ale tato dětská pokora neměla s tím nic společného. Zmátlo ji ono cizí, nepochopitelné jeho poddané oddanosti: „Já tedy jdu!“

Náhle cosi jako bleskem osvítilo jeho myšlenky. Jeho návrh se jí zdál ponižujícím, podkládáním a snad se bála, že by ji mohl přemluvit, nutiti, a pomstíti se za její vzpírání se. Jak mohl jen zapomenouti, jakou cenu měl slepec?

Jeho obličej se podivně změnil; jen mimochodem soustředil se na jeho rtech nepromíjející výsměch, pak vyskočiv, hodil si na ramena plášť a stanul u dveří.

Nepromluvil ani slova, sám rozrazil dveře, a odcházel, jako by jí zde více nebylo. Kráčel s divokým, zoufalým spěchem a nepozorně podle zdi cizí chodbou. Nyní byl již zcela blízek schodům. Musil se nezadržitelně zřítiti dolů.

Spěchala za ním. Viděla ho již jak leží dole! Právě mu klesaly nohy, které necítily očekávanou propast a on s úděsem chytil se rukama kolem – chopila se ho, držela ho.

On však se skroutil a setřásl ji se sebe. Schoužil se u zábradlí a chladil si žhoucí obličej o zed'.

„Proč však jsi právě mě chytila na ulici, když to se mnou tak myslíš? Řekni mi to! – Proč? Pak ihned odejdu! Opravdu, ihned odejdu!“

Leží zde jako chorý, mluví do zdi, jako by se bál, že na něho pohlédne, myslila si. Ubohý hoch! A divila se své zlosti před chvílí.

„Kdybych se vdala, vzala bych si než tebe,“ pravila rychle. „Jsi podoběn hraběti, mému prvnímu milenci. Proto jsem tě vzala s sebou. Nebyl to žádný zlý člověk; miloval mě! Chtěl si mě vzíti! Na mou duši! A on se zastřelil, poněvadž mu to rodiče nedovolili.“

Bruno pozvedl hlavu, napřímil se a pomalu scházel se schodů. Mluvila příliš mnoho, a neutichla, ani když byli již na ulici.

Naslouchal se skloněnou hlavou, užasle a žádostivě. Ne, že by to vše pokládal za čistou pravdu, ačkoliv to nepovažoval také za pouhý výmysl. Cítil jen, jak se všemožně namáhala, aby si nemyslel, že jest to jeho chyba, k vůli níž nemůže zůstat u ní.

„... a tu jsem přísahala, že se nikdy nevdám, ať přijde kdokoliv. Nu, přece si můžeš mysliti, jak něco takového člověka rozčilí!“

A stržena jeho pohnutou pozorností, mluvila vždy horlivěji a rozčileněji.

Již dlouho stáli na stanici. Několik vozů elektrické dráhy přejelo, aniž se jich všimli; tak byla zaujata svým nadšením.

„A od každého chceš slyšeti, že si tě vezme!“ živě přisvědčil. „Ano, ano, můžeš věřiti, že cítím s tebou.“

„Jak?“ Zarazila se; nevěděla dobře, co mínil.

„Abys mohla potom odpustiti a sice častokráte odpustiti, poněvadž tvá duše nemá klidu.“ Jeho rty se zachvěly pohnutím a přece se poněkud smály.

„Ano, ano,“ pravila roztržitě a pohlédla stranou, poněvadž výraz jeho obličeje byl jí opět nepříjemně cizí a nepochopitelný.

Tu uzřela očekávané číslo elektrické dráhy. Vstoupili.

Řinčení a skřípání oken za jízdy zbavilo ji zřetelných odpovědí. Spolucestující v dosti prázdném voze mohli by naslouchati; a rozhovor se nedal vésti křikem. Když vystoupili, musili projíti dlouhou, holou alejí, kde vichřil studený vítr, který nebyl v chráněných ulicích města znatelný.

„A jest mnoho mužů tak ošklivých na těle jako já?“ tázal se, „a jsou tak hloupí, že si připadá každý jako ten pravý? Musí to býti žertovné, když přichází jeden po druhém a každý zvláště věří, že má první tuto myšlenku a že nepřijde nikdo lepší, kdo by tě učinil šťastnou!“

Jeden po druhém! myslila si.

Stáli již před polozavřenou mřížovou branou ústavu, kde oblouková lampa daleko v kruhu osvětlovala ulici a zahrádku před domem.

Úzkostně se rozhlédla, zda nikdo nepřichází z ústavu nebo po ulici nahoru. Kdyby ji zde někdo uviděl a poznal ji, kdo ví, co by se stalo! A jemu! Co by si o něm pomysleli! Jemu by se vedlo daleko hůře! Vyhnali by ho z ústavu! Co by bylo z jeho budoucnosti, o níž tolik sní? Kéž by již byla pryč!

Ale vždy znovu napadalo ho něco nového „... a tu budu,“ pravil tiše, „každého večera mysliti: „komu dnes, komu musí býti po vůli.“ A téměř nemohl toho pronésti; po tvářích mu stékaly slzy.

„Ha!“ Smála se: „Jsi ale hloupý; vedu podivuhodný život!“

A odtrhla mu ruku, když se skláněl, aby ji políbil.

Ale znělo to poněkud vyumělkovaně.

Na okamžik jí blesklo hlavou, zda ho přece nemá vzíti s sebou a podržeti ho u sebe?

„Tak vejdi již!“ vyjela na něho, „jinak nás zde někdo uvidí!“

A odběhla.

Stál zde ještě drahnou chvíli a naslouchal jejímu lehkému, dřevěně klepajícímu kroku, který zajisté způsobily vysoké podpatky a byl přesvědčen, že ho ještě chtěla uklidniti rychlostí a lehkostí své chůze. A opravdu ne z hrdosti; ne, ne. To věděl! To bylo na ní nejstrašnější, že neměla vůbec žádné hrdosti!

Ulehčení, jež se ho bez přetvářky zmocnilo, když nyní osaměl, opět ve svém vlastním životě, pocítil jako její urážku.

A zatím co se plížil večerní zahradou kolem domu k zadnímu vchodu, připadalo mu, jako by přicházel zpět z potopené země na povrch k lidem a jako by na této cestě potkal veškero bezpráví světa.

Vždy bude nyní cítiti v sobě veškeré hrůzné bezpráví, jako by vycházelo z něho.

Nenechal ji odejít a vésti život jako před tím, a cítil ještě větší ulehčení, osvobození, volnost, když odešla. A myslil na hrůznou, neúprosnou sebezáchovu zachraňujících se trosečníků, přeživších ztroskotání lodi, požár nebo bitvu. Jen s námahou potlačil slzy, aby je nikdo neviděl, koho by potkal na své cestě do společné ložnice.

Kapetan tohoto jitra po školních službách božích hrozil všem shromážděným chovancům hroznou řečí o ostudě, kterou způsobili

ústavu někteří nedávno vystouplí chovanci, tím, že odstraní z učebního plánu úplně hudbu.

„Ani několik měsíců nevydrželi v poctivé práci. Ovšem! Jest daleko pohodlnější býti žebrákem a opilcem a vykašlati se na veškeré dobré vychování!“

„Při tomto nočním hraní k tanci musí se každý státí pijákem,“ pravil potom Bruno Alvínovi, „i když nechce. Ubohý „Špunt!“ Byl vždy tak plný nadějí, důvěřivý a hrdý, dokazoval na celé řadě případů, že právě děti nejchudších rodičů to přivedou nejdále.“ Bruno se cítil nějak patřící ke všemu neštěstí; byla to jeho strana.

„Franci Torpasová míní,“ usmíval se Alvín šťastně, když ho to napadlo, „že i zde nás brzy vytláčí stroj orchestriónu. Vždy něco ví, i to nejtříživější dovede žertem ulehčiti.“

Bruno poslední dobou častěji šel nahoru k Franci, aby s ní promluvil k vůli Alvínovi. Ten hoch se stane ještě těžkomyslným! I s Brunem hovořila o Alvínovi velmi mile. Jest jediným mezi chovanci, z něhož se stane velký muž.

Bruno byl poněkud dotčen, ačkoliv nikdy na to nepomýšlel, státí se velkým mužem, tázal se, proč mučí Alvína takovým vztekem hnusu?

„Nevím,“ odvětila, „mám ho ráda, jen když přítom není.“ A za chvíli: „Tento člověk by musil býti jednomu již velmi lhostejný, kdybychom nezuřili nad tím, že není jiný!“ Pronášela podobné věci tak samozřejmě, že to mnohdy vypadalo, jako by ještě nikdo před ní nepoužíval řeči.

„Nezdá se ti poslední dobou trochu divná?“ tázal se Alvín, „zdá se býti nešťastnou. Jsou lidé, u nichž časem jest neštěstí na místě, na příklad u mne, ale, pravda, i ty pociťuješ v tom něco nesmyslného, že by se jí mělo přihoditi neštěstí?“

Pro Bruna měly všechny dívky cosi příšerného, ale rád vzdoroval plachosti, která ho prochvěla při každém dotyku, při každém zaznění

hlasu. „U mnohých dívek zdá se nám vše nesmyslné!“ pravil, „ale u nich právě má vše pravděpodobně svůj vlastní smysl.“

„Hm,“ pravil Alvín. Jistě zase neposlouchal. A kráčeli objati dále chodbou, kde bylo cítiti horký pach topných těles; každý byl ponořen ve své myšlenky.

4

Opět začal nový školní rok. Po měsících odloučení kráčeli Bruno a Alvín zavěšeni do sebe večerní zahradou. Oba byli velmi smutní.

„Na světě není nic krásného a důležitého,“ pravil Bruno.

„Není na světě ničeho mimo neštěstí,“ pravil Alvín.

Však očekávaníplná touha po práci, po dlouhých, lenošných týdnech doma, horečka píle, zdála se Brunovi tentokráte nesmyslnou a klamnou. Dráždilo ho to. „O kolik jsme dále než minulého roku?“ tázal se. „Čemu se ještě budeme učit? I když hrajeme různé hry, netěší mě to již. Chorály a preludie, mše, kantáty, i ty od pana Opprechta, zdají se mi hlučné a prázdné a nudné. Nemohu se často ani poslouchati, musím se vší silou nutiti, abych jezdil prsty dále po klávesách. Nevím, co to jest. Umění! Ach, zdá se mi to tak nafouklým, dutým slovem! Když si lidé vzájemně namlouvají, že to pro ně má takový význam, jest to snad podfuk!“ Jak něco takového může člověku působiti starosti? myslil si Alvín. Jemu bylo docela jinak, tak tupě a beznadějně bolestně kolem srdce. Jeho lidé se o prázdninách k němu chovali podivně: ukryli ho, když přicházela návštěva a k procházkám mu najali cizího člověka! Styděli se za něho!

„Říkáme, že mládí zří vše nádherněji než tomu jest ve skutečnosti,“ vysmíval se Bruno, „já – co budu pociťovat později, když již nyní nechápu, že všichni vydrží tak dlouho žítí, až to dále nejde, a pak se to mnohým zdá ještě krátké!“

Alvín měl hlavu příliš na stranu a silně odfukoval. Jak toužil zpět do ústavu! A nyní i zde byli všickni smutni! Franci, poněkud

churavá, tichá až k zneklidnění a ke všemu lhostejná; a nyní dokonce i Bruno!

„Lidé jsou malí,“ huboval Bruno, „nesnesou pravdy, že ta trocha jídla, pití, spánku není nic, musí s důležitostí tisíce zákazů a nařízení a kulturou a budoucností lidstva navzájem si namlouvati, že se z toho kdoví kolik dá vytlouci!“

Doma, u stolu jednou, vzpomínal si Alvín nyní, seděl za přestávky obráceně a hrál prsty po ladných řezbách židle – snad ho dvakrát volali a neslyšel – tu matka náhle propukla v pláč a vyběhla z pokoje. Od toho dne také nejedl s ostatními, nýbrž sám ve svém pokoji. – Hrozné bylo: posílali mu vždy dobré věci, jeho oblíbená jídla, mnohá, která připravovali jen k vůli němu. Často si předsevzal, že se ničeho nedotkne, že jednoduše zemře hladem. A přece vždy jedl, snědl vše; mnohdy, když se ho tázali, zda chce ještě, pravil: Ano.

„Že se to ještě člověku vyplatí, že se hne z místa, kde právě sedí nebo stojí!“ pravil Bruno.

Na svých ramenou nesli večerem stále ještě dusný vzduch po dlouhém, horkém dnu. Všude v křoví, v trávě, byl ruch. Míjeli-li ořech nebo jabloň, praskalo a šumělo ve větvích jejich tajemství. Vždy mohutně zašuměla některá koruna a na trávu a kamení přšelo deštěm tvrdých plodů v nepravidelném víru bubnujících, a lehce, se spěchem letěl po cestách a po záhonech smích a šuškáni. Bylo přísně zakázáno trhati ovoce; k vůli nebezpečí, ačkoliv nikdy lezec ani strom neutrpěli vážné škody a zákaz pro oba zvyšoval jen nebezpečí.

Tu se Alvín zastavil. I Bruno již chvíli naslouchal. Náhle kolem nich visela tkáň, síť nejněžnější, znící vůně, pohybující se ve větru. Z daleka, snad se shora visely hedvábné nitky; rozdělovaly se, plynuly vzduchem jemnými liniemi a pak opět měkce splývaly.

„Hudba! Ale jaké nástroje a jaké kusy?“

Spěchali domů: Tak pozdě večer ještě návštěva? – Ale znělo to odjinud, z větší dálky. Bez rozmyšlení kráčeli dále kolem domu do zahrady napřed, kam chovanci nesměli, poněvadž tam bylo vidět z ulice

a oni tak tvořili přitažlivost všeobecné zvědavosti. To bylo království ředitelské rodiny. Zde sedali za letních večerů s hosty pozdě do noci. Doufali, že zde dnes nikoho nebude! Čarovný koncert, který byl při každém kroku zvuknější a zřetelnější, příliš lákal!

Nebylo to pro Bruna lehké táhnouti přítele mezi mnoha malými ozdobnými záhony křížem krážem po neznámých a úzkých pěšinách východu. Tóny zde byly úplně jasné a souvislé a Alvín nevěděl, kam by nohu položil. „Najdeš opět cestu nazpět?“ tázal se, ale nebyl by se vrátil za žádných okolností. S hlavou, nakloněnou kupředu, rukama šermujícima do taktu dal se vléci, klopýtal, uhodil čelem do stromu, převrhl lavici a jednou docela upadl, když Bruno mezi ostatními křovisky musil dávatí pozor také na sebe. To však nezkazilo Alvínovi radost. Bzučel si melodie, při něžném pianu naklonil hlavu a zvedl ji jako v rozpustilosti, když nasadilo divoce allegro.

Marně hledal Bruno východ, ale konečně se spokojil tím, že vlezl s přítelem na jednom místě za mřížovým plotem za keř a vstrčil hlavu mezi tyče, aby mohl dobře naslouchati.

Přicházelo to z velké výšky a vznášelo se to volně na určitém místě ve vzduchu, zdálo se klesati a stoupati – záhadný zázrak! – Nyní to byl jistě klavír, i když nesrovnatelný s tím, na němž denně cvičili. Nebo to byl kus, umělec, čím vlnil se život plný pohybu, život tisíců hlasů a postav, rozhovorů a událostí, čarovně nepochopitelný a vtíravý, tak, že by se mohla k tomu podložití slova?

„E-moll, tříčtvrteční takt,“ pravil Alvín.

Bruno se zhroutil v sebe. Znázornění zničilo kouzlo. Nebylo žádné souvislosti mezi tím, co znali a touto hudbou; nemělo žádné býti!

Vzadu, kdesi daleko zvonili ke spánku. Již devět hodin! – Nestarali se o to! –

Pozdě, snad nedaleko před půlnocí, protáhla se přestávka po jednom kuse tak, že nad ní nemohlo zvítěziti ani sebe trpělivější čekání. Koncert skončil. Se ztuhlymi a pokřivenými údy ze zkrouceného

postoje, vznášeli se blaženě neznámou krajinou přibližným směrem zpět, a vůbec se neulekli nad svými, daleko do noci znícími kroky.

Uvnitř ještě je ani nepohřešili. Na dospělé se nebralo při spaní tak přísné měřítko. Ale jak se dostanou nyní do domu? – Ach, nebyli by si z toho nic dělali, blouditi v objetí celou noc zahradou, vyvolávati si z paměti melodie, vzájemně si je doplňovati, vyvolávati figury podle jejich rytmu, tiše zpívati a vychutnati vnitřní zvuky v pohybu všech údů.

Bruno pátral, zda nezůstalo otevřeno nějaké okno v přízemí. Ano, když se spolehli na Kalkovo lajdáctví, nikdy se nikdo nepře počítal! Lezl napřed a když již byl jednou uvnitř, vtáhl tam přítele, chopiv ho za ruce.

Ve dnech po této události plížil se Alvín beze slova kolem zdí a postával v koutech, pohybuje všemi údy ve střídavých rytmech. Dovedl již celé melodie, a řadil vedle sebe celé písně a kusy vět, a nezadržitelně dále, dále pátral ve své paměti po zakrytých místech a každý nález byl pro něho malou slavností.

Bruna znepokojovalo opět něco jiného: nehrála to vždy jedna a táž osoba. Bylo jich několik a ponejvíce dívky. I Albín s tím souhlasil. Tedy velká společnost! Ale docela intimní, neboť nikdy nezazněl potlesk. Mnoho těch písní zpívaly dílem hlasy skvělé dokonalosti a volnosti, hned velké umělkyně, dílem krásné, ale jistě neškolené hlasy, jež se od prvých velmi odrážely. A právě z těch ho jeden tak uchvátil. Když zpíval rychle, byl to zpěv ptáka, pomalu, byla to flétna, snad jen ne tak jistý a pravidelný. Tón byl ladný, docela malý a kulatý, jako by to záviselo na tvaru úst. Jaká byla její povaha? Veselá, hlučná nebo něžná a melancholická? – Jak by se dalo vyzvědět, kdo bydlí tam naproti? Místo za léta vzrostlo a ústav již dávno ležel uprostřed dlouhé, vilové třídy. Posledního jara bylo i řepné pole naproti ústavu proměněno ve vilu se zahradou.

„Snad jest na blízku hostinec a slavila se tam právě selská veselka a to vás uvedlo ve vytržení,“ pravila Franci, když jí Alvín o tom

vyprávěl. Chtěla ho právě „postaviti zase na zem“ jak říkala. Přehrával jí dlouhé, vážné zlomky.

„Jedno jsi ty,“ pravil, „jde to také v G-dur. (Tvrdil, že ona chodí v G-dur.) A uvnitř přichází rozhovor mezi námi oběma, ale na to si právě nemohu a nemohu vzpomenouti. Přemýšlel jsem o tom celou noc!“ A zmučen naklonil hlavu kupředu, naslouchal, chvěje se napětím po celém těle, jako by to musil přece někde vynutiti. A tentokráte ho Franci „nepostavila opět na zem!“

„G-dur kus byla Beethovenova sonáta,“ poznal to Alex, jehož neúprosný otec nutil i ke hře na klavír, poněvadž jednou takový učitelský hladolet tvrdil, že má docela hezký talent.

Franci se také od Alexe dozvěděla, že vila naproti patří bývalé slavné operní pěvkyni, slečně šlechtičně Krössové, která nyní jen vyučovala a své žáky častěji shromažďovala u sebe na večírcích.

„Proč i my se neučíme takovým kusům?“ tázal se Alvín smutně, beznadějně, aniž si chtěl stěžovati. (Hráli neustále salonní hudbu: Thalberga, Smitha. Opprecht pokládal jediné varhany za hudbu. Klavír, to bylo něco pro lidi: efekt, světáctví.)

„Poněvadž nic takového nesvedete!“ vyjel si na něho Alex a smál se rozčilen, jako by výčitka platila jemu. –

„Nu, zda ty to svedeš?“ myslil si Alvín, ale mlčel. – –

Po několika večerech marného čekání v zahrádce před domem dovedl jednou Alvín pln rozčilení Bruna dolů, poněvadž se sám neodvážil na obtížnou cestu. Ale ředitel je překvapil a zahnal je zpět. Není nemožné, že Alex cosi doma naznačil, neboť Kapetan řekl ve své bouřlivé řeči o třitisíckrátě zakázaném vstupu na tyto cesty, všelicos, jinak ne úplně srozumitelného, (potěšitelně) rozhořčeného o nastávajících předpisech a výnosech pánů chovanců, o novém učebním plánu, který snad budou míti brzy vypracován, aby se představení mohli pak podle něho řídit.“

A o den později podrobil profesor Görnitz Bruna přísnému výslechu: Kdo mu nasadil tyto vysokomyslné myšlenky? Aby nepoznal

zločin proti domu a sobě samému, že zde z něho hledí vykřesati to nejlepší, nejvyšší, vše, co jen bylo v lidské moci! Chtěl se snad státi virtuosem, skladatelem? Ano, na něho svět čeká!

Bruno nevěděl, co by řekl. Ztrnule stál mezi lavicemi před mužem, sedícím na jednom pultě. Byl by mohl hovořiti s kýmkoliv. Ano, ale nebyl to jeho otec? Cítil pronikavě, že by ve svém stáří měl již věděti lepší věci, než státi zde jako žák ve škole.

Již dávno se odcizil otci, při jeho návštěvách v ústavě s ním vůbec nehovořil nebo jen letmo, otec večerel v bytě ředitelově a Bruno v jídelně mezi svými druhy, jako by vůbec k sobě nepatřili. V létě zněl často otcův smích radostným hlaholem večerní společnosti v zahrádce u stolu k otevřeným oknům pracoven a ložnic. Bruno nechápal, že mnozí chovanci myslili, že by mohl býti na to hrdý a že také hrdý jest.

„Ano, co jsem to chtěl?“ chtěl se Bruno užasle tázati, „nevěděl jsem ani přesně, že mi tu bylo ukřivděno. Teprve nyní jest mi to jasné a jisté.“ Ale řekl jen: „Nemyslili jsme na povolání a podrobné věci. Těšilo nás to jen.“ A trpce rozhodnut si předsevzal, že Kapetan ani otec nemají míti s jeho budoucností žádných starostí.

To byla jejich poslední řádná rozmluva, ačkoliv ještě dlouho žili v témže městě. Na rozhovoru to nebylo ani pozorovati, nebyl ani slavnostní a ani důležitý. Z profesora Görnitze se stal pravý starý mládenec. Co ho nějak tížilo a netýkalo se přímo jeho osoby, to ho obtěžovalo.

Alvína by bylo hluboce zranilo zamezení sotva odkrytého, prvního štěstí, kdyby nebylo stále více zaměstnalo jeho mysl, vůli a veškerá přání a naděje zvláštní onemocnění Francino a změna celé její bytosti, kterou choroba způsobila.

Jednou vlekl s sebou Bruna, šeptaje mu se slzami v očích do ložnice, ve dne to nejopuštěnějšího místečka: „Poslyš, ona teď se mnou mluví docela jinak! Nevěříš tomu? Mohu ti to dokázat. Včera mě prosila,

abych popsal tu G-dur sonátu, pokud jsem si ji zapamatoval; víš, kterou? Chce se jí naučiti. Nu, co tomu říkáš? – A Alexe nyní odbývá, že se budeš diviti! Posledně, myslím, se pohádali, neboť když odcházel, pravila s ulehčením: „Ten si to dá ted’ zajít, aby pořád lezl sem nahoru!“

„Ptal ses proč?“

„Blázníš? Přece se nemohu pouštět do takové věci!“

„Nevím, ale –“

„Ovšem, vždy něco nevíš!“ Alvín se zlobil, nahýbal se velmi na stranu a odcházel velice dotčen.

„Nu, nemoc změní mnohé lidi i bez zvláštních příčin.“ Bruno chtěl opět věc napravit.

Ale Alvín se nevracel, pokládal to snad ještě za větší urážku.

„Co jest to za nemoc?“ tázali se četní v ústavě a nikdo neodpovídal, nikdo toho nevěděl. Silné selské děvče neprodlelo ani jedinou noc na loži, od té doby, co byla v ústavě a nyní se s ní jednalo jako s princeznou. Musila pít železité víno a nějaký hořký lék. Slečna jí to úzkostlivě připomínala každou hodinu. Při obědě přicházel častěji ředitel a domlouval jí, aby mnoho jedla. Při tom chodila a pracovala jako vždy, jen trochu pomlkla. Jednou při společné chůzi ke snídani omdlela na schodech uprostřed svých přítelkyň. Odesli ji do ložnice, omyli ji octem a za chvílečku procházela se svěží a veselá jako vždy mezi ostatními. Vtipkovalo se o nemoci, jež byla tak pohodlná a přinášela lepší jídlo a úlevu od mnohé vyučovací hodiny, místo níž, když bylo krásné počasí, byla poslána do zahrady.

Náhle ustaly všechny řeči: závist, výsměch, politování. Věc se zahánila v tajuplné mlčení. Šeptalo se, rozpačitě se jí vyhýbali a nikdo by přece nemohl udati proč. Vědělo se jen, že byla na minutu propuštěna služka, poněvadž pronesla před Francínými družkami nevhodný

žert; vyprávěla, že učitelka zavolala jednou Franci do pokoje a obě po nekonečné rozmluvě přišly velmi pozdě k večeři v téměř slavnostním rozčilení. A pak že kolovaly pověsti o tajné, velmi pohnuté poradě učitelského sboru, kde nikdo to nechtěl uznati právě za svoji povinnost, aby učinil řediteli hlášení. Před Alvínem se plížila mučivá mlhavá úzkost, neustále se měnící postavy. Příšerné bylo: při všem tom jí bylo vlastně dobře, jak říkala. Měl představy o proměnění v umírání; poznenáhlem uvolnění od tíže hmoty, oddělení Franci od těla, jež zde vydávalo jistě poslední trochu své síly. Bruno neměl nazbyt pozornosti pro tuto věc, jež se přihodila Albínovi. Zkoušel okna všech dosažitelných místností, odkud by se nejlépe dalo naslouchati hudbě z protějška. Chtěl si koupiti naslouchátko. Ale vrátný – snad se mu zdálo tak nesrozumitelné přání podezřelé – to briskně odmítl, ačkoliv ten chlap za daleko méně pašoval do ústavu daleko nebezpečnější věci jako likéry, salámy, noviny a moderní knihy.

Bruno se v poslední době setkal na nejrůznějších místech s takovou nedůvěrou, jakož i se zvláštním způsobem pozornosti. Zdálo se mu, jako by, když šel kolem tajnústkářů, uslyšel své jméno a jméno Francino jmenovati jedním dechem, ale nestaral se o to. A ani ho nepřekvapilo, když slečna Klára, švadlena, Francina důvěrnice mu podstrčila lístek, jímž ho dívka důtklivě prosila, aby po večeři přišel do krejčovny, kde by je nikdo nemohl překvapiti a vyslechnouti; má s ním mluvití cosi důležitého. Myslíl, že se jedná o Alvína, a tím více, když výslovně bylo poznamenáno, aby Alvínovi o tom ničeho neříkal.

Ale večer, když zvonili právě k večeři a on na dokončení svých denních, vyhledávacích pochůzek procházel knihovnu, zajásal sem z protějška sopránový trylek. Přiskočil k otevřenému oknu, ale píseň skončila, jen klavírní doprovod dozníval krátkou dohrou. Zůstal státi. Ať přijde pozdě! Naproti nastala malá přestávka. Jen dole na rozměklé půdě pleskal déšť.

Pak uvnitř při večeři uvažoval o mimořádně příhodné příležitosti a rychle jedl, jen aby nemusil čekati jako všichni, až se pomodlí

modlitbu díků. Za deště nebude nikdo od Kapetanů v zahrádce, ani se nebude dívat z okna, – a jeho předsevzetí bylo pevné. Nevěděl vlastně, co chtěl tam naproti u cizích lidí; snad ho jen lákalo ono těžké, téměř neproveditelné onoho dobrodružství, nebo snad skutečně možná pohádková naděje o královské příznavkyni – ? Ne, tak hloupý nebyl!

Mřížová brána v zahrádce nebyla ve dne zavřena, to věděl. Za deště nebude také na ulici mnoho lidí a on chtěl již své chování zaříditi tak, aby se nestal nápadným.

Plížil se již po schodech dolů do zahrady – již to nebylo dovoleno. Ve spěchu šel bez klobouku a převlečnicku. Po této příhodě nechápal, jak mohl zapomenouti na toto nejdůležitější opatrnostní opatření.

Děšť zatím povolil, jen osvěžujícími kapkami skrápěl jeho vlasy a tváře. Pomalu, velkým obloukem, našlapoval špičkami na blátivou, jílovou půdu a polekal se, když s hlukem plácl do nějaké louže. Ulice však zdála se býti liduprázdná. Široko daleko nebylo slyšeti kroků. Jen okap šuměl široce a zvyšoval dojem deště.

Hra na klavír, nyní pochod, jistě čtyřručně hraný, vedl ho až ke zdi, kde však ještě nezněl bezprostředně nad ním. Tedy také zde u zahrádky před domem. Po celou nekonečnou vteřinu tápal podle ní. Nyní to měl: Mřížová vrata! Ohmatával je. Klika se dala lehce stisknouti ale neskřípala! Měl by si dovoliti zazvoniti? Co by řekl, studoval již celou cestu. Vrata byla na straně ozdobena vypuklými girlandami a mezi nimi byly roztroušeny hlavičky. Nikde nemohl nalézt knoflík zvonku. Musil odejít. Nemohl přece státi jako žebrák u branky až by někdo prošel! Pokoušel se vstrčiti nohy mezi mříže. Ano, byly to tyčky v pravidelných mezerách, po nichž se dalo opatrně stoupati jako po kolmo stojícím žebříku.

Mříž nebyla vysoká, ale končila přímo špicemi kopí. Na okamžik se polekaně zarazil – kdyby ho tak našli v tomto postavení! Zde nebylo času k přemýšlení: zpět nebo kupředu! Chopil se tyčí pod špičkami a vši silou se přehoupl na druhou stranu – zde hrály hlavní roli paže; poklesnou-li, narazí hlavou do špiček. Nakonec musil pak osvoboditi

i napolo vymknuté ruce, na okamžik se spustil v prázdném prostoru, tu se nohy na druhé straně zaklesly a ruce objaly hranaté železo. Tři příčky a stanul na zemi, právě tak měkké a blátivé jako na ulici.

Jak vše to šlo rychle! Pochod ještě neskončil. Ale jak se nyní dostati do domu? Kdyby šel přímo přes trávu a záhony, mohl by způsobiti škodu. Kráčel kupředu dosti rychle, ale přece opatrně a doufal, že najde cestu přímou a vydlážděnou kamenem. Narazil holenní kostí na tvrdou hranu. Proklatě! Ale téměř současně zpozoroval: bylo zde zařízení vymyšlené přímo pro něho! Vedle sebe ležela vyvýšená prkna přes bláto, jistě to bylo zřízeno pro hosty! Zajisté vedl můstek ke správným dveřím! Vstoupil se smíchem naň; bylo mu, jako by i on byl pozván touto vlídností. Jeho kroky na volně a vysoko ležících prknech zněly dutě, téměř hlučně. Ale to ho jen pohánělo kupředu.

Se schodů, jimiž můstek končil, vstoupil otevřenými dveřmi do chodby.

Kdo si nesl kolem mísy s teplými pokrmy. Bylo to slyšeti podle způsobu chůze i cítiti se to dalo. Cítil, že ho měří pohledy.

„Jděte jen do kuchyně!“ pravila dívka a odpěchala.

Zde na každý způsob nejsou nevlídní k žebrákům. Sledoval kroky, které na štěstí nevedly daleko.

Dveře však zapadly za dívkou, když jich téměř dosáhl. Ustoupil stranou pro případ, kdyby se opět otevřely a čekal chvíli, aby se mohl orientovati. Uvnitř neprovozovali nyní více hudbu, sedali si jistě ke stolu, bylo slyšeti všeobecné šoupání židlemi a volný rozhovor. To bude překvapení! Smál se, ale jeho jistota poklesla, záhadné přesvědčení, že není vyloučen nepřijemný konec podniku. Dveře se opět neotevřely. Pravděpodobně děvče obsluhovalo uvnitř. Náhle – snad uslyšel za sebou kroky a chtěl se stavěti, jako by teprve nyní přistoupil ke dveřím – vztáhl ruku na kliku, stiskl a stanul v salonu.

K jeho úžasu trval hluk a změř hlasů a chřestění příborů ještě celou vteřinu. Snad ho hned neviděli. Nevěděl také, že paní domu dala dívce znamení. Nedaleko sebe uslyšel poněkud drsný hlas, který opět

poznal, aniž by mu rozuměl. Vyjádřil mu svůj nepříjemný pocit, že nešel do kuchyně.

„Řekněte slečně šlechtičně Krössové,“ šeptal tajuplně a podával ji svoji největší bankovku, „že mám pro ni důležitý návrh.“

Děvče chvíli pohlíželo na něho a na papír a šlo.

Zmocnil se ho trapný neklid: Co se nyní dělo? Stál zde a nemohl toho uhodnouti! Snad ho viděla slečna Krössová, pokynula mu, aby přistoupil k ní blíže, nebo aby s ní odešel do vedlejšího pokoje a všichni na něho s údivem pohlíželi, že se nehýbá s místa. Cítil pálení jejich pohledy, stál zde bezradně jako ve výkladu a na celém těle cítil bodání sta jemných jehel.

Ale vůbec tak to nebylo. Dáma přišla k němu; „Máte něco pro mě, mladý muži?“

Polekal se při prvních slabikách. Zarazila se. „Ano, promiňte, jest to podivný návrh. Jeden učeník umění, vynikající talent - -.“ Chtěl mluvit o Alvínovi.

„Slyšte předem,“ plný hluboký hlas zněl, co slovo to rozkaz, ale bez ostrosti. „Kdo jste? Nevypadáte vůbec jako posel.“ Bruno váhal. „A proč nemáte při tom dešti ani klobouku?“

„Nepřicházím z daleka,“ začal tiše a byl velmi bledý, když uslyšel svůj hlas v nyní úplně tichém salonu. Dlaní si pohladil mokrý, blátem potřísněný kabát. Zapomněl na to! Jak musil zde působiti v takovém obleku?

Slečna se však smála tak vesele, tak jímavě jeho rozpačitosti, že opět mu plyně napadlo i s podrobnostmi vše, co si připravil pro tento okamžik. „Mé jméno Bruno Görnitz, jsem chovanec slepeckého ústavu naproti...“

Dáma ho více nepřerušovala, jen ho vzala za ruku a odvedla hlouběji do pokoje. Všichni opustili svá místa a obklopili ho. A když skutečnost opakovala jeho přání snivou, hravou fantasií skutečně přesně, uchvátla ho lehkost, vynesla ho s tím kouskem země pod nohama do říše nádherné volnosti bez klišu a hřebíku, bez vzpomínek a pohledu

do budoucna, kde vysvobozen od souvislosti vál dokonalý okamžik druhému.

A musil mluvit dále, nutilo ho tomu ticho kolem, i ssající prázdný prostor. Každé promluvené slovo zapadlo, zmizelo v propasti, více se nedalo vynést na povrch. Mysлил neustále jen na přicházející, zachytil se toho jako zábradlí; ostatní pak vystoupí již z jeho nitra.

Vyprávěl o večeru, kdy jemu a jeho příteli hudba odsud po prvé se jim otevřela jako zázračná brána do nového světa – že jeho přítel, který se neodvážil této cesty, ho pověřil – To byla lež; Alvin nevěděl ničeho o tomto šíleném plánu; byl by býval jistě chtěl jít s sebou a to bylo při jeho neobratnosti nemožné!

„Ano, ale jak jste se sem dostal?“ tázal se náhle dívčí hlas a byl by přísahal, že to byl ten, který při zpěvu zněl tak mile a kulatě, jako kdyby byli vycvičili v konservatoři ptáka. A tím padla tíže těžkého mlčení.

Popsal vše. Zvláště při vyprávění o přelézání mřížových vrat, přerušoval ho úžas, pohnutí a, ačkoliv stál zde bez úrazu, napětí a úzkost. To zahrnovalo poslední stopu strašidelného, dostižného světa druhých, cizích. Byli opět poněkud směšní; musil je poučiti o samozřejmém.

A když rozpustile líčil objev prkenné cesty, „pro něho cesta boží, již nebylo konečně bráti jen obrazně“, zatlačil hřmící smích všech sentimentality sensace i pro druhé významnou do pozadí a mnohé dobré srdce ucítilo spadnouti se sebe kámen.

„To jest publikum,“ mínila slečna Krössová s úsměvem, „to jest hořečka nadšení.“

„Nevím, zda jsme se měli tomu smáti,“ pravila mu dívka přemítavě, „kdo z nás by byl s to tak nejjistě pro krásu obětovati život tak přímo a bez rozpaků?“

„Nemyslíte, že to není neslušné, nechati ho zde tak dlouho státi a mluvit?“ tázal se s přehnaně dětským podivem věčně se smějící, poněkud umělkovaně afektovaný hlas, který nazývali slečnou Kritšovou.

Brunovi bylo trapné posaditi se mezi ostatní tak špinavý, mokrý a roztrhaný. Slečna Krössová to zpozorovala. „Ne, nejdříve změni svou podobu.“ A předala ho jinochovi, kterého doprovázela až do předsíně, šeptajíc mu pokyny.

Beze slova, úzkostně svíraje jeho rámě, vedl Bruna po schodech do chladného, měkkého pokojíku, plného jemného kouře cigaret, kde se zdálo vše býti vypořádáno, stůl, stěna i vzduch.

Položil něžně pod Brunovy ruce na křeslo šat a prádlo, vonící konvalinkami. „Teta míní, že jsme asi těže velikosti – umíte se sám převléknout?“

Byl to něžný, vysoký tenor, jako hedvábí, téměř neznatelně vibrující. Básník, myslil si Bruno a byl potom velmi zklamán, když slyšel, že to byl inženýr, který snil jen o novém způsobu prakticky zařízených domů a bytů.

„Ne, jak jest hezký!“ volala slečna Kritšová, když Bruno opět vstoupil do sálu. A dívky ho obklopily a otáčely jím sem a tam. Šat byl poněkud úzký a krátký, ale právě to všem působilo žert.

„Hodí se k tomu romantickému dobrodružství,“ pravili.

Pro Bruna prostřeli dodatečně a zatím opět provozovali hudbu. Podivná muka: jísti rybu, pečení a potom mlstoty, zatím co nejnáděrněji bouřily v jeho nitru jásos i smutek, chvějící se pochyby lásky a nenávisti! Kdo ví, z kterého okna se nyní vyklání Alván, aby chytal jednotlivé melodie!

A Bruno opět nepocítil štěstí jako zvláštní vyznamenání; patřilo mu to, ó, dosáhl by ještě více.

V řídkých přestávkách tleskaly malé hloučky v rozích, u oken, okolo klavíru, u buffetu, a Bruno – volali ho zde i tam – musil se sám pohybovati v cizí místnosti mezi nimi. Titíž, kteří ho právě obdivovali, že dovede sám jísti, očekávali nyní od něho úplně samozřejmě věci mnohem podivuhodnější. Nevedli ho také ke klavíru, když byl vyzván ke hře.

A v něm, když to dospělo až na hranice možnosti, probudila se vášně, je přetrufnouti. Byl hybnější než druzí, promluvil sem a tam slůvko s tím či oním člověkem, napjatě dával pozor na různost mnoha cizích hlasů, a přece se mu dvakrát stalo, že, když chtěl omamovati svou jistotou, kohosi oslovil jménem a zmýlil se. Nastalo mučivé, krátké ticho a jeho obličej spěšně se polil blamující, dětskou červení, jako by jeho neštěstí bylo příhanou.

Slečna, která mu již při jídle podala nenuceně číši vína, zapředla ho do hovoru o jeho budoucnosti a zatáhla jej do okenního výklenku. Dlouho ho tam pozdržela a pak i po celý večer setrvala téměř nepřetržitě po jeho boku. Tázala se ho po matce, sestřích a poněvadž hovořil o domově a lásce poněkud chladně a beznadějně, horovala o tom, jak to musí býti krásné, připravovati štěstí jiným, a že takoví jsou člověku velmi potřebnými!

„Od ní si nedávejte raditi!“ pravil Vogel z konservatoře, jda kolem. „Neví si sama rady!“

Bruno z přiléhavých žertů zpozoroval, že mnozí ze společnosti se hněvali na jemnou dívku, jménem Vilma Zehsemová, poněvadž odmítla dobré angažmá, aby mohla ošetřovati svého churavého otce a vésti domácnost pro své sourozence.

„K tomu si vezmeme lidi!“ pravila Lizzi Geiková, slečna s kulatým hláskem. „Někde také začíná povinnost k sobě samému.“

S Lizzi Geikovou mluvil Bruno nejraději. Tak rád slyšel zvuk jejího hlasu. Její slovo, způsob myšlení, nebyly ovšem tak veselé. Od první věty obklopila každou její vážnost smutná, věčná, téměř vědecká důkladnost, i když se jednalo o věc nejněžnější.

Když byl Bruno vyzván ke hře, musila jako všichni zpozorovati, že, sám trýzněn nedostatky své školy, zde mezi naprosto dokonalými přednesy ještě dřevěněji a ošklivěji odklepával svou nechutnou operní směs, než by byl musil. Ale od ní neuslyšel žádného šetrného, vlídného slova, ani hlásku obdivu, pohnutí, soucitu. Nerozehrála se ani všeobecným pobouřením nad nesvědomitým zanedbáváním

nejušlechtlejšího nadání, jež bylo životní otázkou těch již tak přírodou odstrčených. „Nedá se lehce zjistiti,“ pravila, „zda jejich minimální výkony pocházejí jen ze špatné vyučovací metody.“

Důkladně mu vyložila chyby jeho prstokladu a držení ruky, ukázala mu cvičení, bojující proti nešvarům, vysvětlila mu smysl a prostředky kultury úhozu, moderní techniky, pověděla mu celou malou řadu klavírních kusů, jež si měl opsati a jim se naučiti.

Vděčně kvitoval její odmítavou, chladnou ostrost, s níž se vložila do toho, když se ho příliš vyptávali po zajímavých podrobnostech jeho výchovy, příčině oslepnutí a po různých domnělých zvláštnostech jeho citového světa, na příklad po možnosti vyjádření barev tóny nebo docela hmatem. Toto ponejvíce vycházelo z rozpustilého kroužku kolem slečny Kritšové, jejíž nevyčerpatelná, nakažlivá veselost jen s námahou bez malé příhody vydržela ticho při vážné hudbě. Tomuto kruhu byla podivuhodně blízká sentimentalita a bolestná sensace. Kdosi se jednou tázal, zda Bruno snad pozná lidi z určité vzdálenosti podle čichu.

„Přijde na to,“ odsekl Bruno s úsměvem a všichni tleskali v pochvalu.

Konečně se začali někteří loučiti a Bruno si pospíšil, aby nebyl poslední.

Když Erich z Krössů ho vedl opět pro jeho zatím usušené a vyčištěné šaty, tázal se Bruna naléhavě, téměř s prosbou, co soudí o Lizzi Geikové. Bylo to psychologicky zajímavé, poněvadž Bruno nestojí pod vlivem její krásy a pro něho to má zvláštní, osobní význam, dodal s omluvou. Bruno není nijak zaujat, jest na věci nezúčastněn; jeho jistě vysoce vyvinutý instinkt, nezkalený praktickými ohledy – –

Skutečně s velikým napětím očekával Brunovu váhavou, nejistou odpověď a vyprávěl mu, že ona s vyslovenou nechutí k divadlu se stane zpěvačkou. Vypočítala si vše chladně jako nejlepší možnost jak vybřednouti ze svých, malých, stísněných poměrů. S hrdinskou strážlivostí rozdupala svou přirozenost; s nadlidskou obětavostí všeho

bezděčného odhazuje nastávající štěstí a bojuje v oslepení s křečovitým vypětím všech sil o život, který se musí stát nepřetržitou trýzní. Jak ho jeho slova pobouřila! Podepřel se, chvěje se u stolu, snad se opíral o opěradlo židle nakloněn kupředu a vůbec nepozoroval, že Bruno byl již oblečen.

Dole našli všecky, při vážné a horlivé poradě, jak co nejrychleji a nejdůkladněji by se dalo pomoci Brunovi a jeho příteli. Chtěli jít k řediteli, řádně mu říci své mínění a uveřejniti skandální poměry v novinách a žádati o vyšetření nadřízenými úřady!

Vilma Zehsemová varovala před nebezpečími, která by hrozila oběma mladým přátelům více než možný výsledek. Lizzi při tomto nesmyslu nepronesla ani slova. Vyzvala Bruna, aby slečně z Krössů nejdříve předložil své plány do budoucna a svého přítele a řekl, co by se mohlo podle jeho mínění pro ně učiniti.

Bruno nemohl přece doznati, že o tom vlastně ještě nikdy nepřemýšlel. Aby nezklamal jejich očekávání, pravil, jak rád by šel na universitu, stal se rád hudebním kritikem, docentem nebo jinak něčím velkým...

„Ach co, hlavní věcí jest se uživiti!“ přetrhla Geiková pásmo snů, „hospodářská rovnováha není bezvýznamný cíl! Duševní jest mu častěji podřízeno než opačně!“ A napadla ho pevnými argumenty a výpočty a za pevnou vyhlídku pokládala jen místa varhaníků a vyučování hudbě, a i zde nezmenšila obtíže a vážné pochyby, takže i on na konec počítal i s klavírem a obchod s klavíry shledal téměř lákavým jako konečný cíl.

Velmi málo dbali Alvínových skladatelských pokusů, od jejichž nadšeného líčení si sliboval zvláštní dojem. Ale přece se hlásilo několik lidí, kteří je chtěli převést v notové písmo vidoucích a instrumentovati je pro orchestr.

„Má-li to nějakou cenu,“ pravila Geiková s blahodárnou nemilosrdností, „má-li to nějakou cenu, dá se opravdu uskutečniti veřejně předvedení.“

Slečně z Krössů se zdálo důležitým zainteresovati pro jinochy vhodné osobnosti.

A otevřel se šumící, velký svět: počítalo se s proslulými jmény uměleckého světa jako jejich učiteli, s vysokými obnosy jako prostředními výkony mecenášů, veličinami vysoké šlechty, finančního světa, kteří byli zařazeni jako dobří známí podle jejich důležitosti a spolehlivosti, a již byly určeny některé příští dny pro vhodné akce.

Lizzi Geiková sama nepřevzala žádné jí navrhnuté cesty nebo práce. Neměla na nic kdy. Ale jediná myslila na to, že by nemohl poslati žádného dopisu z ústavu, aby někoho do věci nezasvětil. Proto mu nadiktovala svoji adresu.

Nyní se jednalo o to, jak by se měl Bruno vrátiti do ústavu. Kritšová navrhla, aby jim předvedl přezení zahradní brány. Několik jich úzkostně protestovalo. Vilma Zehsemová se styděla, a dotkla se Brunova ramene šeptajíc slova omluvy, jimž nebylo v hluku rozuměti. Kritšová chtěla přinésti ještě žebřík a vůbec vymýšlela různé vesele romantické věci.

Bruno tajuplně tvrdil, že jedna služebná na něho drží, potřebuje jen zaklepati na okno.

„To není pravda!“ pravila Vilma Zehsemová. Ale na jeho mužné, opětné, na konec poněkud neochotné prosby propustili ho s mnoha požehnáním, a provázeli ho s radostnou slavnostností až před bránu.

Bruno zašel za zahradní zed' ústavu, aby ho nemohli pozorovali.

Ale nemohl se vyšplhati po rovné a hladké zdi. Musil místu, kde za kuželníkem přes zed' visela tlustá větev ořechu. Výšku zdi odhadoval tak něco přes dva metry. Rozběhl se, a skočil se vzpaženýma rukama, ale stihl jen několik listů a padl na zem. Na štěstí byla země změklá stálým deštěm. Skočil po druhé, po třetí. Působilo to žert jeho nálade po víně; veškerá námaha byla pro něho malá!

Konečně se zachytil silné, téměř vodorovné větve, vytáhl nohy nahoru, a přehoupl se přes okraj zdi na střechu kuželníku. Zde stál

chvilku, vysoko, volný ve vanoucím větru; chladilo to tak krásně! Již dávno přestalo pršet.

Slézt po tyčích, držících střechu a pohodlně se bloumati zahradou bylo jedinou rozkoší. Na jedné straně domu našel v přízemí téměř otevřená všechna okna, vedoucí na chodbu. Jistě to udělal Alvín, když ho večer pohřešil.

Pomalou, téměř neslyšně plížil se po schodech nahoru. – Ale co to bylo? – Se shora se ozýval zvláštní hluk, divoký zmatek rozčilených hlasů! Vytáhl hodinky. Snil? Byl opilý? Nevěděl, co se míní tímto stavem. Pil mnoho a různé nápoje – ale ještě neexistovaly akustické klamy jako optické? Fatamorgana sluchu? Vystoupil výše; hluk se zesiloval. Nyní rozeznával zřetelně dva hlasy: Ředitel a tichý dívčí hlas: Franci!

Nebylo třeba, aby Bruno přemýšlel a uvažoval. Náhle věděl vše, přesně rozuměl tomu, co by se nikdy neodvážil uhadnouti. Franci-na choroba – ach, jak strašné! Zjevilo se mu to příliš nesmírné a cizí, proto tomu nevěřil. Nyní, kdy přicházel z tohoto volného, jasného světa, v němž snad docela jiné věci ještě nebyly zločinem, zdálo se mu to možným. – Proto ho dnes večer zvala k sobě! Připisovali to jemu, nebo snad Alvínovi? A snad to také Alvín byl a nahoře se nyní konal soud. Ale Alvín? Ne, to bylo nemožné!

Když Bruno dostihl prvního patra, hluk ustal. Jen ještě daleko, jako za více zavřenými dveřmi se cosi dalo. Tu bouchly dveře.

Ředitel s hlukem spěchal po schodech dolů sám a několikrátě hrozivě zahuboval.

Bruno uskočil na stranu do chodby. Snad ten muž nevpadne právě sem, – ne, vkročil přirozeně do svého bytu. Co dělal nahoře?

Jeho kroky dozněly. Brunovi to nedalo pokoje, vyplížil se nahoru a zastavil se na nejvyšším stupni schodů: kdesi se plížily kroky sem a tam. Naslouchal u všech dveří. U skladiště, provazárny, ambulance a na konec u ložnice? Neotevřel – nic. Sál pro vyučování ručních prací byl uzavřen. Správně: znělo to odtud. Úplně pravidelné kroky a mezi

tím – jak se mu zdálo – tichý pláč. Sehnul se, aby přiložil ucho na klíčovou díрку a uhodil se do nosu: klíč vězel v zámku. Výborně! Bez rozmyslu otevřel.

Člověk uvnitř se při šramotu zastavil, vyčkávaje, i když Bruno vstoupil; tedy nebyl to člověk vidoucí.

„Kdo zde?“ tázal se Bruno. „Görnitz!“ Výkřik plný radosti a podivu, ale tlumený úzkostí. Franci přiběhla k němu. Zavřel za sebou a usadil se na blízku na vysoké židli.

Nepřišla až k němu, po několika krocích prvního překvapení opět ustoupila.

V ústavě se nikdy opravdu netrestalo, proto zde nebyla nikde taková místnost. Proto, aby byla zkažená ovce oddělená, strčili ji sem. Vyprávěla, že má zítra býti poslána domů.

„A kde máš zde spát? Na holé lavici?“ rozkřikl se Bruno pobouřen.

Ne, upravili jí lože na dlouhém stole u zdi.

„Kapetan jest dobrý člověk; divíš se, že ho něco takového rozčilí?“

A nyní se Bruno skutečně dozvěděl, že ho skutečně pokládají za viníka. Její zoufalé, běsnící „ne“ nic nepomohlo. Přála si také, aby ihned opět odešel, prosila úpěnlivě: Bylo to velmi nebezpečné, kdyby ho zastihli u ní!

Ale Bruno nešel. „Víš Alvin o všem?“

„Alvin? Bože! Jako všichni, jistě o tom něco uslyšel!“

„Ne, – myslím – psal již o tom rodičům? Má dosti odvahy; jenom, jak víš, musí se do všeho strčiti.“

„Nevím, co myslíš,“ pravila tiše a škytla. Po stavila se hezky daleko od něho až oknu. Mezi nimi se prostírala celá šíře sálu. Kdyby zde nepanovalo takové ticho, nebyl by rozuměl ani jedinému slovu.

„Chápu, ti bohatci nesmí mysliti, že ti mohou nabídnouti peníze. Ale právě by se jim musilo tak napsati, že – – –“

„Ne, ne!“ vykřikla zoufale, „proč si to tak pevně namlouváš?“ A po krátké, znepokojivé přestávce, v níž nemohla načerpati dechu, tiše: „Byl to přece Alex!“

Mlčení – – –

„Bůh ví, co si nyní o mně myslíš! Ale poslyš, dříve, než něco řekneš; budu ti to vyprávěti.“

Zbavovala se toho s bezdechou úzkostí, nenáviděla každé slovo, jež musila pronésti, nenáviděla stud, který jí ještě ztěžoval to nevyhnutelné – jen pomalu se uklidňovala, když pozorovala, jak vážně a důvěryplně jí naslouchá, jak hned porozuměl náznakům a hleděl předejít veškerým podrobnostem.

Co se u Alexe brzy projevilo jako surové zbožnění pudů, nemilovala právě hned jak nemírnost hrdinské jinošské síly a plaše to obdivovala se strachem a úctou.

„Vyléčil mě z toho, když – jen když s úsměvem a plnou určitostí předpovídal, že se neodvážím – mě vlákal do svého pokoje. Nikdo z Kapetanových nebyl doma a tu – mohla bych říci, že se dopustil na mne násilí – kdo by to popíral, že to není podobné jeho charakteru? – Ale nebylo mu toho třeba – jeho umění sváděti zajme každého “

Podtrhla to ve své řeči, jen aby si nic nedarovala. „Ale jak ho od té doby nenávidím, to nemohu popsati. Když jsem jen uslyšela jeho hlas, prochvěl mým celým tělem hnus. Na následky jsem nepomyslela. Byla jsem tak hloupá, já sama snad nejvíce hovořila o záhadnosti své báchorky, poctivě jsem si lámala hlavu všemi možnými příčinami a byla jsem jako bleskem zasažena, když mě slečna minulého týdne zavolala do pokoje a položila mi otázku. S Alexem jsem již tak dávno nehovořila, že jsem si na něho ani nevzpomněla. Po té příhodě se kolem mne velmi otáčel, snad si myslel, že se ta věc dá nějakou dobu pěkně provozovati. Ale já mu vše brzy vysvětlila – Láska? Nevím, co to jest. Věřím, že většině stačí, když mohou přemluvit sebe, a k tomu ještě někoho, aby mezi sebou opět jednou za vzkříšenou prohlásili tu pohádkovou zázračnou sílu. Daleko více než před kluzkými jíživostmi měli by se mladí lidé chrániti před blouznivým proměněním božského stavu člověka, aby, šílení netrpkostí, nepřeslechli hlasu pravdy!“

„A co hodláš podniknouti?“ tázal se Bruno.

Franci mu přečetla dopis, jehož koncept braillovým písmem již několik dnů nosila u sebe. Jednoduchá, smutná slova svým rodičům. Líčila co se stalo a prosila o jejich radu. Až dosud neměla odvahy jej odeslati. Její rodiče byli velmi staří.

Bruno začal divě běhati po sále sem a tam.

„Zda pan Alex něco tomu přičinil, nevím, ale radoval se jistě, když veškeré podezření se obrátilo proti mně.“

„Divíš se, proč ho nejmenuji, proč ho kryji svým mlčením, proč jsem zcela jednoduše vše nevyprávěla řediteli a slečně?“

Bruno mlčel.

„Nebyli by mně věřili. Jistě již se zabezpečoval, když viděl blížiti se nebezpečí. – Ale ne! To není to. Pravda jest: když to neřekl sám, nebyla bych to řekla ani kdyby mě byli rozkrájeli!“

„Ano, ano,“ pravil Bruno rychle, ale nepochopil toho zcela.

„Často mě viděli s tebou pohromadě,“ pokračovala, „kdo věděl, že mluvíme o Alvinovi? Přes to: Tvá záhadná nepřítomnost dnešního večera, tvé nevysvětlitelné zmizení v daném okamžiku – to bylo vlastně jediné východisko. A to se všem zdálo tak vysvětlujícím!“

„Alex nesmí také tento podvod odšvindlovati! Již proto, poněvadž Kapetan bude o věci docela jinak souditi, když zví, kdo jest vinen,“ pravil Bruno.

„Ach, na tom mi pramálo záleží! Ale, abys nebyl do toho zamotán, to jest má věc; jak to nyní odvrátiti? Kdybys byl přišel ke mně večer, jak jsem tě prosila! Teprve dnes jsem se dozvěděla o tomto podezření. Ach, bože, jak se to má jen vše –“ Byla úplně zoufalá.

„Počkej.“ Bruno se zastavil. „Tvůj dopis líčí věci tak skromně a důrazně, že nikdo, kdo jej čte, nemůže pochybovati o jeho pravdivosti. Dobře, že ještě není odeslán. Zítra jej dáš panské, slečně nebo někomu, kdo první přijde, jen řediteli ovšem ne.“

„Nerozumím –?“

„Počkej! Pro všechno na světě budeš prositi, aby jej pokud možno co nejdříve odeslali a docela nikomu neukazovali. To musíš zvláště zdůrazniti!“

„Myslíš, že mi to někdo udělá k vůli?“

„Rovnou cestou poletí s dopisem k řediteli; čím důležitějším to učiníš, tím jistěji.“

„To si také myslím.“

„A Kapetana dopis přesvědčí, spolehni se na to, znám ho. – Jest dopis napsán již černým písmem?“

„Jest již i adresován, ale v mé zavřené zásuvce v pracovním sále.“

„Výborně! Pak jej musí dotyčná osoba teprve přinést z tvé zásuvky a tím jest dokázáno, že byl napsán ještě před dnešním vyšetřováním, tedy bez každého postranního úmyslu. Více se o to nestarejme! Kdyby se to nezdařilo, máme vždy ještě dosti času, abychom přemýšleli o něčem jiném. – Řekni mi nyní, co zamýšlíš, jak si představuješ svou nejbližší budoucnost a vůbec celý život.“

Jak rozvážně, chladně a vážně se choval v této choulostivé situaci! Jak nesmyslný jest předsudek, že záleží na létech! Nebyl zralý, dokonale zralý, nedokázal toho v této hodině? – A zůstal zde ještě dlouho, ačkoliv nebylo mezi nimi vlastně více o čem hovořiti. Hovořil o nevypočitatelné souvislosti vnějšího osudu a naší nám samým skryté přirozenosti, o požadavcích života, jež neznají žádných humánních výjimek, žádného prominutí a šetrností.

Franci měla tolik svých starostí, tak že ho nemohla obdivovati. Neviděla před sebou nikde kroku. Beznadějná bída obou staříčkových lidí v rozpadávajícím se domku doma, kteří se domnívali, že jest zde navždy zabezpečena! Bolelo ji to příliš, mluvit o tom a bylo to příliš nesmyslné, když se nemohlo nic změnit!

Takovou nepřístupnost shledal zprvu opovržením hodnou a téměř urážlivou. Ale brzy ho napadlo, jak málo se to hodilo k vážnosti situace a zastyděl se.

Při rozchodu pak svíral dlouho její velkou, horkou ruku ve svých a na okamžik mu letělo myslí, že jistým způsobem byl v ložnici s dívkou, již všichni pokládali za jeho milenkou. Horká palčivost vstoupila mu na špičku jazyka, na rty, každé vydechnutí neslo těžké břemeno – co by řekla, kdyby ji nyní objal? Zlostně stiskl jazyk mezi zuby, pustil její ruku a pravil nepravděpodobným, zastřeným hlasem: „A kdybychom již neměli spolu mluvit, slib mi, že mi budeš psáti! Bylo by to velmi strašné, nevědět, jak se ti vede!“

„Děkuji, – nevím, co bych si byla dnes bez tebe počala. Jsi dobrý chlapík!“ Vypuknuvši v pláč padla mu okolo krku a horké, rozpukané rty se dotkly drsně jeho tváří, „a nyní jdi!“ Vystrčila ho ze dveří, „ale Alvínovi o tom ničeho neříkej, nebo bude věřit, že jsem do tebe zamilována.“

A v pláči se rozesmála.

Chvěje se, stál v polootevřených dveřích a nemohl ještě odejít.

„A kdybys měl k vůli mně trpět,“ dodala tiše, „nemysli na to, že za to mohu. Braň se, braň se jak můžeš! – Nyní však zvenčí zavři!“ Vstrčila mu klíč do ruky a zavřela dveře.

Pomalou, téměř o tom nevěda, plížil se po schodech dolů a do ložnice. Doufejme, že věc s dopisem se podaří, byla jeho první myšlenka, když osaměl a ticho na něho těžce dolehlo. Společností od naproti mohl mu snad začít nový život. Bylo by to příliš strašné, býti vyhozen právě nyní z kolejí takovou, úplně cizí příhodou!

Neusnul. Jak něco takového bude pro Alexe hrozného! Alex byl v základě odpraven; tentokrát ho nezachrání nic, a nebylo to ještě strašnější, když to zasloužil? A co si počne ta dívka? Její rodiče, domkáři v horách, vyřezávají hračky, nože na papír a stojánky na doutníky. Co by z ní bylo tam? Musila by zemřít hladem, ustarati se, zahynouti s tím červíčkem. A Alván bez ní?

Bruno se neprobudil, když o šesté hodině zvonili. Rozhovory přátel kolem něho se horlivě zabývaly včerejšími událostmi a jeho jméno často zaznělo, ale ani náhlé ticho při zvonění k snídani, když všichni

opustili sál, ho nevzbudilo. Právě také teprve usnul. Velké učitel Pikelt nebudil; byl tím dostatečně zaneprázdněn v ložnici malých.

Teprve služka, která přišla o deváté hodině uklízeti, hlásila dole, že vykutálený zločinec, kterého již plni úzkosti hledali po celém městě, na všech nádražích, spí klidně ve své posteli.

Nebylo nijak lehké ho vzbuditi; musili s ním pořádně zatřásti.

Bruno myslil, že jest ještě v pohádkových událostech z večera, v nichž sen pokračoval. Posadil se zpřímá na loži, a mnul si strnulý obličej. Před ním stáli Kápetan a otec a krátce a přísně poručili: „Oblékni se, seber své věci a hajdy domů!“ Ani hodinu déle nestrpí ho dům, který za veškerá dobrodiní pokálel hanbou.

Byli tak dokonale přesvědčeni o jeho vině, že se ho na nic netázali, a ani kde vězel včera večer.

Unaven a podrážděn, vytrhnut z těžkého spánku a vysokomyslný u vědomí své nevinu, vyjel si Bruno na ně jako na nedbalé podřízené. Hrozný potěšení moci tak oprávněně okřiknouti oba obávané vladaře svého dosavadního života! „Domů? Ani mě nenapadne! Zůstanu zde, až se dokáže má nevina. A nedokáže-li se, půjdu raději žebrati na ulici, hráti do hospod, krásti, loupiti, než pykati za vaši hloupost, zločinnou nedůvěru, nesvědomitou neznalost mého charakteru!“

Oba napadení zprvu nevěděli, jak se k tomu zachovati. Toho nečekali! Myslili, že se potkají s chvěním, bezradnou úzkostí, lítostí, nebo v nejhorším případě s němou zarytostí.

Nyní na ně hřměl, aby ihned opustili místnost, k tomu ještě tloukl pěstí do pokrývky jako na stůl a čekal ani se nehýbaje. Snad se také styděl, že tak v košili vylezl z postele a musil shledávati šatstvo po zemi, židlích a přednici postele; nevěděl, kam je v roztržitosti pověsil.

„Kupředu!“ pravil konečně ředitel odvrácen, jako by nebyl ani hoden, aby se na něho křičelo.

Bruno měl náladu se jednoduše otočiti, ulehnutí a zavinouti se do pokrývky.

Ale zdálo se mu to příliš dětské. „Dobře,“ pravil, „máte právo mě odsud' vykázati. Buďte klidni!“ Vyskočil a oblékl se. „Učiním vše možné, abych za tři minuty zmizel se vším, co by mohlo na mě upomínati. Kam, do toho nikomu nic není!“

„Myslím přece trochu!“ mýnil ironicky profesor Görnitz.

„Kdo mi nevěří,“ bručel Bruno, „musí mě pokládati za někoho jiného. Mě, na každý způsob, jaký jsem, nezná. Jest mi cizí i kdyby to byl můj otec.“

Profesor ještě cosi pravil, ale Bruno mlčel.

Odběhl do skladiště, aby si přinesl kufr, ke slečně pro své prádlo a šatstvo, vše tam ve spěchu naházel, potom prošel sály, se všemi se louče. Při tom si od Alvína a ode všech vypůjčil tolik peněz, pokud mohl nejvíce. Obklopili ho, dávali co měli beze všeho počítání, radovali se, že se nehrbí, že se nedá, a nikdo že nemůže nad ním triumfovati.

Hrdý vyšel na schody, ještě promluvil několik slov, aby mu se slzami v očích ještě jednou stiskl ruku s Alvínem, který se odvážil až sem za ním běžeti.

Dal si vrátným zavolati povoz – ten myslil, že se tak děje z rozkazu otcova – podomek Rudolf mu dal kufr na vůz a Bruno rozdával zpro-pitné, jako by opouštěl hotel.

„Co chcete dělat?“ tázal se Kapetan a šerموval nohama, poněvadž ho profesor prosil, aby toho netrpěl, „řekne mi co nejzdvořileji, že není více žádným chovancem! Co nejzdvořileji, milý pane! Slyším, jak to říká, tak přesně ho znám!“

Profesorovi se však jednalo o více než o výkon autority. Ještě jednou to zkusil: přistoupil k vozu a řekl kočímu, jako by se to rozumělo samo sebou, adresu svého bytu a chtěl vstoupiti do vozu.

„Pardon, papá, my jedeme docela jinam,“ pravil Bruno chladně, ale bez veškeré nevládnosti, „nechceš-li jeti elektrikou, musíš si vzít jiný vůz! S bohem!“

Otec se přece nemohl snížit k prosbě; ale energie by byla rozpor jen zostříla.

Bruno ve spěchu zakopl o stupátko, z opatrnosti řekl kočímu jen městskou čtvrť a již vyjížděli.

„Měl jste vrátnému zakázati, aby objednal povoz!“ volal otec.

„Věděl jste předem, že mu udělí takový rozkaz?“ hájil se rozladěně Kapetan.

A o hodinu později přinesla slečna řediteli Francin dopis.

Co by Alex pokládal za příčinu, že ho Franci chránila vytrvalým mlčením? Byl by skutečně věřil tomu, že tak činí z lásky?

U něho to nebylo nemožné. Ale ještě možnější bylo, že si při tom nemyslí vůbec nic; to cenil u nepříjemných věcí nejraději.

Ale přece se neodvážil předpokládati, že by mlčela až do konce. A strach z nevypočitatelných událostí, které by mohly nastati, kdyby se jeho otec dozvěděl pravdu, mu jistě vykouzlil různé vidiny.

Když ředitel přečetl Francin dopis a poslal pro Alexe, zmizel tento, nebylo možno ho nikde najít a nepřišel ani v dalších dnech.

Teprve po nějaké době, když myslil, že první zlost již se vybouřila, se hlásil a tu se dozvěděli, že vstoupil do jednoho baru jako tanečník z povolání. Myslí, že otec obrátí, aby ho vytáhl z tohoto močálu zkázy. A také toto povolání mu nepřineslo lehký a příjemný život v té míře, jak očekával. Ale dosáhl jen toho, že mu otec umožnil vystěhování se do Jižní Ameriky, kde si jinoch cenil báječné a fantastické představy o pomoci bohatého příbuzného.

Ředitel v prvním návalu lítosti a pocitu zodpovědnosti chtěl vzít Franci do své rodiny a podržeti ji i s dítětem navždy u sebe.

Franci odmítla ne sice příkře, ale několika, rozpačitostí velmi neobratnými slovy. Pravila, to že bude její rodiče velmi bolet. Ale při tom

věděla velmi dobře, že by její dobří starouškové tam nahoře v horské víscce nepochopili odmítnutí podobného návrhu.

Nemohla tomu zabránit, že ji ředitel doprovázel na cestě domů, aby vše ústně rodičům vyložil. Ó, bála se, že nyní po celý život by musila jísti chléb milosti v tomto věčně cizím kruhu, jemuž by stála před očima jako stálá výčitka. Horečně přemýšlela o důkazech, jež by mohly přesvědčiti její rodiče; vše však se ukázalo zbytečným. Ředitel se o svém plánu za své krátké návštěvy nezmínil a také při rozmluvě s rodiči, již nebyla přítomna, jak se zdálo, se o tom vůbec nemluvilo.

Se šťastnou samozřejmostí zvykla si brzy životu na malém hospodářstvíčku rodičů, vykonávala své povinnosti, a tak se jí za nedlouho zdálo, jako by se odtud byla nikdy nevzdálila. Jaká to byla radost, když se ukázalo, že svou dovedností a drsnou silou může na poli i doma sejmouti se své matky pořádný kus práce a na konec se starou děvečkou obstarávala celé malé hospodářství sama.

5

Onoho rána jel Bruno k Lizzi Geikové. Večer před tím pozvala k sobě několik přátel na čaj a i Bruna, který při tom stál, ovšem jen ze zdvořilosti, poněvadž všem bylo jasné, že nemohl přijít. Bydlila v třetím poschodí. Kočí ho dovedl až ke dveřím a zazvonil. Pak však ho Bruno prosil, aby rychle zmizel.

Myslíl si, že od Lizzi nejspíše ještě může očekávat nadějíplný nápad a účinný zásah a jí také nejméně poleká originalita případu.

Přišla mu sama otevřít a vůbec nezakrývala svého překvapení, rozpačitosti, ba svého zděšení.

Již v předsíni ji opět úpěnlivě prosil, aby neviděla nějaké souvislosti mezi jejím včerejším pozváním a jeho příchodem. Tu by byl přišel odpoledne o páté, jak se sluší, a ne s kufrem v ruce. Ne, vedly ho sem docela mimořádné okolnosti, o nichž se mu večer ani nezdálo.

Vedla ho spěšně mezi mnoha zdánlivě těsně na sebe namačkanými kusy nábytku. S jednoho opěradla židle shodil sukni a když ho chtěla posadit do rohu pohovky, vykřikla, a zděšeně ho strhla zpátky, byla by ho téměř posadila na svůj nový klobouk. Byl zavěšen do její paže a když šli, dotýkala se jeho paže volného, tenkého šatu, který se při každém obratu přizpůsobil měkkému tělu. Neurčitý, zmatený pach voňavek, mýdla a snad zvadlých květin, vše to tvořilo ranní atmosféru dívčího pokoje.

Narážky na jeho zvláštní sílu, které zněly v jeho zde rostoucím, sotva více opakovatelném rozčilení ještě záhadněji a tajuplněji, ji vůbec nenapínaly.

„Tak!“ pravila a tiše a důležitě pobíhala sem a tam a říkala mu zbytečně mnoho nic neříkajících věcí. Nyní docela uslyšel šustot šatu, jich pád: převlékala se před ním! Zmocnila se ho trapná nevolnost; zdálo se mu to nestoudným výsměchem, dokumentem jeho nerovnorodosti. Neučinila by toho před žádným vidoucím žebrákem! – Nevěděl, jak se brániti. Rozpačitě mluvil dále a dále. Jen nepřestati! Mohl hrubě přestáti, jak by to byl nejraději učinil? Nebo naznačiti, aby se nenamáhala svým zdánlivým zájmem? Bože, neměla bohužel právě kdy a dělala vše, aby ho otevřeně neurazila! – Proč i on nenalézal slova jako ostatní, jimiž by docela nepokrytě vyjádřil své úmysly, a nebyl při tom tak hrubý a tvrdý! Ze dvornosti znal jen: poddaně se podříditi, poněvadž styk s představenými byl jeho jedinou společností, při němž v jisté míře záleželo na formě.

Nyní ho spěšně přerušila. Musí jíti ihned do hodiny a má se ještě učiti mnohým důležitým věcem. Aby na chvíli vzal za vděk její matkou.

„Mami!“ zavolala. Až se vrátí, snad ho tu ještě najde. Potřásla mu rukou a odběhla; dveře za ní zapadly.

Přišla stará, malá dáma s poněkud zpěvavým hlasem. Zdálo se, že je zvyklá, že sem přicházejí nejpodivnější návštěvy a jsou jí na čas přenechány. Netázala se mnoho, zdála se býti zaměstnána jinými myšlenkami, byla napolo vlídná a jakoby jen dílem přítomná v této místnosti. S ustaraným smutkem, který se nemohl vztahovati jen na řečené, stěžovala si, že Lizzi pozdě vstává, zapomíná na veškeré úmluvy, že samou prací nic nebere vážně; div divoucí, že se s ní ještě někdo stýká!

Takový tedy byl svět! myslil si Bruno, veškeré dveře byly zavřeny, i ty, které byly široce otevřeny; schody vedly kamsi, volání zvonu bylo potměšilým klamem. Ulice byly připraveny k útěku. A slova? Již velmi dobromyslná a hodna díky, když jim bylo propůjčeno zdání přesvědčení. Ach, jak směšně hloupě a obtěžuje zapadl sem se svou dětskou důvěřivostí! Styděl se.

Paní, jíž snad vůbec ani neodpověděl, stále ještě mluvila. – Pryč, pryč! Vstal, narážel zde a onde do nábytku a téměř již neznal směr, kterým byl veden. Paní stála zde polekaně, snad před tím ani nezpozorovala jeho nedostatku. Dostihl dveří, škobrtal předsíní, hřmotně udeřil se o otevřené dveře skříně, nějak se dostal k východu a tápal nohama po kamenech chodby ke schodům, naklonil se na stranu k zábradlí – tu dvě ruce zachytily jeho rámě a netrpělivé ho vtáhly do předsíně: „Kam pak?“

„Lizzi!“ napomínala matka celá bez sebe.

„Tak přece pojd'te!“ Snad ho již vícekrát volala.

„Nejste přece uražen?“ vyjela si na něho uvnitř přísně.

„Já? Ne, ne, vůbec ne, chtěl jsem jen – –“

„Řekl jste přece, že nemůžete ani k otci zpátky; kam pak tedy?“

„Já – mám zde na blízku příbuzné a slíbil jsem – –“

„Ach tak!“

„Ano.“ Byl již opět přichystán k odchodu.

„Ale odpoledne přece přijdete, pravda? Budeme hráti!“

„Ano.“ Šel.

„Určitě. Spolehnu se na to! Nezačneme dříve, až přijdete,“ volala za ním na schodech.

„Půjdu s ním alespoň dolů k domu,“ slyšel, jak matka úzkostně pravila.

S rukou na zábradlí, letěl dolů, a dole v chodbě prchal podle zdí a bez dechu stanul na ulici – ne, nikdo za ním nešel.

Ale co teď? – Nebyl bezhlavě zoufalý, dokonce počítal kroky od domovních vrat ke konci ulice, když kráčel dále, neboť musil sem odpoledne přijíti, když již to jednou slíbil. Kde však ztráviti celou tu dobu mezi tím? Celou řadu hodin! Zašel za roh a kráčel malou, liduprázdnou ulicí nahoru a dolů, na chvíli vstoupil do domovních dveří, postavil se na roh, jako by na někoho čekal.

Nebylo by nejlépe, kdyby v některém z těchto domů vystoupil až do nejvyššího poschodí, otevřel okno z chodby a skočil dolů? Jak to

lahodilo, mysliti si, že by ho nemohl nikdo poznati! Před tím by vše z kapes vyházel. Pohřební vůz chudých by se kolébal bez průvodu ulicemi a pohřbili by ho do bezejmenného hrobu k ostatním, nebo by byl věnován k rozřezání studentům na klinice.

Pro změnu ubíral se opět na druhý konec, máje v hlavě přesně uraženou vzdálenost. Otevřely se dveře: smích, zvonění sklenic, pach piva – zastavil se. Nepojedl vždy ráno něco? Nyní bylo již jistě poledne.

Vstoupil. Nikdo se o něho nestaral – šel, téměř překotil jednu židli a posadil se s tichým pozdravem. Ticho. Všude panoval hluk. U tohoto stolu neseděl nikdo. Zde blízko dveří byl průvan.

Bez ptaní, postavili před něho na tácek sklenici piva. Nyní věděl, co to bylo před tím onen neklid v celém těle, nevolnost, vždy dotěrnější, netrpělivé očekávání: měl hlad. Nikdy by byl na to nepřišel. Kdyby se byl tento stav zhoršil, byl by snad šel k lékaři se poraditi, co jsou to za obtíže. Jídlo tu vždy bylo jednoduše s denní dobou; tak málo k tomu přičinil jako nestvořil vzduch k dýchání, sluneční teplo, půdu pod nohama.

Nechtěl jen přijíti jako první a když stál již přede dveřmi, slyšel uvnitř již hudbu. Neuslyší ho zevnitř, pomyslně si téměř s ulehčením a chtěl opět odejít. Proč sem vlastně přišel? Co očekával?

Byl společností pozdraven velkým, radostným hlaholem. Dokonce přestali i hráti, jakož vůbec nepanovala zde včerejší vážnost a přímá posvátnost.

Představili mu ještě několik přítomných, které neznal. Různost mnoha rukou setřela letmým dotykem bezvýznamnou změť zdvořilých frází ještě více.

Pan Liptus se zlobil, poněvadž ho představili jako „barona“. Bude se musiti načisto dáti adoptovati nějakým měšťákem! Byl to, jak se Bruno dozvěděl, kdysi zadlužený kavalír, který se společenskými

službičkami a snad ne docela čistými, šťastnými obchody, stal vedoucí veličinou těžkého průmyslu a burzy. Všichni s ním jednali se skrytou, ironickou pichlavostí ze zášti a z nepatrné úcty, jíž splácel s právě tak neúctyplným, výsměšným opovržením, hladkou zlomyslností a pevnou grácií. Právě nyní ho napadla jedna dáma k vůli záluďnému křižování jeho novinářského koncernu. Pošeptali Brunovi, že přichází z vězení, kde seděla delší dobu pro několik pravdivých výroků na jednom táboru lidu. Byla redaktorkou socialistického listu.

Jeden hlouček u okna nedal se rušiti ve své veselé náladě; větší na však se zajímala více o Brunovy příhody, které Lizzi s humorem vyprávěla.

Matku, která právě přinášela čaj, vyprávění velmi rozčililo. „A přece ho nechala odejít samotna!“ pravila ke Krössovi, který stál v Brunově blízkosti, „a ničeho mi o tom všem neřekla! Obluda, místo srdce dostala druhý mozek!“

Kröss jí pokynul, aby mluvila tišeji a odváděl Bruna ke stolu.

Hluboký hlas vzadu cítil se sensací kolem Bruna poraněn. „Veřejné milostné vzrušení,“ huboval, „lidé s dobrým vychováním postrádají každého přirozeného studu!“ Nehnul se s místa a nedal se představit. „Mladý, beznadějný filosof“, vysvětlovali Brunovi, „bohužel nyní úplně rozvrácen nesmírným požíváním kokainu.“

„Jest ta dívka hezká?“ tázala se přes stůl slečna Kritšová.

„Myslím,“ odvětil Bruno, „představení a služebnictvo často se zmiňovali o její krásné postavě.“

„Mělo by to pro vás zvláštní půvab, kdyby platila za krásku?“ Kdosi se chtěl tvářiti poděšeně, neboť Liptus, u něhož se těžko dala rozeznati ironie od vážnosti, pravil s důrazem: „Vědecká věcnost nedá se u svobodně zrozených lidí zadržeti sentimentalitou!“

„Říká se, že lidé přírodou tak odstrčení jsou ve všem nezřízení,“ šeptal kdosi.

„Zvláště v lásce!“

„Podráždí se lehčeji.“

„O kolik horečnější, nespoutanější,“ snil tiše mladý muž, „musí strhnouti, svíratí v rukou to, co dává tušiti zvuk hlasu, kroky, pohyby! Když před člověkem stojí milenka, podává mu ruku, mlčí pohnutím nebo šťastná šeptá, a člověk z ní nemá nic než zvuk, hlas bez těla! Jest to trochu strašné, jako by tělo ani k ní nepatřilo! Neznámá, cizinka, jinou objímáme při prvním polibku!“

„Nemá každý dosti své abnormity? Proč děláte tolik cavyků právě s tímto druhem slepoty?“ tázal se hlas vzadu. Ale zábava proudila dále, jako by ničeho neřekl.

„Doufá,“ omlouval Liptus tichého blouznivce, „že na universitě bude vedle mnoha nových stolic zřízena i stolice pro vědu lásky a čije zde látka pro habilitační práci.“

Liptus řekl vše suše a nezúčastněně, a přece vše propuklo v nevázaný smích, když začal.

„Jen vesele, vesele,“ myslil si Bruno, „co jest vám do mne?“ Jak mohl také seděti mezi těmito lidmi? On, který nevěděl, kam půjde v nejbližší hodině?! – Vzpchopil se. Na koho se mohl obrátiti? Lorenc byl docentem ve vzdáleném universitním městě a stále závislý na otci a Melli již docela sestarala a otupěla nemocí svého muže, obchodem a starostmi – měl se vrátiti snad s lítostí k otci, jemuž se musil státi na trvalo vždy méně známým, ovlivněním jeho pohodlností?

„Bude zajímavé, zda se dítě narodí slepé,“ pravil opět potlačený hlas, který nyní poznal jako hlas tichého blouznivce.

Kröss začal Brunovi vyprávěti, že ho Lizzi hned ráno zavolala, aby hledal pro něho a jeho přítele hmatatelné, hmotné zajištění pro nejbližší budoucnost; učinil vše, co mohl. Ale veškeré to vysoké panstvo, u něhož zaklepal na dveře, byli známí ředitele Kapetana nebo známí jeho známých a byli tvrdí, když neměla býti podkladem jeho informace. „Taková autorita ve slepectví“ pravili.

Matka Geiková, sedící vedle Bruna, rychle pravila, Krösse se chce jen omluviti, že hned prvního dne nesnesl s nebe hotový záruční list.

„Co jest jeden den?“ pravila, „proto není třeba dlouho ještě zoufati.“

„Ne, zajisté ne,“ pospíšil si Kröss se souhlasem, „ještě jsem neoběhal všechny!“

„Ano, ano,“ myslil si Bruno – „docela správně!“ A jeho prsty sunuly se bubnující sem a tam po stole jako samostatná živá stvoření.

„Musí to býti těžké,“ znělo sem z tlumené zábavy na druhém konci stolu – „když chybí první stupně: koketování, úsměvy, vůbec tváření se – –“

„Slovem hned vskočiti do nejněžnějšího předuva počátečních vjemů!“

„Tón úplně lhostejných rozhovorů se zabarvuje,“ mínil Kröss rozvážně tam přistoupiv. „Než se řekne: Jsi šťastím pro mě, říká se „dobré jitro“ tak, jako by se říkalo: Tys pro mě šťastí!“

„Dobré jitro!“ zašveholila Kritšová a všickni se smáli.

A pak se hrálo a zpívalo až do večera. Bruno slyšel málo. Budoval dále svůj život, kdyby byl pokračoval podle jeho dětských nadějí. Mezitím prochvěl jím mnohý útržek tónů zvláštní krásy z tohoto dále, vždy dáleji potácejícího se světa. A stoupal v něm děs z dětských dnů: zemřel (nebo snad ti ostatní), ležel zde v pokoji a nikdo nevěděl, že zde byl. Staly se s ním hrozné věci a nikdo mu nemohl pomoci, přivést jej nazpět, poněvadž nikdo nevěděl, kde byl a nikdo se toho také nedozví.

Radostně se polekal při hluku všeobecného odchodu. Měl kdy se vzchopiti. Všichni stáli ještě dlouho v rozradostněném zmatku, přeli se – důvěrné jízlivosti v důvodech a protidůvodech – o dnu a místě příští schůzky, při níž měl hráti mladý pianista první větu své symfonie a baron Liptus slíbil, že přivede s sebou přítele, mladého básníka, o němž se v poslední době mnoho mluvilo.

Bruno cítil, že by se měl pokusiti, aby nepozorován zmizel před ostatními. Ale při tomto sezení v tichu stal se těžkým a ztuhl únavou; tyto hodiny silně spotřebovaly vůli. Kolem uší mu vířila změt řečí.

Přece se již alespoň dostal ke dveřím předsíně; tu ho někdo uchopil za rámě a dvě velké, teplé, masité ruce sevřely jeho prsty; „Kde bydlí vaši příbuzní?“ Byla to matka Geiková. „Váš kufr zůstal zde v předsíni, i klobouk a plášť. Nikdo se nedivil, že jste tak přišel?“ Snad zvědavě čekala. „Ráda bych vám ty věci poslala, řekněte mi jen svoji adresu.“

„Dám si je zítra odnésti!“

„Tak, zítra?“ tázala se protáhle matka Geiková.

Kröss přistoupil k Brunovi: „Nejlépe mohu přijít v pět odpoledne; jest vám to vhod?“

„Neví nic; ještě jsem mu nic neřekla,“ bránila mu úzkostně paní Geiková.

„To nic nedělá!“

Kröss shledal Brunův překvapený obličej velmi obveselujícím: „Tedy zítra v pět!“ zavolal ještě a šel.

„Kam?“ myslil Bruno.

Venku na schodech dozněl již hlasitý hlahol mnoha veselých hlasů.

Lizzi se vrátila, v hrdle ještě smích posledního pozdravu; zpívala malou, rozkošnou melodii.

Matka ji přitáhla k oknu a jednala s ní. Lizzi zdála se chladně odmítati s lhostejnou určitostí. Matka neustala, velmi se rozčilila: „Tak dlouho, dokud mám sama hlavu kam složit, toho nepřipustím!“ vyrazila.

Lizzi nebyla téměř neochotná, byla si jista mocí své přísnoti. Tu matka skončila: „Nebudeš nijak rušena.“ A vzala Bruna za ruku jako děcko: „Pojďte!“ A vedla ho do malé, blízké jizby.

Potom se dozvěděl, že ho viděla seděti v hostinci, jen o tom nemluvila, poněvadž nechtěla prozraditi, že sama přinesla k obědu pivo.

Zmaten a omámen napětím dne, alkoholem, neustálou křečí nejvyšší pozornosti, padl Bruno na pohovku, odloživ všecko přemýšlení o pravoplatnosti tohoto blaženství, že jest v bezpečí ubytován až do jitra.

Docela uzounký pokojík, člověk se divil, že skutečně tam bylo okno, dveře, pohovka, stůl a dokonce i skříň.

Když Bruno prvního jitra – ó, bylo již poledne! – se probudil, porazil stůl. Matka ustrašená vběhla dovnitř a velmi se smála, poněvadž bez úrazu stál zde v košili, překvapen, mezi neznámými věcmi v cizím místě.

Postála chvílečku a vyprávěla, jakou má radost, že má nájemníka do pokojíčku tomu jakého! – omlouvala a přikrašlovala nedostatky komůrky, se vši vážností projednávala s ním nájemné, podmínky výpovědi, prádlo, otop a posluhu – byl úplně hrdý a šťastný a nemyslel na to, že nepatrný obnos v jeho kapse při vši obchodní strážlivosti nevystačí dlouho.

Prvního dne, přesně o páté hodině přišel Kröss. Z rozhořčení nad tím, že Lizzi nemá pokdy, převzal sám Brunovo vyučování. Styděl se za ni, chtěl to odčinit, s ní smýti.

Dostati z paže a ramen veškerou sílu, odstraniti křeč z ruky, z prstů, a docílití nejmohutnějšího účínu při nejmenší námaze. Málo vždy stejných cvičení, pomalu rozmnožovaných a rozšiřovaných, od nichž se nesměla ani na okamžik odvrátiti pozornost ve vášnivé trpělivosti. – To naplňovalo Brunův celý den.

Kröss se téměř polekal divokého zájmu, s nímž Bruno hltal jeho slova a každý pohyb, a varoval ho: „Schumann si přebral ruku a pak nemohl nic dělati!“

Bruno mu zatajil, že k učení ukrádal polovinu noci. Jak polekaně vyskočil, když se hodiny zapomněl při mnoha způsobech zvedání a padání prstů, ťukání a vrhání, pře- a podkřivování a myslil, že cítí jakousi ztuhlost v údech! Rychle začal cvičiti v dřepu a předklonu a záklonu těla a jiná zvláštní cvičení jednotlivých údů, která si vymyslil k rozproudění krve.

Když po přísných týdnech bezezvučného cvičení na stole a klávesách směl se pokusit o první znící figury a rychle dostával jako úkoly vždy krásnější, srdce bouřící zvukové básně a obrazy, otevřela se mu nekonečnost znících citů a myšlenek všech národů, bylo mu, jako by v něm byla odhalena nová, jiná ruka. „Kdo ví, kolik asi těl vězí v našem,“ myslil si.

Kröss a matka Geiková přicházeli denně s horlivými plány do budoucna, provozovali vždy nové, rozlehlé, daleko vypjaté podniky, čímž ovšem byla ozřejmena nejistota jeho situace.

Slečna Lizzi téměř nikdy s Brunem nemluvila. Sotva, že někdy uslyšel její pozdrav z předsíně. Přicházela, spěchala, zpívala, učila se po několik hodin, hrála, bzučela si hlasová cvičení, studovala se svým korepetitorem, pak opět celé půldny spala. Zřídka byla přítomna společným obědům. Často se hádala s matkou, která pak velmi plakávala. Mezi jejím a Brunovým pokojem byla kuchyně a Bruno se namáhal, aby ničeho neslyšel.

Večer byla Lizzi vždy v divadle nebo ve společnosti. Jak byla matka šťastna, že nemusí býti celé dlouhé hodiny sama v tichém bytě se vším utrpením a úzkostí o nadcházející. Nikdy však si na Lizzi nestěžovala, ne! Líčila Brunovi, co to dítě již strašného vytrpělo. Není divu, že se stalo tak nepoddajné a svévolné!

A jednou mu vyprávěla, že dívce děkuje za svou svobodu, záchranu i život. Rozváděla se s Lizziným otcem – ó, po kolikáté již! „Nebyl v základě zlý člověk,“ začala. „Nejen já ho měla ráda a samo dítě, ale i celý svět, a můžete mi věřiti, že dítě ho milovalo nejvíce. Jednoho večera – když jsme o něm několik týdnů ničeho více neslyšeli – náhle přišel, plakal, pověsil se na nás jako na svůj jediný bod, prosil, přísahal nám se zoufalou, čestnou vírou a vůlí v opět nový začátek a já bych mu byla jistě propadla. Tu zmizelo – aniž bychom toho zpozorovali – dítě, tehdy ani ne třináct let staré a běželo k mému právnímu zástupci do bytu, donutilo překvapeného, aby šel s ní a zabránil smíření. Tehdy jsem měla ještě právě tolik síly – vzít na se nový život.“ – –

Bruno, který každý okamžik, kdy Lizzi nebyla přítomna, strávil u pianu, a když přišla, pokračoval ve svých cvičeních na stole nebo křísil před vnitřním uchem němou změt not, které si vypůjčoval ve slepecké knihovně, v znící nádheru a strádal si v paměti zvuk za zvukem. A ani mu nenapadlo, že ve dne byl téměř vždy sám.

Jednou přišla Lizzi výjimečně domů v poledne a potřásajíc hlavou procházela prázdným bytem, kuchyní s chladnou plotnou, a vyprávěla Brunovi, že matka i dříve se dala těžko pohnouti aby obstarala nejnnutnější, a od té doby, co jest zde on, vždy, když přijde ona, není doma.

Bruno nechápal, jakou by to mělo míti souvislost. Myslí, že paní Geiková má snad nějaké zaměstnání mimo dům.

Konečně matka přišla; uštvaná, ruce plné na cestě rychle nakoupených studených pokrmů a celá šťastná vyřizovala Brunovi, že bude příští týden hráti v kostele sv. Jakuba. Místo varhaníka není vlastně uprázdněno, ale starý pán hledá zástupce a jistě brzy předá svůj úřad jinému. Jsou tam velmi krásné, velké varhany a jistý, poměrně dostaččný příjem.

Ihned po obědě spěchala k paní konsistoriální radové a superintendentovi na návštěvu, jak jí uložil Kröss.

Lizzi zůstala seděti na svém místě v rohu pohovky a kladla Brunovi mnohé poněkud nesrozumitelné otázky. Neměla své jistoty a klidu: byla nervosně rozeklána. – Neodvážil se odejít k pianu.

„Vrátíte se snad příští týden k svému otci?“ tázala se bezprostředně.

Bruno jí vyprávěl, že tu sice jeho otec byl, ale odešel docela spokojen, když ho Bruno ujistil, že ho navštíví tak často, jak mu čas dovolí.

Přišel Kröss. Bruno s úžasem zpozoroval, že Lizzi tu zůstala kvůli němu. Kröss přicházel téměř každého dne, ale vždy s úzkostí, s odporem, Lizzi vždy „právě odcházela“ nebo se omlouvala, že má mnoho učení. Kröss pak chvíli postál u matky v kuchyni, informoval se, které role Lizzi studovala, tázal se, co jest jinak nového, i co dělá baron

Liptus a zdálo se, že velmi žasne, když uslyšel, že tento sem nikdy nepřišel.

„Můžete si to vysvětliti?“ tázal se páté přes deváté. Matka vzdychala. Bruno se pak dozvěděl, že Lizzi venku jest neustále s Liptusem a že nikdo je nezná jinak než pohromadě.

Bruno se dal odpoledne do díla, které mu nedávno poslalo heidelberské nakladatelství: chrámová hudba na celý rok v liturgickém pořadí. A šťasten šlapal na vrzající podlaže pedálové tóny a zpíval je nepřiliš libým hlasem, ale mohutným basem k akordům svých prstů, jež bez opory, volně trčely ve vzduchu.

A v horlivosti sáhl vždy na strany desky piana po rejstřících, nebo vyrazil rukou udávající takt netrpělivě do vzduchu, jakoby sbor včas nevpadl.

Bruno jednoho odpoledne bezradný a zoufalý mačkal v netrpělivých prstech tři notové listy a čekal na Lizzi, ačkoliv si byl jist, že bude míti nějakou důležitou práci a nepomůže mu. Nenechal nic bez pokusu. Sborový dirigent teprve dnes, v pátek odpoledne, kdo ví, z jakého malicherného důvodu, mu poslal partituru Mendelsohnova ženského sboru, a pozítří ji měl hráti na varhany. Ovšem dnes nemohl Krösse o tom uvědomiti; byl zaměstnán na stavbě mimo město.

Bylo tolik lidí, kteří cíhali na místo varhaníka. Na žádný způsob neměla býti jeho vada protekcí! Ale zdálo se téměř nemožným, že by do neděle mohl ženský sbor nastudovati. Raději však chtěl za diktování tohoto čísla zaplatiti celý svůj roční příjem, než aby mu uniklo.

Matka Geiková přišla bez dechu. Marně se namáhala, aby se telefonicky dovolala Lizzi nebo Krösse.

„Není tedy žádného východiska,“ pravil Bruno a zuby mu drkotaly.

„Takovou nehodou pozbýti místa!“ naříkala matka. Jak? Na takové následky ještě nepomyslí. Na konec to byl snad úmysl dirigenta,

jemuž se zdál vidoucí varhaník pohodlnější? Po několik minut seděli zde mlčky s úzkostí a potlačeným vzdechem.

Tu měla matka Geiková nápad: dosti nablízku bydlela Lizzina přítelkyně Vilma Zehsemová. „Ta přijde, když jen trochu může, to jest, neumírá-li opět její otec.“ A již běžela.

Bruno si matně vzpomínal na jméno z večerů u slečny z Krössů.

Když pokojem zaznělo první slovo Vilmino jejím čistým, něžným hlasem, pocítil Bruno, že se jeho svět změnil. Tón byl neuvěřitelný, plný chladné sladké milosti a jako z dětského hrdla, člověk cítil nezkalenou vlídnost. Jako ve vzpomínkách, ale určitěji slyšel vroucí, podivný temný nápěv docela pianissimo jako na sordinované viole.

V této hodině byl neobratný, jako by všechny jeho údy byly z hlíny.

Nenadělala mnoho úvodů, popadla ženský sbor, ležící na stole a usedla k pianu. Bruno měl již připraven papír, ocelový bodec a psací tabulku. Spěchal, aby oplatil něžnou, neosobní věcnost skromným držením se zpět a potlačil vřelá slova díků a dobroty.

Nepohodlnost široce naplnila suchý spěch, s nímž oba divoče a bez oddechu pracovali. Dáma byla úžasně hudební. Brzy připadla na to, jak se mělo diktovati při přenášení černě tištěných not do písma Braillova. Dokonce si dovedla vymyslet různé výhody a přísně se držela návodů, které přednesla tónem uctivé prosby. Nikdy se nezmyšlila v uspořádání hlasů od nejhlubších nahorů, nikdy nečetla akordy ve falešném klíči nebo oktávě. Když některý hlas zapadl jí do jiného, ulekla se a byla pohnuta, a tak se namáhala, aby chybu napravila, že si Bruno přál, aby se zmýlila častěji.

Ženský sbor byl za hodinku opsán, ačkoliv se tam vyskytovalo sólo s velmi pohnutým doprovodem varhan. Poslední body vypichoval Bruno v největším rozčilení: odejde nyní jednoduše?

Deska piana zapadla. Bruno pomalu vyňal list z tabulky na stůl a mechanicky nechal běžeti prsty po řádkách, aby se přesvědčil, že se nikde nepřepsal. Ale nevěděl vůbec, co četl. Naslouchal směrem

k pianu. Nehýbala se a pohlížela na jeho prsty. Tu se vzchopil a vysvětlil jí systém: písmena i noty.

„Pane Görnitz, někdo klepe!“

Bruno neslyšel svého zvolání „dále!“, tak mocně a současně ozval se pozdrav jasným, zvučným barytonem. Bankéř Liptus, jako vždy, představil se znovu s několika běžnými formalitami. (Tentokráte ho Bruno skutečně nepoznal.) Dopadl na židli a naslouchal.

Bruno se nedal vetřelcem rušit ve své přednášce.

„Může se však žítí jen z takového místa varhaníka?“ otázal se bankéř bezprostředně.

„Ne,“ pravil Bruno bez důrazu a opět začal dále vykládati mlčící slečně.

Když přišla Lizzi svou zdůrazněnou chůzí, pokynul jí Liptus, aby byla tiše. Tyto polotušené, polo uznamenané pohyby, které se děly mimo něho, mýlily Bruna více než hlasité zvuky. Stal se nejistým a to co myslel a říkal, cítil doprovázeno něčím neovlivnitelným, temným. Hleděl tento bezdůvodný zmatek a předpojatost zlostně překonati. Tu hlas hluboce a měkce s malým vedlejším hedvábným šumem jako sordinovaná viola pravil. „Ti dva jsou již pryč. Ruší vás svou přítomností, pravda?“

Zdálo se mu to zázrakem, že tak jednoduše a samozřejmě a jasně porozuměla tomu, čeho sám téměř nechápal.

Bylo to v jedné odpolední společnosti, které se nyní rozvíjely bohatě u Liptuse.

Bruno nechtěl dáti nikomu najevo, jak byl osamocen. Seděl, kdoví jak dlouho, mezi mnoha hlučícími, velmi veselými lidmi, mezi duchaplně bojujícími nebo lichotivými narážkami, které se mu po většině zdály hloupými nebo nesrozumitelnými, snad proto, poněvadž mu

chyběl doplňující pohled. Myslíl na krásné věci, na něž nikdy v životě nebude míti kdy, a seděl zde a odpovídal a usmíval se...

Nevěděl, že čekal, marně čekal, že tyto zábavy jako nekonečná předehera, prázdný rám, musí se minutu za minutou státi pro něho nesmyslnými.

„Cítíte se zde také nedůležitým,“ pravil náhle tiše Liptus a docela u Brunova obličej, vzav ho vlhkou rukou za bradu.

Také? myslil si Bruno.

„Nebude vás to obtěžovati jíti se mnou na hodinu na procházku?“ Jeho hlas byl nesnesitelně olejový a masný, když chtěl býti tak srdečný a nad to v tomto důvěrném, tlumeném tónu!

Ale Bruno s ním šel. Také nevěděl, jak by okamžitě bez příkrostiti odmítl. „Vaši hosté!“ pravil jen varovně.

„Potřebují ode mne vše, jen mou osobu ne!“ zasmál se Brunovi do ucha.

Když se mezi kolemstojícími hloučky opatrně a bez vzrušení vytratili, musili minouti ještě dlouhý boj názorů, kde hlavní slovo vedli Lizzi a Kröss. Jen několika málo byl tajemstvím nevyslovený podklad věcného souboje těchto dvou lidí. Jako zbytky okamžitého nájezdu svištěl výsměch nad novým Krössovým způsobem stavby domu, který měl ulehčiti lidské spolužití.

„Budoucností lidí se utěšuje ten, kdo nemá důvěry ve svou,“ pravila Lizzi.

Kröss se rozpálil: „Nemá to, po čem toužíme z celé duše, také vždy praktický výsledek?“

„Ne,“ pravila Lizzi.

„Své nejlepší schopnosti máme beze shody se svým vnitřním hlasem tak jako v umění, v lásce, tak i v každém povolání!“ Krössovo rozčilení se nevhodně odráželo od výsměšného klidu a chladu ostatních.

„Nezachráníte-li se, Lizzi, od své chytrosti, nebudete-li se chrániti před svou energií –“ Kröss křičel, jeho hlas zněl téměř jako hlas dívky, když byl tak zoufalý.

Venku pravil Liptus Brunovi: „Nechce ho od té doby, co jeho blouznivé ideje brzdí jeho kariéru. Nemá pravdu?“

„Když mu není tak milá, aby se k vůli ní vzdal svých výmyslů?“

V ulicích hřměl ještě hluk dne. Vyšli do předměstí; do míst, které Bruno dobře znal.

Zde se chvíli mlčky toulali večerním chladem a ze dveří a oken kolem zněla pestrá směs zvuků.

Náhle vysvitlo jedno jméno: Vilma! Bruno ani nevěděl, jak se ono jméno octlo v rozhovoru. Ale když tu již bylo, měl k němu veškeré vztahy. Brunovi se již zdálo, jako by celý tento večer mluvili jen o Vilmě, jako by jen za tím účelem si vyšli.

Liptus se tázal Bruna, zda si může představit, jak Vilma vypadá? Horoval o nevyslovitelné něžnosti jejích linií, jejích pohybů, o měnící se barvě jejích zastřených, zasněných očí, o bohatství zářících vlasů a o úzkém, tmavém obočí, o křivce plných rtů a neuvěřitelně měkké dětské kulatosti jejích ňader, tváří a boků.

Uprostřed svého ohně nadšení shledal, že jeho osud vlastně v tom bodě, co se týče žen, jest rozhodnut.

Ale zkouší svou lásku ze svědomitosti k jejímu zvyšování vždy opět rád na významných svodech.

Naříkal, že vážní lidé, kteří mají lásku za sebou, se rozhodli ji, jako záležitost zralejší mládeže, nestavěti na roveň vlastním životním otázkám. Lidé se příliš málo zabývají těmito problémy. A důkladně se o tom rozhovořil: „Proč zde dnes opět nebyla?“ přerušil se náhle. „Hudby jest jí třeba jako vzduchu k dýchání, a lidé s nimiž může hovořiti, jsou pro ni zvláštností. Musila sourozencům spravovati košilky, nebo dávati na ně pozor při vypracování školních úloh, nebo nebyl otec naložen, aby ji pustil? Musí býti zachráněna! Jest šilenství obětovati se tomuto nevyлéčitelnému chorému! Jest to hřích, když to

trpíme. Není tu nikoho, komu by uvěřila, nikoho, kdo by ji vedl? Dříve než se vypracuje, nebo než ji katastrofa osvobodí od této hromady kostí, udusí se v denním, všedním životě bídy! Tak se vede lidem, které miluje bůh! Kdyby se toho chopil pravý muž,“ mínil, „měla by u divadla skvělou budoucnost.“

A na důkaz, kolik se může pro takové věci učiniti z venčí, vyprávěl jak se mu podařilo povznést Lizzi. Ale bojí se přiblížiti se k Vilmě: „Dívky v podobné situaci jsou podivné, věřila by za tím něco.“ – Tu se náhle uprostřed věty přerušil a pravil se smíchem: „To by bylo něco pro okultisty! Víte, že stojíme v ulici a před domem, kde Vilma bydlí? Domluvte jí! Vyvolejte její egoismus a vyprávějte jí o mé ochotě pomoci. Musím se nyní vrátiti, abych se alespoň objevil, než zmizí moji hosté,“ Bruno neodpovídal. Stál a čekal, až dozněly Liptusovy kroky.

Chce, kryt čestností mé lásky, přivésti k cíli prolhanost své. Nedá se to ani vyjádřiti, jak se mu zdá nemožné, že i já bych mohl býti soupeřem! Kdyby se jen byl lépe přetvařoval, nebyl by jeho počin zrovna hloupý. Jest to na pováženou, jak jest mu důležitý tento vpád do Vilmina života, jak významný pro něho tento svod! – A utkvělo mu v uších, jak mu ji Liptus popsal: oči, tváře, ústa, postava... Pokoušel se spojití jednotlivosti a učiniti si o ní představu. Bylo to tak skvostné, že se to nezdařilo, že mu unikala, jakmile se jí blížil, do propastě, do jeho soukromé propastě, do níž se propadlo vše, co chtěl skutečně uchopiti.

Kostel svatého Jakuba byl novější, ale ne největší z kostelů města. Bruno však, když po několika zkouškách poprvé doprovázel služby boží, myslil, že jest uprostřed velkého volného místa, vysoko a v dálce tlačil se v uzavřeném kruhu hustý dav a zvědavě čekal, jak by dokázal své právo.

Mohlo to osudně zmátnouti jeho, který byl odkázán bez milosti na svou paměť. Ale již preludující akordy s bouřnou přírodní mocí,

hřmící naslouchajícím prostorem nad sty zbožnými hlavami, překvapily ho nádherným pocitem, že toho sám nečinil, že byl jedním z těch jazyků, píšťal, rour, kláves a nesoucích vln.

A když se stalo, že v rychlosti na počátku vytáhl vedlejší rejstřík, nebo se na okamžik rozešel v tempu se sborem, nepolekal se hned k smrti; lehce to uvedl do pořádku.

Slečna Vilma nemohla ani mluvit, když ho mnohdy po konci odváděla od varhan. Bezmocně oddychovala, bezvýsledně se v slzách usmívajíc nad bezdůvodnou rozrušeností. Hudba jest pro ni vždy opojujícím nápojem a zvláště varhany. Její otec, monista, vzdaloval ji kostela. Bruno věděl lépe co to bylo. Nemyslela na těžkou, zlou oběť, na to, že se jí vylučovala z jejího světa, z toho, co bylo její radostí, jejím určením, aniž by jí pomohla výslovná vnější nutnost.

Bruno nenáviděl ten ubohý, tvrdý, pořádkem a střízlivostí kysele páchnoucí byt a věčně rýpajícího, moralisujícího otce s jeho nedohlednou nemocí, který vysával a šířil obrazy budoucnosti tohoto mládí.

Bruno si jí často stěžoval na svou závislost při nádherném koncertním programu, nebo vybraném představení v opeře. Věděl, jak je to pro ni těžké, aby se večer uvolnila. Proto jí dlouho zatajoval, že se již sám ve městě vyznal.

Byla to radost sedět vedle ní, když vše v ní spolu zpívalo, a zdálo se, že jest vzdálena sobě a světu a jest jen vůlí těchto tónů. Jak byla nešťastná, když bylo na jevišti něco špatně uděláno, zvláště její partie. A jak se rozhořela dětským potěšením, jak se rozvášnila, když si to tak přesně myslila, nebo to bylo nové podle její mysli. Bruno musil s úsměvem myslit na Lizzin výrok: nikdy nebude umělkyní; nezávidí a nežárlí.

Nejkrásnější byla cesta domů nočním tichem; mnohdy pod nohama skřípajícím sněhem, který velmi zbavoval ulice jejich městského

charakteru. Byla docela tichá štěstím volných hodin, které si s sebou nesla do svého hoře, práce a starostí svých dnů.

Bez této pomoci by nebyla snesla dusný a beznadějný vzduch svého domova. Přivedla to tak daleko, že když v jizbě chorého četla partituru, slyšela svůj hlas a viděla před sebou svou postavu se všemi pohyby na jevišti.

Lizzino první vystoupení ve státní opeře bylo sensací. Bylo dovedně žurnalisticky a společensky připraveno a bylo správně využito. Nová hvězda, velká naděje.

Marně. Nevystoupila již po druhé, ačkoliv nepřijala jiného angažmá v cizině; odešla do soukromí. Nikdo si toho nemohl vysvětlit. Říkalo se, že Liptus učinil dům plný zvědavých očí, květiny a dopisy ráno, její různé figury ve výkladech fotografů zuřivým, a ona mu musila slíbiti, že vícekrát na jeviště nevystoupí, čím ji pohnul k takové oběti, se nevědělo.

Matka, na niž skvělý výsledek prvního vystoupení příliš nepůsobil, se velmi polekala tímto obratem; dozvěděla se o tom dříve, než všichni ostatní a byla celá bez sebe. Bruno dlouho na ni naléhal: ale dlouho nechtěla doznati, že zde byl zvláštní důvod. Svého času zatajila Lizzi část dluhů, aby jí příliš nezatěžovala starostmi při studiu a věřitelé, vždy utěšováni nadcházejícím úspěchem, viděli, že si z nich tropí šprým a stali se bezohlednými. „Co když se obrátí na Lizzi? Hrozí tím,“ žalovala, „to by jí mohlo vše v nynější situaci zkazit!“

V její nynější situaci? myslil si Bruno, co věděla matka? Nikdo s ní o tom nemluvil!

Chtěla si dáti obstarati svou malou pensi a jíti sloužiti jako hospodyně. Mohla ještě dobře pracovati! Ale lidé příliš hleděli na zevnějšek; byla jím příliš stará.

Brunovi bylo těžko okolo srdce, myslil již kdy při své práci na někoho jiného než na sebe? Od té doby, co Kröss mu dal vše, co uměl,

vzdělával se dále u velkého mistra, známého skladatele. Jedna hodina stála tolik, kolik vydělal za celý týden. Ale nyní bylo také na něm, aby něco vykonal.

Starý pán v kostele svatého Jakuba, jak se zdálo, nepředá ještě tak brzy své varhany. Bruno však mohl již dávno vyučovat první ročníky hře na klavír. Pravda, nebylo to nijak lehké najít žáky. Matka, Vilma, Kröss, shledávali je v nejširším kruhu známých. Slepec musil své schopnosti teprve výsledky dokázat. Nadaného chlapce pradleny, kterého mu přivedl Kröss, předvedl ani ne po půl roce řediteli konservatoře a mohl si býti jist, že mu bude povoleno zřízení hudební školy a nebude mu třeba, aby se staral o příliv žáků.

Ale to byla naděje do pozdější budoucnosti.

Obrátil se na Schorsche, špunta, zdatného přítele z ústavu slepců, který požíval již dobré pověsti jako dobrý, salonní pianista. Ten zavedl Bruna do hospod na pokraji města, kde se scházelo mohovité obecenstvo, a tam po celou noc, v hluku a potu a prachu hrál k tanci. Ale to daleko nestačilo. Bruno se musil poohlédnouti ještě po něčem jiném.

Doprovázel při dobrých tanečních hodinách, věnečcích, domácích plesech, vypomáhal v kabaretu a po nějaký čas to zkoušel i v kinematografech.

K tomu potřeboval vždy nový, měnící se program a Vilma, která mu vždy napomáhala při nastudování, nemohla se nyní při nové léčebné metodě, již byl otec podroben, z domu ani hnouti.

A tu často dlouho do noci sedával u ní zaujat tak svou únavou a obtížemi rychlé a přesné práce, že ani nepozoroval, jak Vilma těžce vyčerpána svým dlouhým dnem jen s námahou mohla této práci věnovati svou pozornost.

Otec napolo uspán uklidňujícími prostředky po zlých bolestech, sedě ve své lenošce u téhož stolu, bavil se polohlasně s dávno zemřelými přáteli z mládí a příbuznými.

Za nimi na pohovce a kolem nich ve vedlejším pokoji děti chvílemi chrápaly nebo ze spánku skřípaly zuby. Klepání jeho pisátka znělo rychle a mechanicky pokojem a k tomu se pojilo tiché diktování not Vilminým melodickým hlasem.

Jednou po krátké přestávce, musil si přečísti jedno místo, aby měl přehled po dalším při svém zkráceném psaní, neobdržel odpovědi, když prosil, dále?

Chvíli užasle čekal, a když se ještě jednou tiše otázel, opatrně sáhl na stranu. Její hlava spočívala na rameni na pokraji stolu. Ano, co tady dělal? Jak mučil to ubohé stvoření?

Seděl zde nepohnutě, téměř ani nedýchaje. Tichem tiše se neslo mručení nemocného. Budou ji boleti údy, když se po hodinách s mrazením probudí.

Sklonil se nad ní. Vůně její kůže byla jako tichá vůně fialek. Váhavě pohladil tenkou látku na jejích pažích, na zádech – ne, ne. Zvedl se, vyplížil se ven, a pomaloučku, po celou věčnost, zavíral za sebou dveře.

Ó, komu pomáhal? K čemu vše to? Práce mu přerostla přes hlavu. Přepětí sil, běsnění proti hranicím možnosti, probudilo jeho vášeň a on zapomněl na účel, čeho docílil vším tím povykem?

Matka Geiková zatím zřídila jídelnu pro svobodné. Ale práce ta byla nad její síly. Začala postonávat. V noci nemohla jísti příliš vyčerpána stálým spěchem a horkem kamen; každý strážník přicházel zvláště, a také odpoledne strávila přípravami pro příští oběd.

V této době nikdy si nestěžovala na svou slabost. Ale jednou při práci omdlela, šťastnou náhodou padla na zem a ne na žhavou plotnu.

Lékař pravil: „Tak by to dále nešlo; dlouho by to nevydržela.“

Tu si Bruno za těchto bezesných nocí vzpomněl na Alvína. Byl již řadu let doma, a jeho otec byl tak bohat.

Bruno chtěl po svých prvních úspěších pohnouti také Alvína, aby z ústavu vystoupil, ale jeho rodina se proti tomu velmi opřela. Od té

doby již častěji na něho nemyslí, otec mu v ústavu zjistil jeho adresu; ale ještě se nikdy k tomu nedostal, aby ho navštívil.

Alvín neprojevil žádnou přemrštěnou radost ani překvapení, když ho přišel Bruno navštívit. Stál u okna a chytal mouchy...

„Jest to jeho nejhlavnější zaměstnání,“ pravila stará slečna, hospodyně, která vedla Bruna domů.

Vždy tak stál a naslouchal, nakloněn na stranu, bzučení much a nárazům jejich hlaviček na sklo. Kolem něho ležely kousky cukru a polo shnilé ovoce. Nehýbal se a pomalu naučeně dýchal, aby nezpůsobil žádných vzduchových vln a pomalu se blížil a tiše zakřivenými prsty a jediným trhnutím lapil zvířátko. Již chytil třistadvacetsedm much.

„Jest to nutné,“ ujišťoval horlivě Bruna, když tento mlčel, „neustále jen člověka ruší, nevydržel by toho.“

A jeho hoření část těla se kolébala jako vždy, jen poněkud rychleji. Jeho hlas byl poněkud zastřen, jako zarezavěn. Z úst mu vytékaly sliny. Byl nesmírně tlustý a nečistotný. Po celý den nikdo k němu nepřicházel. Nebylo to lehké, dostati se jen tak k němu. Hospodyně kladla příliš mnoho otázek.

Rodiče ho úplně odřízli od světa; styděli se za jeho stav. Jejich vlastní tahy, dobře známé v jeho pokálených šatech, jeho nemožné zvířecí pohyby zdály se jim d'ábelským znetvořením jich samých, zrcadlem jejich zatracení.

„A hra na klavír?“ tázal se Bruno. „Ó, někdy, podle fantasmie nebo stále ty staré kusy.“ Muší serenáda bylo jediné, co komponoval...

Ihned ji Brunovi zahrál a bzučel k tomu jako doprovázející nástroj muší hlasy v různých tóninách jitra, poledne a večera, jazykem napodoboval mezi zuby bzučení zajaté mouchy v dlani, nebo zesílivší uzavřené za oknem.

Když slečna na okamžik vyšla, začal Bruno o penězích, o pomoci, o dobrém díle, o bezpečném vkladu. Zastaví celou svou budoucnost.

Ale když Alvín slyšel, že má promluvit se svým otcem, začal se trásti: „Ne, ne, ne, ne!“ A aby zavedl řeč jinam, začal hovořiti o lidech a příhodách z ústavu, na něž si Bruno nemohl částečně již vzpomenouti, které však se Alvínovi zdáli býti ještě velmi živou důležitostí. A na konec začal – čemu by se byl Bruno vyhnul – o Franci.

Přiblížil se k Brunovi a ztišil hlas: „Kdy se mu zachce, jest s ní pohromadě. Jak nádherné! Vždy jest mu po vůli! Ano, ano, neříká to jen tak! Má ještě od ní několik předmětů: psací pravítko a bodec, pletenou peněženku, krabici, v níž mu jednou půjčila dopisní papír; byla nepatrně navoněna.“

„Nejkrásnější jsou ráno po snění na loži hodiny bdělosti“ – objal Bruna a blížil se mu obličejem, byl by ho hnedle políbil. Vycházel z něho strašný zápach.

Ale Bruno se přemohl, aby ho neodstrčil, v jeho hrůze a hnusu bylo příliš dojetí. Vstal.

„Franci se velmi hněvá na jeho lenost,“ pravil Bruno přísně. „Má cvičiti, bráti nebo dávat hodiny. Jest to ostuda nic nedělati.“

Alvín však jen rozpačitě odychoval a zatvrzele, vždy hlasitěji přiložil ruku na ucho, utvořil mušli a přitlačil ji k hlavě jako vždy, když se mu řeklo něco nepříjemného nebo rozčilujícího. Nepatrný šumot v ušní rouře tak blahodárně mátl hlavu a zbavoval ho námahy myšlení.

Z rodiny Alvínovy nemohl Bruno hovořiti s nikým. Hospodyně navrhl, aby mu pokusně v pokoji postavili malé varhany a najali někoho, kdo by mu denně přehrával zvláštní nové kusy, snad to poznenáhlu z něho vyláká bývalého ducha.

Po celou tuto dobu se Bruno jen zřídka sešel se svým otcem. Neměl by se se svou prosbou pokusit také u něho? – Když to Bruno u sebe uvážil, neshledal to správným, že vůbec o tom pochyboval.

Ale když seděl naproti němu v pokojíku pronajatém u cizí rodiny a mezi obvyklými otázkami po obvyklých věcech si připravoval slova, přešla ho opět přirozená srdečnost a samozřejmost jeho důvodu. Neměla místa v této kostře rozhovoru. A zatím co přes všechen vnitřní rozpor přednesla to, co si předsevzal, s hlubokým politováním cítil celé to neštěstí tohoto od veškerého nesoucího a ženoucího spádu starostí pro jiné, odříznutého zvadlého otce rodiny, který poslední, co mu zůstalo, pohodlnost, klid a vnější jistota, úzkostně obklopil zdí.

A když tento cizí člověk zde hovořil a Bruno nepotřeboval ho poslouchati, poněvadž předem znal každé slovo, cítil opět kolem sebe vznášeti se skutečnost nad temnou prázdnotou. Někdo byl v pokoji a nevědělo se, že zde byl; byl také na docela jiném místě. Ale nemohli ho tam nalézt ani kdy ho odtamtud přivést, poněvadž se nevědělo, kde byl.

Zemřel a tento proces rušil snad jen tím, že tomu nevěřil a nerozuměl.

A osamocení jeho v nemilovaném v sobě uzavřeném plameni lásky, spalovaného přítele, zdálo se mu vedle tohoto, sama sebe zahrabávajícího se, vyhaslého člověka, obětí nesnesitelného zločinu.

Za těchto týdnů neměl Bruno nikde klidu. Neustále se mu zdálo, jako by něco zameškal. Mučilo ho to v hodinách: co se asi stalo doma? Pro pochody okolního světa sebral vždy jen tolik pozornosti, kolik bylo nezbytno. Tak se stalo, že nevěděl, že při jedné hodině byla přítomna cizí dáma. Zamlčeli mu to z jemnosti a také proto, aby ho mohla pozorovati bez ovlivnění. Dáma nechtěla věřit, že vznášení se jeho dozírající ruky nad hrající rukou žáka nemate a nezdržuje, a že také

slyší chyby špatného držení ruky a prstokladu, když pustil ruku žákovu. Jak mohla paměť ovládati všechny ty kusy se sebe menší jemností frasování a přednesu?

Žačka byla jednou z nejnaděšenějších dívek, jež na něm visely s veškerou láskou. Byl při svém nervosním neklidu přísnější a neúprosnější než jindy, slyšel chvílemi chyby, jichž tu vůbec nebylo, nechtěl u jednoho komponisty věřit jeho nelogickému obratu a měl při přednesu a tempu jiné mínění.

Chytré dítě nic neříkalo a když si toho přál, hrálo mnohé jinak než to bylo v notách a dáma byla nadšena. Nemohla se zdržeti, přistoupila k němu a chtěla mu připravit tu radost, že by ho poprosila o převzetí svých dětí již uprostřed školního roku.

Bruno již u dveří polekal se, když z ničeho, z tichého pozadí pokoje blížil se k němu neznámý hlas jako duchové zjevení. Nepochopil hned této situace, byl sám sebou příliš zaměstnán, aby jí přikládal význam.

Teprve na ulici si s jasností obrazu představil, jak byl beze všeho vystaven na podívanou a jak byl proti tomu bezbranný. Nesměl urazit žačku a její váženou rodinu, jejímuž doporučení děkoval za větší díl svých žáků. Opět pocítil bolestný tlak ve spáncích a v očních koutcích. Kráčel rychleji a rychleji. Nemohl býti při každém kroku pozorován všemi chodci a známými?

Pro vědu to byla hádanka, a vzbudilo to určitý rozruch v lékařských kruzích, když Vilmin otec, nemohlo se říci úplně uzdraven, ale přec na cestě zlepšení se vůčihledně zotavoval. Ano, taková péče, říkali lékaři a věřili, že tím zbavili zázračnou sílu oběti lásky všeho zázračného. Za teplých dnů směl již vycházeti a na podzim bude moci opět jíti za svým povoláním.

Vilma se téměř ulekla, když se před ní otevřela volná dráha; splnění jejích snů, kterého více neočekávala.

Byla to pro Bruna řada slavnostních dnů, když si chodil všude pro odporučení, aby Vilmě razil cestu. K učiteli, ke slečně z Krössů a především Lizzi. Lizzi si zjedнала zvláštní postavení u divadelního světa a obecenstva sobě tím, že z temnoty svého soukromí vystupovala se svými skvělými úlohami zprvu jen při sensačně uspořádaných jednotlivých představeních pohostinských, a pak, podle Liptusova chování, vystupovala častěji.

Vilmin první večer nebyl žádným velkým úspěchem. Byla příliš zaražená a shledali ji příliš málo temperamentní. Ale bohatý materiál, svědomitá práce a bezpodmínečná spolehlivost učinily z ní nejpotřebnější sílu. Byla mnoho zaměstnávána; ne v hlavních, úlohách, ale v těžkých úlohách podružných. Mnoho, námahy a málo díku!

Ale to nebylo jenom to! Jak ošklivé bylo divadlo z blízka – divadlo ve dne, divadlo při zkouškách!

Veškerá láska, oddanost práci byla předmětem výsměchu jako znamení nezralosti, menší schopnosti a jako dětská nemoc. Uplatnění ve dle peněz bylo prvním, nejdůležitějším, co životně vyzrálému umělci musilo býti jasno jako účel bytí.

Nedovedla také vyjít s gáží a nedovedla také žádati za její zvýšení, raději se omezila ve svých vydáních a měla starosti.

A když to konečně jednou řekla, bylo to tak neobratně proneseno, že nebylo třeba býti ani divadelním ředitelem, aby se vidělo, jak se s ní beze všeho může zacházeti podle libovůle.

Byla by se vzdala této dráhy, kdyby se nebylo otci to kdysi nerado dovolené, a nyní jednou nastoupené, nezdálo neúprosnou povinností. Neutíkala hned od všeho, to ruinuje charakter.

Jí bylo nejmilejší, když u Bruna v pokoji zpívala než pro ně oba a pro nikoho jiného, vlastnímu nebo jeho doprovodu, nebo s ním čtyřručně hrála, nebo když společně studovali nové, těžké opery, písně, a komorní hudbu.

A jak to bylo krásné a příjemné, když za volných večerů seděli u stolu matky Geikové a nad hlavami jim v tomto staromódním bytě

šuměly plynové plameny! Ona vyprávěla o divadle, Bruno o své vzkvétající hudební škole a matka ze vzpomínek o zvláštních vlastnostech a nápadech svých originálních příbuzných. Nebo Vilma četla z nové, ponejvíce Krössem doporučené knihy, při čemž matka ovšem se svou ruční prací byla brzy unavena a odešla na lože.

Často, když kniha byla tak napínavá, že se nemohli od ní odtrhnouti, stalo se, že byla půlnoc a ještě později, a po posledních slovech seděli mlčky a jejich duše se ještě nesla za přečteným. Bylo tak ticho, že bylo slyšeti, jak vedle matka oddychuje. A oni byli spolu tak spřízněni, jako by své myšlenky slyšeli správněji a čistěji, než kdyby je vyslovili.

A také když Vilma odešla, setrval Bruno často na svém místě ještě dlouho a ani sebou nehýbal v tomto mlčícím prostoru, ještě plném vůně její milé bytosti a temného, pohyblivého zvučení jejího milého hlasu.

Pro Vilmu byly stále trapnější tajuplné, nepřátelské proudy, které jí v divadelním životě stěžovaly a znemožňovaly každý krok kupředu. Šeptalo se o mocném, tvrdohlavém ctiteli, jehož vždy a vždy odmítala a který jí chtěl dáti takto pocítiti svou moc. Zapírala to. Říkala: „To jsou fantasie sensacechtivého divadelního obecnstva.“ Nechtěla z nějakého závažného důvodu prozraditi jména. Nervové napětí vždy zřejmě ostřejšího boje, rozčilení měnící se situace, strach před útokem zamilovanosti nebo nenávisti zničily klid a přirozenou jasnost její vždy tak přirozené povahy. Její konání a myšlení stalo se roztříštěným, uštvaným a plachým. A bylo to tak mučivé, že úzkost a nebezpečí stálo kolem ní jako neviditelná zeď a zlé kouzlo; nebylo možno je proraziti a ji zachrániti.

Bruno se vrátil domů z malého, jarního výletu, který si vyvzdoroval přes veškeré překážky služeb božích a školního roku, poněvadž počasí

tak málo zmohlo nad kalendářem a milovaná volnost léta byla pořád ještě tak nedohledná. Nebylo daleko k půlnoci. Opatrně otevřel, proplížil se předsíní, ale matka byla ještě vzhůru a Lizzi u ní.

Bruno byl dvěma skoky v pokoji: „Co se stalo?“ „Nic z toho, čeho se bojíte!“ pravil Kröss.

Jak? Ten byl zde také?

Lizzi pravila: „Liptusovi (chtěla nejdříve říci „mému muži“) se udělalo ve Vilmině bytě nevolno.“

To nebylo přece vysvětlení. Nikdo k tomu ničeho nedodal.

„Přinesou ho sem?“ tázal se Bruno.

„Až se vzpamatuje,“ mínil Kröss podivuhodně pohrdlivě.

„Koho chceme činiti zodpovědným?“ pokračovala Lizzi v přerušném hovoru. „Liptus Vilmě nejdříve všude škodil, vše jí postavil do cesty, aby před ní rozvinul svou moc. Milá nevinnost, kdo ví, jak dlouho zamlčela mi tato muka, aby mě nezranila. On, právě jaký byl, nemohl věřit, že by to někdo činil z nevinnosti. Stupňoval vždy svoje návrhy a na konec jí nabídl, že se dá rozvésti.“

„Myslil, že ona jest jen potrhlejší než on. Věděla jsem ovšem, že měl choré srdce, ale jak jsem ho měla ochránit před takovými rozčileními? Divím se jen, – Vilma nebyla nikdy jeho typem...“

„Včera jako Michaela vypadala znamenitě...“ pravil Kröss.

„A myslíte, že mě chtěl učiniti žárlivou?“ Lizzi se smála: „Oh, již dlouho jsme nebyli na tak dobré noze!“

„Nemohl se se svou láskou na tebe více obrátiti,“ zvedla matka v rozčilení svůj hlas: „Tuším již. Oh, oh, Lizzi, jsi hrozná.“

„Nemohla jsem si pomoci – nenáviděla jsem ho od té doby, co přestal býti pro mě tím nejdůležitějším; oh, jak jsem ho nenáviděla! A on to musil zasloužiti. Každý, kdo jest nenáviděn, má na tom vinu.“

„Vidíš, dítě, vidíš, říkala jsem ti to předem.“

„Co pak? – Myslela jste, že jsem očekávala více? Platím cenu, která něco stojí. Jen tak jsem si mohla urovnati svoji dráhu.“

Venku bylo hrubě zazvoněno. V předsíni zadupaly těžké kroky. Mrtvola byla odnesena naproti do pokoje.

Vilma vstoupila. Všichni ztichli. Usedla k Brunovi. Velmi plakala. Ledovými prsty objala jeho ruku.

„Není třeba oplakávat zlych lidí!“ pravila Lizzi.

„Ach, zlí lidé,“ šeptala Vilma, „věřím, že ti trpí ještě více.“

U horského vůdce Hanseleho se jednoho večera na počátku léta objevil slepý pán v průvodu hotelového sluhy, a žádal ho, aby s ním příštího jitra vystoupil na Velký Glöckner. Byl to širokoramenný pán asi třicetiletý, v jehož něžně zbarveném, téměř dívčím obličejí zdály se polozavřené oči jako zasněné, jako v myšlenkách odvrácené a jen náhodou upřené k zemi.

„Görnitz,“ představil se ve vsí formě a dokonce i s lehkou úklonou vůdci Hanselovi, který seděl v příjemném rozhovoru se svým sousem, sedlákem Shilltingem, na lavici před svým domkem a pokuřoval z dýmky.

Hansele pohlédl bez porozumění a údivu téměř nepřátelsky na slepého pána, jehož elegantní oděv se velmi komicky odrážel od zabláceného šatu kočího, který byl do něho zavěšen jako přítel.

Ale pán hovořil tak zkušeně a věcně, tak odborně o hodině, kdy vyrazí, o podmínkách počasí a o všem jiném, o čem horolezci hovoří, že těžkopádný obyvatel Alp neměl příležitosti, aby pronesl jediné slůvko odporu. – Ani výše honoráře, jehož větší část obdržel předem, i když větší než obvykle, přece nebyl tak velký, aby se v něm mohlo spatřovati lákání k dobrodružství nebo hlouposti. A mimo toho byl Hansele čím dále tím více zvědavější na průběh dobrodružství, čím déle hleděl na tohoto člověka.

Bruno přesně jak smluvil, očekával vůdce na silnici před hotelem, oblečen ve sportovní oblek, na nohou máje boty s hřeby a na zádech baťoch.

Zpočátku se Hanseleho nedržel. Mínil s úsměvem, že bude jeho pomoci potřebovati později více než dosti. Vedle sebe slyšel kroky a široká silnice nebyla v tak časně hodině ranní ještě příliš oživena. Zřídka potkali selský vůz jedoucí na pole. A pro něho to bylo zvláštním potěšením, když mohl tak jíti a v ruce pevně svíratí sukovaté držadlo hole a při každém kroku tlouci holí do taktu. Nohy se při pravidelném širokém vykročení natahovaly.

Bylo slibné, letní jitro. Z luk a zahrad vála sem kořenná vůně, malým, svěžím vánkem.

Každý úd byl lehčí jako by neznámá síla proudila do všech svalů. Jak směšné bylo nechati se omezovati a sužovati se boji nitra, ducha, starostmi a povinnostmi. Nevzal člověk dobrovolně na sebe život se všemi jeho překážkami a břemeny? Nemohl se jej zbaviti kdy se mu zachtělo? Vždy byly otevřeny dveře osvobozující, jednoduché, volné tělesnosti.

Vůdce s údivem a potřásáním hlavou pozoroval šťastný a očekávání plný obličej turistův.

Bruna tento na něm ulpívající a tázavý pohled rušil a odvracel.

„Pozor, pozor. Ted' to bude trochu kamenité,“ pravil vůdce při ostré zatáčce, „nyní se mě musíte držeti.“ Pod jejich nohama řítily se dolů kameny. Půda byla velmi nerovná; nemohlo se věřiti ani jedinému kroku.

„Mohl byste také blouditi dole po lukách, když se již chcete pohybovati,“ bručel na konec; nemohl déle zadržeti své nevole.

„To jest málo obtížné,“ pravil Bruno s úsměvem, „můžete si představití, že někdo potřebuje obtíží? Něco, co by ho jen o vlas stálo krk, něco, při čem musí býti celou duší, při čem musí napnouti veškeré síly – – –?“

„Ne,“ pravil Hansele téměř neochotně, a po chvíli dodal: „Za mlhavého dne zde nikdo na příklad nevystupuje.“

„Ano, vyhlídka,“ pravil Bruno a v myšlenkách si doplnil: „To jest pro druhé také jen symbol.“

A změnil směr rozhovoru: „Vám takový výstup nepůsobí již žádné radosti, pravda?“ tázal se, „jest to také jako denní zaměstnání dosti namáhavé.“

Vůdce cosi zabručel. Nemluvil rád.

Pro Bruna to bylo trapné a zkušující, kráčet do cizího, stále divočejšího kraje podle někoho, kdo byl proti němu nepřátelsky zaujat. Bylo tak těžké vzbuditi jeho lidskou účast nebo alespoň zvědavost?

Aniž by se dal odstrašiti jednoslabičnými odpověďmi, začal vyprávěti o svém životě, povolání a vychování. Po celý rok seděl u svých knih, klavíru nebo vyučoval ve své hudební škole; to rozdělvalo jeho den, jeho týdny, jeho život tak těsně a přesně v úzce seřazené množství povinností a libůstek, takže mu nezbylo ani okamžiku, aby mohl volně vydechnouti nebo se pohybovati na čerstvém vzduchu, po čemž tak toužil. Často si připadal jako zajatec, který nesmí opustiti svoji celu. Miloval svoji práci a svůj zápas o vlastní zdokonalení a svých žáků. Ale tím hladověji využítkoval svých krátkých prázdnin. Vdechoval při každém kroku plnými plícemi a osvobozené svaly napínal v nenasytné rozkoši po činnosti jako propuštěný otrok.

„A tentokráte to má ještě zvláštní důvod: kdybych zde nebyl, byl bych se dnes zcela určitě zasnoubil.“

Již při líčení čtení a psaní slepců, při popisování vázání kartáčů, provaznictví a zvláště při hraní v kuželky v ústavě slepců, naslouchal vždy pozorněji. Nyní se zdálo, že naslouchá s napětím. „Zasnoubil?“ opakoval, když Bruno hned neodpovídal.

„Myslíte, že by se bylo mnohem více rozbilo než tato nesmyslná věc?“ mínil Bruno s úsměvem.

Ne, na to vůdce právě teď nemyslel. Chtěl jen vědět, co to bylo za dívku a zda se snad dokonce jednalo o lásku. Nemohl si to vůbec představit! Ale neřekl toho, cítil, že to nějak nešlo.

„Poněvadž byste se byl zasnoubil, kdybyste byl zůstal doma?“ tázal se jen, aniž by ve svém podivu dokončil větu.

„Jest to tichá, dobrá dívka,“ vyprávěl Bruno; „sám téměř věřím, že bych kdy našel lepší ženu; ale já nehledám žádné ženy. Nechci děti a starosti. Při nynějším životě mohu se daleko více a lépe věnovat všemu, co jest mi drahé a důležité. Milé ženy, ty opanují člověka jen když je v uvolněné náladě. Po celou měkkou, rozplývající se hodinu věříme, že jsme středem života, že to bez nich nejde. A jak jest to nebezpečné. Něžný způsob této dívky činí mě slabým a bezmocným. Když vstoupí do pokoje, mluvím jinak, než chci. Byl bych se dnes zcela určitě zasnoubil. Proti něčemu takovému jest výstup na hory dobrý. Člověk se vzpomíná; mocněji pociťuje sobectví ve svém právu. Ubohá, dobrá žena, jež je jako moje matka, chce mě přemluvit, téměř donutit k této ženitbě, ačkoliv její tichý život se mnou, její péče o mne, její práce jest jí vším. Kdyby jednou mohla do tohoto drsného, silného vzduchu, více by si toho nepřála.“

Nemluvil více k vůdci, měl potřebu se vymluvit a působilo mu to radost, – svěží, silný pohyb probudil v něm všechny duchy, aby se vyjádřili. Jest větší nebezpečí býti lhostejný proti různým důležitým stupňům našich životních otázek, v nejrozhodnější okamžiku, než aby zde člověka potkalo neštěstí. Když život ustane, není to daleko tak zlé, jako když v rozporu s naším přáním ve splnění vlastního rozsudku musí za trest býti veden dále.

Slunce stoupalo, ale horko nebylo tak strašné. Svlékli si kabáty a připjali si je na bačochy.

Nyní se do jejich zábavy přimísilo více vlídnosti ba i vřelosti. Na vůdce také působilo, že Bruno tak jistě a odvážně si vykračoval, i na úzkých místech, kde musili jít za sebou po straně strmé stěny a příkré propasti a Hansele ho holí táhl za sebou. Vůdce se vícekrát tázal, zda

si nechce odpočinouti, a vážnost turistova rostla při každém rozhodném odmítnutí.

Když Bruno na zvláště povážlivých místech byl velmi zdatný, vyprávěl Hansele o neštěstích, která se zde přihodila, a přál si vždy tak statečné vytrvalé turisty.

Přes to chtěl si však od Adlersruhe vzítí pomocníka, poněvadž se odtud nemohl zaručiti za bezpečnost a stal se velmi nevrlym a jednoslabičným, když mu Bruno navrhl, že mu přidá ty peníze za onoho pomocníka.

„Na vaše nebezpečí,“ pravil vůdce, pokrčiv rameny, a nepromluvil o tom více ani slova.

Bruno se marně namáhal, aby znovu zábavu oživil, vyptával se Hanseleho na jeho poměry, líčil mu veselé příhody z ústavu slepců, milostný román mladé učitelky; vše marně.

Musil také doznati, že ta věc nebyla tak jednoduchá. Musili kus cesty dopředu lézti po kolenou a rukama se přidržovati drsné, rozpukané půdy a tělo táhnouti za sebou, – potom po celou chvíli pevně se holí opírali o zem, strmý to a skalnatý sráz, a již unavené údy pomalu ovládati, aby se nedostali do nebezpečného smyku.

Byly to dlouhé a sklíčené minuty při přelézání ostří z Malého na Velký Glockner. Bruno musil napřed, i když proti tomu protestoval, a musel se chovati úplně pasivně a strnule a byl úplně ztuhlý jako ze dřeva, musil, obklopen smrtelnými hlubinami, trpělivě čekat, až mu vůdce, následující za ním, nohy, krok za krokem přendal. A ještě dosti dlouho potom, měl Bruno pocit, že kolem sebe, vedle sebe, a pod každým příštím krokem má nekonečně prázdné propastě. Jeho kolena stala se nerozhodná a neposlouchala jeho rozumu. Kráčel jako po tenkém ledě. A vůdce brzy nato, aniž se mnoho tázal, oznámil odpočinek.

Posadili se na řídké porostlý hrbolatý sráz a vybalili si své jídlo. Hansele jedl pomalu a pohodlně, Bruno jen málo a z donucení. Neměl hladu, byl příliš unaven; nebyl zvyklý na námahu. Natáhl se na mírně

spadající plochu a ničeho necítil z její kamenité nerovnosti; a ve všech údech zažíval rozkoš nekonečné únavy.

„Pane Hansele,“ pravil z pocitu, že taková blahost nemůže zůstat bez trestu, „bude to zlé až půjdeme dále. Tu se teprve cítí, co člověk má za sebou, není-liž pravda?“

Vůdce neodpověděl. Nudný bručoun, myslil si Bruno.

„Budeme musiti brzy povstati?“ tázal se Bruno po malé chvíli opět, poněvadž to bylo pro něho příšerné, tak dlouho neslyšeti ani hlásky od člověka, který zde, vedle něho seděl nebo ležel, ba nebylo slyšeti ani šustot pohybu.

Opět žádná odpověď.

Natáhl paže, jako by se protahoval, jen aby se snad náhodou dotekl člověka vedle sebe. Ne, nedotekl se nikoho. Dělal jako by se v lenosti otáčel a skulil se poněkud na stranu, kde muž před chvílí žvýkal. Ale nenarazil na žádné tělo.

Tu se ho zmocnila úzkost. Zapomněl na všechen stud; „Hansele, což pak zde nejste?“ křičel a vyskočil, křečovitě se drže mechem pokrytého kamene, a naslouchal na všechny strany... Nic.

Obklopovalo ho ticho, jaké posud ve svém životě neslyšel. Ne tiché šumění lehkého větru žádné bzučení hmyzu. Vypadalo to, jako by v této pusté, mrtvé prázdnotě i sám vzduch zkameněl. Odkudsi z daleka znělo sem jemné zvonění, rostlo, ztisícronásobilo se, šumělo, omamně vrtalo v jeho hlavě, takže si zoufale zakryl rukama uši.

Co se stalo s tím člověkem? Zřítíl se? Opustil ho zločinným způsobem, pozbyl trpělivosti? Musil to zle pocuchati jeho nervy, když vedl takovým nezvyklým způsobem někoho takovými nebezpečími a obtížemi. – Ne, to nemohlo býti. Neměl snad Hanselemu vyplatiti jeho honorář předem? Nikdo se dole ve vesnici vůdce nezeptá, kde má turistu. Zřítíl se. Ovšem, když se něčeho takového odvážil slepec, nedalo se nic jiného očekávati. Bude se mu jen s nejlídnější účastí vytýkati, že podporoval takový dobrodružný nesmysl, a dal se k něčemu takovému přemluvíti. To ten člověk věděl. Ale bylo možné, že někdo,

aby se zbavil obtížné práce, obtížil své svědomí lidským životem? Co to pomohlo, že se to zdálo zcela nemožným. Muž zde nebyl. Co měl Bruno dělati? Neslyšel ho odejti, byl zaujat požitkem klidu, ležel zde polo ve snách, aniž by dbal o něco kolem sebe. Nemohl jeden neprozřetelný krok připravit vůdce o život? Právě lidé, kteří dobře znali krajinu a její nebezpečí a mohli se spolehnouti na svůj cvik a obratnost, byli časem lehkomyšní.

Ještě seděl napolo vzpřímen a naslouchal na všechny strany. Čekal a nečinnost stupňovala jeho pocit drtící opuštěnosti.

Byl nezadržitelně ztracen. Kam se měl vrtnouti? Tu náhle vyskočil s divokou rozhodností, křečovitě vzdaloval od sebe veškero uvažování a chtěl docela pomalu jíti dále. Zázrak. Snad potká jiného turistu, snad... Ale po dvou krocích se opět obrátil a posadil se na totéž, poněkud porostlé místo, jež se mu zdálo poněkud jistější a důvěrnější proti neznámému, příšerně neživému okolí.

Jaké to pomyšlení: nyní přímo kráčíš vstříc stupidnímu, bezúčelnému zničení. A pak se konečně někde zastaví, nebude moci dále nebo nebude chtít a neměl by takové příjemné místo čekání na smrt jako zde. Byl vždy lépe vyzbrojen pro utrpení, pro trpělivost než pro boj a útok. Vždy se jen uměle vydráždil k odvaze a v překonání sebe sama, v opření se proti své vlastní povaze spatřoval vždy nejvyšší vypětí svého života...

Hlad. To bude konec... Ještě měl svůj bařoch plný a ani nejmenší chuť k jídlu. Ale to ještě přijde. Ne, toho se nebál nejvíce, to nebylo to.

Seděl zde úplně odříznut od celého světa. Poslední kousek světa, který mohl obejmouti rukama. Jeho budoucnost pronikavě zazářila před jeho očima a v zázračném naplnění všech snů a přání a plánů a pak opět pohasla – zmizela. A obklopila ho minulost, co bylo jeho a co mohlo býti jeho, co na něho dole čekalo, co po něm vztahovalo paže a po něm volalo: jeho písň, z nichž tak mnohé neslyšel ještě zpívati, své klavírní věci a především počátky, skici, nedokončený violínový koncert, který ležel v nejhořejší zásuvce jeho psacího stolku.

Věděl ještě přesně, jak jej tam položil napříč do rohu. Nedal si již tolik námahy, aby rukopis pořádně složil a urovnal, poněvadž musil si chystati na cestu svůj kufr.

A milenka. Dívka s měkkýma, malýma, téměř nevyslovitelně něžnýma rukama, a hlubokým tak pohnutým hlasem. Nikdy nebude nikoho více milovati než ji. Nevěděl-li toho snad před tím, nyní to cítil. Ale neřekl jí toho a sám sebe toho vzdaloval, poněvadž se bál manželství, bezpečnosti a pohodlí. Nechal o svém životě rozhodovati takové strnulé a teoretické věci. Nezasloužil si zde této smrti, aniž by mohl pohnouti prstem a očekáváje ji v nekonečně nudě?

Ale můžeme oceňovati život, rozuměti mu, když jest doma do jisté míry uzavřen v nedobytné pokladně? Musíme jej držeti od sebe, nedosažitelně daleko, v určitém odstupu, abychom jej mohli přehlédnouti a abychom poznali, co jest na něm drahocenného, na čem ve skutečnosti je náš život závislý, a co při dalším zvyku vynutilo si zdánlivou nutnost.

Co si nyní myslil o svém pocitu o různé důležitosti životních otázek? Jak daleko byl vzdálen milé, teplé oddanosti sladkých hodin? Vždy říkal: „milují se situace a ne lidé“. A jak mu nyní byly lhostejny ty dívky, s nimiž se časem rád bavil; pomocná učitelka v jeho škole, poněvadž ji rád škádlil, poněvadž miloval její lehkomyšlný a poněkud drsný smích. Nic to nebylo. Existovali jen dva lidé, kteří mezi všemi byli jeho, k nimž se chtěl vrátiti a které tam zanechal: matka Geiková a jeho milenka.

Přitiskl hlavu na chladný, mechem pokrytý kousíček skaliska, aby se zbavil těchto myšlenek.

Jak dlouho zde již asi seděl? Vyňal své hodinky. Jeho prsty opatrně klouzaly po odkrytém ciferníku. Jak, nebylo to již více než půl hodiny? Myslel, že již nastane noc. Zda by i bez hodin pocítil, že nastává noc? Nyní se již tázal, jako se ho tázali vidoucí. Nevěděl toho, že to cítil? Dalo se to vyjádřiti: v noci byl jiný vzduch. Nejen, že byl chladnější

a vlhčí, ne, snad to ani nebylo tak, byl stísněný a stlačený jako uzavřen vysokou, chladnou, plísní a houbou pokrytou zdí.

Opět hodinky zastrčil. Podivuhodné, že nyní bude neustále vědět docela přesně, kolik hodin jest dole u lidí. Dobře, jen proto, aby hodně cítil, jak vše i po jeho zmizení šlo klidně dále. Předsevzal si, že je až do poslední kapky své síly a svého vědomí bude přesně natahovati.

Snad, než zemře, bude pršeti. Jediná změna, v níž směl doufati. Zmocnilo se ho zoufalství. Zvedl se, pevně se zabořil špičkama nohou do země a naklonil se kupředu. Chtěl skočiti nějakým směrem. Bude zde již nějaké místo, kde bude okamžitě mrtev.

„Haló!“ křičel někdo z dále.

„Haló!“ odpovídal Bruno. Chtěl odpověděti, myslil, že křičí, ale z hrdla nevyšla ani slabika.

Nohy se mu chvěly. V uších mu hučelo. Nebylo však kdy na takové slabosti. Držel se zpříma, a zuby sál chladící vzduch. „Haló!“ volal nyní docela hlasitě a vytrvale. Zůstal státi bez dechu s hlavou nakloněnou kupředu. Po docela kratičké přestávce ozvalo se druhé haló daleko blíže, a on odpověděl s jásotem a s ulehčením dvakrát, třikrát – pak se to ozvalo docela na blízku a on poznal vůdcův hlas; a nyní docela zřetelně slyšel k sobě přicházeti spěšné kroky vůdcovy.

„Nechal jsem vás dlouho čekati, co?“ tázal se Hansele a zhluboka si oddechl.

„Nebylo to tak zlé,“ pravil Bruno s nuceným úsměvem, „kde jste byl?“

„Snad jste věřil, že se již nevrátím?“ pravil Hansele s úsměvem, „šel jsem jen hledati protěž, odvážil jsem se příliš daleko a nemohl jsem najíti naše místo.“

„Proč jste se ani slovem nezmínil, že odcházíte? Volal jsem a volal...“ pravil Bruno ne jako výčitku, jen užaslý.

„Ach tak!“ bručel Hansele, „nemyslil jsem na to!“ a po chvíli dodal: „Lituji toho!“

Bruno se usmíval. Ano, mohl očekávat, že by se měl ten sedlák vžít a vcítit do povahy slepce?

„Lituji toho,“ pravil po delší chvíli vůdce znovu a byl na další cestě daleko vlídnější a pozornější.

A když večer ani ne příliš pozdě dorazili veselí a zdraví do Kalsu, blahopřál Hansele nadšeně jemu i sobě a věřil, že mu tím způsobí zvláštní radost a čest, když ho ujišťuje, že jistě svým vnukům a prav-
nukům bude vyprávěti o této zvláštní a tak výborné túře.

Bruno nenáležel k lidem, kteří jakmile zapadnou opět do všedního dne, vysmějí se rozčilení a poznání významné hodiny jako zmatenému a přehnanému snu, překonají to a setrvávají v dřívějším svém myšlení.

Ale když již byl pevně rozhodnut, oženiti se, nezdálo se provedení rozhodnutí tak jednoduché a hladké jako před tím. Dal se očekávat zákaz Vilmina otce. A Vilma sama – odkud jen vlastně věděl tak jistě, že jest mu jen třeba promluvit?

Již sám způsob, jak se chtěl tázati, jakými slovy začít, měl již více než obvyklý význam a obtíž. Bylo nutno, tu dobrotivou a nežnou uchrániti před skličující situací, do níž by upadla, kdyby její ne mělo ho příliš zraniti.

Ale obtíže jen opět posilovaly a hnaly jej dvojnásobně kupředu.

A když seděl před ní a ona ihned zpozorovala jeho rozčilení a úzkostně a starostlivě na něho naléhala, aby jí řekl důvod, objevily se mu veškeré připravené a opatrné obraty směšné. Každé uvažování byl nesmysl! Nevěděl, co cítila ona, jako by se to v něm samém odehrávalo? Ovládala ho snivá samozřejmost a slova hrála v této šťastné hodině nejmenší roli.

Bruno musil Vilmu dlouho prositi o tuto cestu. I sám věřil, že bude mít radost jejích dojmů, že jen tlumočením jejích požitků snad i jemu jako paprsek pestrosti světa, tušení zjevení za soumráknými závoji připadne jemu.

Ale čím více různost okolí vybavovala jeho pozorovací nadání, tím nepředpojatější stal se jeho dvojnásobný bezděčný způsob vnímání, jeho smyslu a doplnění milovanými očima.

Vilma nedovedla správně popisovati a líčiti. Viděla snad příliš vášnivě, příliš mnoho a přesně a ve své svědomitosti příliš pocítovala odstup mezi živě viděným a reprodukcí tohoto. I její poměr řeči nebyl příliš vypěstován a intimní. Tím více byla bohatší na ideje, neúnavná v pokusech podporovati jeho vlastní možnosti vnímání a je stupňovati. I když velmi postrádal zevrubnost, jednotlivosti jejích líčení, jež se pokoušela bezmocně nahraditi horlivými výkřiky nadšení – byl by přece jen mohl sestaviti si nepravdivý, náhradní celkový obraz; podvod fantasmie. Ale ona ho nutila, aby rozvinul to málo, co mu příroda dala; a rostlo to k nejpomyslnější výkonnosti. Tak prožíval pravdivěji a snadněji ve svém omezení. A v mnohých okamžicích se přiblížil prakorenům věcí blíže než druzí.

Byla to objevitelská cesta, každý den přinášel kus neznámého světa.

Vlídni venkované dali se rušiti jejich společností ve své práci ve žních. Vilma učila a poučovala Bruna, jak se splétají povřísla ze slámy. Brzy to dovedl rychle. Seděl na měkkém, travnatém úbočí, z různých polí zněly písně v nedobrovolném kanonu nebo jinakém kontrapunktu náhody. K řečím žen zpívaly a zněly v klasech srpy a kosy. Všude kolem zpěv kos, jasný veselý smích děvčat, volání mužů – hrčení těžkých vozů a nade vším jásot ptáků, cvrkot kobylek a tenké, temné bzučení hmyzu. Cítil: tento nástroj nemá pastorále.

V hlubokém pochopení zdála se mu skutečnost okamžiku jako čarovné zjevení, jako obraz jeho života, ležící před ním. Slavnost práce a radostného, pohnutého se vzdání přirozenému vývoji. Nebyla Vilma

jako ztělesnění tohoto veselého spěchu, této milé radosti pospolitosti, důvěry dobrodějnému smyslu všeho dění?

Lidé a věci se v sobě navzájem zrcadlili jako vybásněné smyslové obrazy hravé fantasie. Nebyla doba, kdy tato volná plocha plna střízlivé, živné úrodnosti byla divoký prales a kdysi před tím mrtvý, strnulý led? Neměnily se také pokusy o život ve hmotě a nevyplatily se také ve vývoji aeonů těchto pokusů? Nebyl nikdo menší v oběhu, i když mnoho mu uběhlo z možnosti druhých?

„Pláčeš?“ tázala se Vilma polekána, když se k němu obrátila, a uzřela ho nečinně seděti na trávníku se stébly v ruce.

„Ne, ne,“ pravil s úsměvem a pohladil ji, nad sebou skloněnou, „z radosti jen, z poněkud přehnané radosti a vděčnosti!“

Oskar Baum
Pokus o život (Cesta slepcova)

Edice Krásná literatura

Vydala Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
Smetanovy sady 2, 301 00 Plzeň

V SVK PK 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 3. 6. 2024

ISBN 978-80-86944-93-7 (pdf)